

quia advocatus olim fisci, in causa in qua filco patrociniū non præstitit, contra fiscum patrocinari, liberè potest *l. 2. C. de advocat. fisc.* Subdit verò *Specul. num. sequenti*, quod honestius est, abstinere in causa appellationis à patrociniō contra priorem, per ea quæ ibi scripsit. Quæ, sanè, non de honestate tantum, sed de necessitate id evincunt; nam, etsi instantia appellationis, alia sit à priori, causa tamen quæ utraque agitur, est eadem, ut dicit Bald. *in d. l. final ff. de postuland.* & idem jus, & partes eadem; idcirco non videtur quod, qui in prima unam sub patrociniō suscepit, contra eandem postea in secunda patrocinari queat absque prævaricationis crimine, ut esse communem Doctorum opinionem, illam secutus tradit Avenda. *de exequend. mandat. lib. 1. c. 2. nu. 25. versicul. Tamen contra*, Azeved. *l. 13. num. 1. titul. 16. lib. 2. nov. recopilat. Ioan. Gutierr. practicar. lib. 1. quest. 30. nu. 3.* & adversus alios cū relatis ab eo Burg. de Pace *in proem. leg. Taur. num. 410. Lusitan. Barbof. ad Ord. Reg. lib. 1. tit. 48. §. 12. num. 1.* & contra *gloss. tenere Doctores*, affirmat Paul. *d. l. final. in fin.* & qui ejuscemodi rem fecisset, tergiversato rem vocat Guliel. *relatus à Bald. ibid. Peregrin. de jure fisci lib. 7. tit. 2. n. 10.* quia non debet primam fidem irritam facere.

11 Sed postquam negotium principale est finitum per sententiam, de cujus liquidatione est agendum, advocatus, qui fuit pro uno in principali, poterit in causa liquidationis alteri contra illum impune patrocinari. Diversum est enim liquidationis negotium ab ipso principali, & diversum utriusque jus, & factum; idcirco qui in uno fuit, potest esse in altero contra primum, juxta tradita per Avendan. *d. c. 2. nu. 25. versic. Item d. l. final. Cald. in relect. l. unic. C. ex delict. defunct. in quantum hered. conveniant. 5 part. nu. 33. versicul. Quinto non procedit.* Qua item ratione, qui in possessorio judicio unius patronus fuit, alteri contra illum patrocinari poterit in petitorio; diversa sunt enim, & nihil commune habet proprietas cum possessione, quod indubitati juris esse, dicit Cald. *d. num. 33. ad fin.* De honestate verò in calu isto, & multo magis in præcedente abstinere se debet advocatus.

12 Rursus, ab hoc crimine excusatur qui jussu judicis priore derelicto adversarium illius in clientelam suam recipit; hoc autem evenit, cum in auditorio duo sunt advocati alijs præstantiores, quos nobilissimos vocant Imperat. *in l. providendum in princip. C. de postulad.* & unus præripuit utrumque: poterit iudex in hoc casu alteri de alterutro providere *juxta tex. ibi in fin. tradit Cabed. decis. 214 n. 8. part. 1.* de quo apud nos *Ord. lib. 1. tit. 48 §. 27.* quæ illi, qui utrumque præoccupavit, eligendi fa-

cultatem concedit, quem sibi velit.

13 Præterea, quanvis prævaricationis crimen committat, non solum qui utrique parti patrocinator, sed etiam qui clientuli sui secretum sibi commissum alteri parti revelat, ut tradit Avendan. *d. c. 2. nu. 25. in princip. citato Specul. d. §. Nunc tractemus nu. 10. versicul. Caveat Azeved. l. 17. num. 1. cum sequent. titul. 16. lib. 2. nov. recopil. Mart. de jurisdiet. 3. part. cap. 7. num. 23. & alijs citatis Bovadill. politic. lib. 2. c. 5. num. 25. gloss. in summa, tom. 1.* vel qui adversario in eandem causam consilium præbet *Ord. d. titul. 48. §. 13.* tamen non idem obtinet è converso, ut qui uni consilium præstitit pro altero advocare nequeat in negotio illo de quo à primo consultus fuit, quanvis secretum causæ illi revelasset, ut tradit *gloss. d. l. final. ff. de postuland.* subdens, quod alioquin nulli homini consilium esset dandum, & quod sic definitò judicatum fuit, idem tenet *Specul. d. §. Nunc tractemus, num. 1.* ubi etiam dicit, quod alioquin nulli esset consilium dandum, & quod sæpe vidit, ab aliquibus peti consilium, non acceptaretur, sed ut illi postea parti alteri consulere erubescant; sequitur Cald. *in relect. d. unic. 5. part. n. 33. versicul. Secundo, & Jo. And. in addit. ad Specul. loco proximè citato fatetur, quod omnes Doctor Bonon. in hoc concordarunt, subdens tamen, quod ipse nulli ratione patrocinator contra illum, pro quo dedisset consilium, recepto salario, & maxima in scriptis, & hoc ipsum probat Bald. secutus Guliel. ab eo relatum *in d. l. final. & Paul. prope fin. Ioan. And. securus* ubi dicit, quod ista est veritas, *Peregrin. d. lib. 7. titul. 2. nu. 1. Gutierr. lib. 1. pract. quest. 30. num. 5. Cabed. d. decis. 214. num. 15. Emman. Barbof. ad Ord. Reg. lib. 1. titul. 48. §. 12. num. 1.* iuxta quæ utraque sententia ad concordiam reducitur, intelligendo primam, quando consilium est præstitum absque salarij redditione; de quo reddendus est *Gutierr. d. quest. 30. à numer. 1.* Secundam verò, quando condigno soluto salario præstitum fuit. Et de utriusque mentis concordia ista est.*

Addendum tamen primæ est, quod etsi consilium fuisset præstitum, condigno salario soluto, & secundum propositam sibi facti narrationem, advocatus, causæ merita non pro illo stare, à quo consultus fuit, respondisset, sed pro altero, istius postea in eadem causa advocatus impune esse poterit, salvo tamen secreto, sibi à primo commissio, dum consilium petitur. Si enim advocato hoc non liceret, propter consilium antea præstitum, propter modicum consilij salarium, maioribus fraudaretur stipendijs ex litis progressu obventuris absque culpa sua; nec est, de quo

conqueri possit primus consultor, cui
 de patrocinando illi in causa non dedit
 advocatus ab eo consultus, sed potius, ut absti-
 neret, monuit, & consuluit, si justè agere vel-
 let; & ita in casu isto non dubiè sentit Ioan.
 in addit. ad Specul. d. §. Nunc tractemus
 11. & tenent Rayner. & Alberic. in d. l.
 sic intelligentes gloss. ibi, Angel. & Doctor.
 Labeo ff. de arbitr. secundum Burg. de Pace
 l. 1. Taur. num. 644. ubi ait, quod sæpe alibi
 traditur, sequitur Gutierrez. d. question. 30.
 final subdit tamen, quòd hoc nunquam
 eret absque præcepto, & mandato iudicis,
 hoc quoque secutus eundem Burg. d. n. 644.
 eo citatum; quo in loco de facio proprio
 contingente ita testificatus est; idem pro-
 Tiber. Decian. in Apologia pro Iurispruden-
 c. 22. cui titulus De officio consulentiis nu. 14.
 Et Ioan. Andr. loco proximè citato idein
 anè sentit, quando, etià pro primo consiliū
 tetitisset, secundum propositos sibi ab illo
 terminos, alijs deinde ab alio diversis proposi-
 tis in eodem negotio pro illo suo munere fun-
 geretur; ad quem casum Ioan. Andr. eo in loco
 refert, & sequitur Paul. d. l. final. num. penultim.
 de postuland. Avendan. d. c. 2. num. 25. versu-
 al. licet, si ex alio fundamento ubi ad idem citat.
 Bald. in l. de tutela C. de in integr. restit. & Dec.
 l. nemo potest mutare consilium ff. de regul. jur.
 eos secutus Cald. d. num. 33. versicul. Quar-
 qui tamen loquuntur in casu alio à nostro
 diverso, de quo infra. Tenenda verò est præ-
 dicta opinio in prædictis speciebus, à quibus
 prævaricatoris nomen longè, at prorsus abest;
 sius etiam verbi spectata etymologia, quæ à
 varietate est; dicitur enim prævaricator quasi
 varicator, secundum Vlpian. in l. 1. in princip.
 de prævaricatorib. & in l. prævaricatores ff. de
 verbor. significat. quæ varietas longe abest ab
 eo, qui uni consuluit, & secundum id, quod
 consultus respondit, pro alio postea in iudicio
 postulat, ut in priore specie; & ab illo, qui con-
 trarium nõ postulat, sed diversum ab eo, quod
 prius respondit, supposita propositorum sibi
 utroque terminorum varietate, ut in pos-
 teriore.

14 Illud etiam est notandum, quòd, etsi
 male agat, juxta posteriorem sententiam, qui
 contra consilium à se uni præstitum, salario re-
 cepto, pro alio postea in eisdem terminis pos-
 tulat; non tamen ex hoc crimen prævaricatio-
 nis incurrit; quia ante susceptum primi patro-
 cinium non committitur; quod non suscipitur
 per simplicem consilij præstatione, sed per pos-
 tulationem coram iudice pro clientulo factã.
 Atque ideo prævaricationis pœna in hoc casu
 ad alium extendi non debet, juxta
 vulgares traditiones. Sicut non extenditur

ad ealum, in quo advocatus, contraria diver-
 sis temporibus à diversis consultus, in eisdem
 terminis responderit; quo casu eos excusari,
 qui sic contraria responderint consulentibus
 se, propter verbum *credo*, quo uti solent, tra-
 dit Bald. in l. de tutela num. 4. C. de in integr. res-
 tit. minor. ubi tamen subdit, quod erubescen-
 da est ista varietas; quam etiam detestatur An-
 gel. in l. Labeo in fin. ff. de servitut. rusticor. præ-
 dior. dicens, quod ab hoc caveat unusquisque,
 ut ab igne; quia non trahuntur consilia ob ma-
 lignitatem linguarum in bonam fidem; sed po-
 tius in falsitatem, & illo citato, Dec. in l. nemo
 potest mutare consilium num. 1. in fin. ff. de regul.
 jur. Notanda verò contra prævaricatores sūt
 verba Pauli, quæ scripsit in l. 1. in fin. C. de ad-
 voc. diversor. iudicior. ubi, *Rogo vos*, inquit, *ca-
 veatis ab istis prævaricatoribus, ne eveniat vobis,
 quod evenit in persona Oldradi, qui postea dolore,
 tristitiaque periit.*

15 De illo non dubitatur, posse, nempe,
 qui fuit iudex in causa aliqua, finito postea of-
 ficio ante causæ terminationem, patrocinari
 in illa alterutri parti, quam iuste agere, aut de-
 fendere arbitretur: licet contrarium inconsul-
 tò scripserit Avenda. de exequend. mandat. d.
 lib. 1. c. 2. num. 23. in fin. nisi intelligatur, du-
 rante muneris iudicandi tempore, juxta tradi-
 ta, per eum d. n. 23. tunc enim advocare ei nõ
 licet, qui iudicandi munere ungitur, l. quis-
 quis, in princip. juncta gloss. ibi. C. de postuland l.
 final. C. de assessorib. tradit Gratian. disceptation.
 forens. c. 39. num. 1. tom. 1. Postea vero licet e-
 tiam in eadem illa causa, in qua iudicis officium
 administravit, ut post alios tradit Aviles in ca-
 pit. Prator. c. 3. gloss. Abogados, num. 2. ubi, hoc
 latis expresse probari, dixit in d. l. final. Dicit
 tamen Specul. lib. 1. titul. de iudice delegato §. su-
 perest, in versicul. Quid è converso num. 11 quod
 etsi nullo jure prohibeatur, ut quis possit esse
 advocatus in causa, in qua fuit iudex, tamen
 honestè facit, si se abstinet; ne, malum com-
 mercium præsumatur, tempore quo iudex erat,
 habuisse.

E converso verò inter omnes constat, eum,
 qui pro aliquo advocatus fuit, non posse in ea-
 dè causa iudicandi munus postea exercere. c.
 postremò, de appellationib. notat Bart per tex. ibi in
 l. Prator ff. de iurisdict. omn. iudic. Aviles, qui alios
 refert d. gloss. Abogados n. 3. Avendan. lib. 2. de
 de mandat. Regalib. c. 23. v. 10. Azved. l. 13. nu.
 4. tit. 16. lib. 2. recopilat. Cabed. decis. 20. num. 2.
 part. 1. icquè antiquis Sapientibus placuisse,
 habetur in l. 10. tit. 4. part. 3. ex ratione de qua
 ibi, ubi Gregor. verb. no deve cyr, refert Specul.
 tit. de assessore §. final. tenentem, quòd hoc casu
 sententia sit nulla. Sed Specul. ibi in assessore lo-
 quitur; & de iudice ordinario, qui in eadem

causa fuerat advocatus contrarium scripsit secutus Vincent. *ab eo relatum d. titul. de iudice delegato §. superest versicul. Item si fuerit advocatus, num. 10* ubi scripsit, quod, qui fuit advocatus, potest esse iudex ordinarius, secundum Vincent & Ioan. And. *in addit. ad eum ibidem verb. Prator.* declarat, quod recusari tamen possit, ut ita susceptum antea patrocinium iustam præbeat reculationis causam in ordinario; quod tenuit Alex. *in d. l. Prator n. 5.* quam simul est interpretatus cum *l. solet proxime precedente ff. de iurisdic. omnium iudic.* ubi scripsit, quod iste est unus de casibus, in quibus de iure civili reculari potest ordinarius, idem tenet Paul. *in l. quisquis nu. 1. C. de postuland.* differentiam constituens inter ordinarium, qui fuit advocatus, & delegatum; ut illius sententia, si non fuit recusatus, valeat: istius verò etiam absque recusatone non teneat, quasi, eo ipso, quod in delegata causa fuerat advocatus, delegata iurisdicção non subsistat. Et in assessor loquens, quod sententia valeat, illo non recusato, contra *Specul. tenet Paris de Puteo tract. de Syndicat. §. potestas nu. 11. fol. in libro meo. 63.*

16 Ultimò, contra amicum postulare etsi liceat, quia iure prohibitum id non reperitur, non tamen decet; quia non omne, quod licet, honestum est, ut est in juris regul. & ita loquitur Abb. *in cap. final. num. 3. de postuland.* ubi scripsit, indecens esse, ut contra amicum quis assumat advocacionis, seu procuracionis officium. Differentia verò circa hoc inter inimicum, & amicum stat in eo, quia contra inimicum patrocinari non potest advocatus, illo excipiente, ut tradidimus supra: contra amicum verò, illo invito, & repugnante, potest, si vult: sed honestè facit, si se abtinet; quia legè amicitiae offendit, qui contra amicum suum

adversarium ejus defendit. Et, quia qui pro aliquo postulat, amicus ejus est, juxta definitionem, de qua *in l. 1. versicul. Postulare, ibi, de iudic. derium suum, vel amici sui ff. de postuland.* ob hoc illi potest ab amico, adversus quem alij patrocinatur, *Inimici mei amicus, amicus meus non est.* Nec tamen objectio hæc evincit, ut amicus amico contra alium non patrocinetur; nam a magistratu compelli potest; quanvis etiam compelli nequeat ad postulandum pro inimico suo, vel contra amicum suum, *juxta glossam d. l. 1. §. initium verb. ait Prator in fin.* tamen pro inimico amici sui adversus alium postulare, cogi poterit, *juxta text. ibi d. §. initium versicul. Ait Prator, qui generaliter loquitur, §. l. providendum versicul. Si quis verò C. eodem modo cum justa excusationis causa non sit, esse amici sui inimicum illum, cui patrocinari jubendum modò contra amicum iustus iudicis ne urgeat. Contra inimicum, itaque, suum postulare, non licet advocato, illo opponente, contra amicum verò licet; sed non decet. Et è cõversò, nec pro inimico, nec contra amicum postulare, compelli potest, *juxta glossam dict. verb. Prator. tradit Cabed. decision. 2. 4. num. 8. tom. 1.* Et quod in amico dicitur, multò magis erga propinquos servandum erit, in quibus duplici vinculum reperitur, naturale unum, sanguinis, scilicet, quod est indissolubile *l. iura sanguinis ff. de regul. jur.* & aliud præsumptæ dilectionis; in amico verò non est nisi unum, quod civile vocat, & accidentale; & maximè, inquit, hodiernis temporibus, in quibus verus amicus non reperitur, quia in veris amicis debet esse idem velle; & idem nolle. Atque ita ibid. numer. penultimus propinquitatem amicitiae præfert, ut propinquos potius, quam amicos patrocinio suo juvare debeat advocatus.*

C A P. Q U A R T I.

S V M M A R I A.

- 1 *Advocatum, qui moralem proficitur disciplinam, & alijs inculcat, bene moratū esse, maxime decet.*
- 2 *Advocatus jurisperitus esse debet, quantum exequendo muneri pars sit; & alias peccat, & clientulo ad interesse tenetur.*

- 3 *De Lusitania nostra advocatis, & Curia numeraris, & examine eorum coram Magistratibus.*
- 4 *Advocatum decet vox gloriosa. Et declaratur qua intelligatur gloriosa vocis appellatione.*
- 5 *Multiloquium, & procacitas damnatur in advocato, & potest iudex nimirum verborum ab auditorio eycere, & etiam privare officio.*

In scriptis suis à convicijs abstinere debet, & proferenda non debet tacere; nec ita brevilocus esse debet, ut prætermittat dicenda.

Injuriandi animus non præsumitur in advocatione qui injuriosa verba in adversarium proponit in articulis, quando illa ad causæ victoriâ pertinet. Quando injuriosa verba ad causæ victoriâ non conducunt, injuriarum actione tenetur advocatus qui illa scripsit, protestatione in contrarium facta haud quaquam excusandus.

De advocatorum veste, & toga qua olim apud Romanos illis in usis erat.

10 In questione, an liceat Dominis diebus, & alijs festivis in honorem Dei studere, media sententia, quæ & communis est, probatur, tradens, id licere, quando studiû principaliter lucris causa non suscipitur, sed ad illuminationem intellectus, aut aliorum commodum.

11 Advocatione non licet diebus Dominicis, & festivis alijs in honorem Dei ijs incumbere quæ ad munus suum pertinent, proprii lucris causa. Nec multitudo negotiorum eum excusat, quando per alios æquè idoneè expediri illa possent tempore habili.

CAP. QUARTUM.

Advocatus qualis debeat esse in se.

Ria potissimum discutienda sunt indirectorio advocatorum, quæ quisque qui huic se muneri addicit, observare semper, & præcavere maximè debet, si per semitam justitiæ, quam profiteas suas dirigere intendit. Primum est, qualis in se ipso debeat esse: secundum, quæ cum cliente: tertium, qualis erga adversarium. Post quæ dispiciendum etiam erit de advocatione cum adversarij advocatione: & de advocatione erga judicem. Postea de privilegijs, & periculis advocatorum. Quod ad primum spectat. Qui disciplina morali, quam didicit, adjuvare, publicè profiteatur, moralis & esse debet, id est, bene moratus; ut cum hujus professione vitæ mores convenient; ait etiam Ulpian. *Jurisconsult. in l. 1. in princip ff. de test. & jur. ibi* *Institiam, namque, colimus, boni, & æqui notitiam profiteamur equè ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes, bonos non timore metu penarum, verum præmiorum quoque laboratione efficere cupientes, veram (nisi fallor) philosophiam, non simulatam affectantes.* Quæ omnia magna valde sunt, & ad omnes pertinent, qui jura tractant, sive judicando, sive postulando, aut consulendo, aut etiam interpretando. Qui ergo hæc alijs inculcat, & in aliorum commodum publicè exercet talis esse debet, ut vitæ suæ moribus non cōtradicat ijs, quæ lingua sua dicit, ac calamo scribit: ne aliàs sibi illi possit, *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & irabem in oculo tuo non vides?* *Matth. 7. & Luc. 6.* & cum alijs justitiæ semitam prædicaverit, ipse reprobus efficiatur. Quomodo enim, qui adulter ipse est, de adultero alios accusabit? *Qui sine peccato est vestrum,*

primus in illam lapidem mittat, ait Dominus Joan. 8. Aut quomodo, qui propriam tenet concubinam, aliorum concubinatum legibus increpabit? Mores, sanè, quos in se quisque approbat, in alijs reprobare non potest. *l. in arenam C. de inofficios. testament. Et non decet, ut alterius justitiæ patronus existat, qui in se ipso justitiam contempsit; sunt verba D. Thom. 2. 2. quest. 71. art. 2. in corpore, non procul à fine* Sit ergo bene moratus, qui cupit esse bonus advocatus. Quod loquens in contulente tradit Tiber. Decian. & explicat qualis in illo bonitas exigatur, in *Apolog. pro Jurisprudentib. cap. 22. quod est ultimû titulo de officio consulentiis a num. 2. cum sequentibus.*

2 Deinde callere jura debet, & scire leges patrias, quantum muneri suo exequendo cōveniens sit; & aliàs peccat eo ipso, quo se ingerit officio, ad quod sufficientem scientiam non habet, ut ex Innocent. *in cap. cum in cunctis de elect. & Abb. ibi n. 4. & communiter Scribb. tradidimus supra.* Et commune hoc omnibus est, ut scire teneantur quæ ad statum, officiumque suum pertinent, ut tradit Villalob. *in summ. tract. 3. difficultat. 10. n. 2.* ubi advocati, & judicis meminit ad id ipsum; & in exteriori etiam judicio tenebitur advocatus resarcire damnum, & interesse imperitia ipsius causatum. Non tamè sæper ex imperitia tenetur advocatus ad damnum, & interesse; vastum est enim, ac profundum juris Pelagus; & omnium habere memoriam, & penitus in nullo peccare, divinitatis magis, quam mortalitatis est, ut ait Imper. *in l. 2. §. si quid ante C. de veter. jur. enucleand.* sed de hoc inferius agemus, ubi de advocatione erga clientem te offert disputatio; nunc quod ad ipsum attinet advocatum, satis sit dicere, eum, qui ad hoc exercendum munus publicè se exhibet, scientia

juris pollere debere, qualis ad tale munus idoneè exercendum sufficiens sit. Nec tantum juris scientia requiritur in advocatione, sed & prudentia in agendo, & eloquentia in proponendo, de quibus, ut inter se diversis sigillatim & eleganter egit Lancelot. *polit. de officio advocat. §. Nemo opinor. sub titul. de scientia, qualis requiratur in advocatione, & duobus sequentibus. & ait Didac. Perez in l. 2. titul. 19. libr. 2. Ordin. gloss. magn. in princip. quod advocati literis, & moribus pollere debent, ut recta exquirentibus consulunt: Quia, inquit, advocatus debet esse verax in sermone, justus in judicio, & plenus in consilio.*

3 Apud nos sanè ex *leg. Regia lib. 1. Ord. tit. 48.* nullus admittitur, nisi post octo studiorum annos consumptos in Conimbricensi Academia, & post primam ibi gradus lauream adeptam, solito coram eisdem Academiae Doctoribus, atque Gymnasiarchis examine præcedente: aliquando tamen Princeps ex causa in his cum aliquibus dispensat. Qui verò in Curia supplicantium, quæ suprema causarum justitiæ est, ad quam ab inferioribus iudiciis supplicatur appellationis, aut gravaminis auxilio, unde supplicationis illa nomen assumpsit, hoc advocationis munere funguntur, aliud prius coram ipsius Curia Magistratibus subeunt examen, & certus eorum numerus est lege Regia statutus quadragesimum non egrediens, *Ord. d. titul. 48. §. 1. ut in l. jubemus Cod. de advocat. diversor. judic. ubi advocatorum numerus in Curia præfecti prætorio ad quadragesimum redactus erat in Curia Romana Et è cætu advocatorum seliguntur decem causis gravioribus deputati in sacro Pontificis, & Cardinalium consistorio, unde Consistoriales advocati jì dicuntur, de quibus Decian. *d. Apolog pro Jurisprudens. cap. 15. num. 16. Et de Nostris Cabed. decis. 214. à num. 2. part. 1. Cost. tractat. Domus supplication. annotat. 17. à num. 3.* Quibus addo, quod cum evenit, ut aliquis ad tempus recipiatur loco alicujus è numerarijs, quandiu impeditus ille est, non aliàs admitti deberet, quàm sub eodem probatus examine, quia dispositum in principali, & in substituto ejus locum sibi vendicat; præsertim, cum eadem in illo, quæ in proprietario, aut etiam maior examinis ratio militet. Subeat ergo examen lege Regia generaliter statutum in omnes, qui ad munus advocationis in Curia assumuntur; si non & id illi Principis indulto remissum sit. Notanda est verò lex Regia *d. titul. 48. §. 1.* quæ in examine Magistratibus injungit, ut ultra sufficientem literarum peritiam ad bonos etiam vitæ mores attendant. Quare, si duo æqualiter docti concurrant & à bonis unus bene audit, al-*

ter malè, præferri debet ille; qui & præponendus est quavis qui male audit, doctior sit, quia in eo necessarium illud legis requisitum deficit sine quo, quantumvis doctus admitti non debet.

4 Præterea, gloriosa voce in patrocinio causarum pollere debet advocatus, ut habetur *l. advocati C. de advocat. diversor. judic. ibi, Gloriosa vocis confisi munimine laborantiū spem;* ubi Salyc. notat, & sequentibus verbis extulit, *Ex isto textu nota, & corde tenus addisce, specialiter collige, quod quis debet sibi eligere advocatum gloriosam vocem habentem; ratio est, quia vox gloriosa auditur avidè, & faciliter imprimitur quod intendit, & aures demulcet audientium.* Patronus Actoris prius loqui debet, ut traditur *Specul. tit. de disp. & allegat. §. Nunc breviter Bovad. polit. lib. 3. cap. 14. n. 74. in fin. to. 2.* Gloriosa autem vocis appellatione non intelligitur illa, quæ multiloquio contendit, alius tollitur, & pertinaciter in auditorio cōcrepante ejulcemodi enim vox, ut, & garrula avidè auditur, nec doctis iudiciis, & assiduis imprimitur, quod intendit, nec aures demulcet sed offendit potius, gloriosæ ergo vocis appellatione in *d. l. advocati*, illa intelligitur, quæ dicitur patronus de scrinio pectoris sui profert verba, & vetera disciplinæ documenta, leges, licet, & Doctores antiquos, & modernos fideliter, ac dilucide citatos, pro causæ instructione quam tuetur. Hæc est gloriosa vox, quæ patrone, cujus est, humanæ laudis gloriam comparat, & iudici, coram quo est, causæ merita perdat, & clientulo, pro quo est, commodum victoriae parat. Ad hoc nota text. qui multi sonæ vocis non meminit, nec multiloquæ, sed gloriosæ.

5 Multiloqua autem advocati vox, garrula & procax damnabilis est, juxta multa, quæ contra multiloquium, & inordinatam loquacitatem ex *D. Gregor habentur in c. si rector, ex versibus Sed cum rector 43. distinet.* ubi inter alia legitur, quod nec recta quidem nimie, & inordinate proferantur, quia sæpe dictorum virtus perditur, cum apud corda audientium loquacitas incauta opportunitate levigatur, & auctoritas suam hæc eadem loquacitas inquinat, qui servare auditoribus ad usum profectus ignorat. Et, re vera, ita est; quia legum sensus, & medulla non in sermonum folijs, sed in radice rationis consistit, ut alias habetur in *c. Marcion. 1. q. 1. & cultum suum justitia perdit, quando silentia iudiciorum, oblitrepentium turbo confundit.* *in l. 5. q. 4.* Sed in proposito nostrum plura adducit *Specul. tit. de advocat. §. Nunc de exordijs, & argutis advocatorum, Lancelot. polit. de offic. advocat. §. 4. de eloquentia, Aviles in c. Prætor. c. 36. gloss. Avogado, per tot. ubi postremò adducit illud Ecclesiast. 7. ubi noli verbosus esse in multitudine præbyterorum; & non iteres verbum in orat. tua Azered.*

4. n. 1. tit. 16. lib. 2. nov. recopilat. novissimè, & late
 Bovadill. in polit. liber. 3. cap. 14. n. 64. cum
 sequentib. tom. 2. Notanda quoque in propo-
 situm nostrum sunt verba text. in l. quisquis, ver-
 ficul. Ante omnia C. de postuland. Ita prabeant,
 inquit, patrocinia jurgantibus, ut non ultra, quã
 litium exposcit utilitas, in licentiam conviciandi,
 & maledicendi temeritatem prorumpant; agant
 quãd causa desiderat; temperent se ab injuria;
 nam, si quis adeo procax fuerit, ut non ratione,
 sed probrisputet esse certandum, opinionis sue im-
 munitatem patietur; idest, secundum glossam
 ibi, opinio sua denigrabitur, & secundum Specul.
 d. titul. de advocat. §. 1. num. 9. damno fama,
 & opinionis multabitur. Ultra quam famã, &
 opinionis jacturam, & multam, aliam à judice
 patietur procax, & nimium verbosus advoca-
 tus; poterit enim ejici ab auditorio, & confor-
 tio advocatorum secundum Specul. d. titul. §. 1.
 num. 9. & d. §. Nunc de exordijs, num. 11. vbi
 dicit, quod bene faciet judex, si talem ex offi-
 cio suo excludat, tanquam auditorij sui turba-
 torem cap. in loco 5. quest. 4. Perez. libr. 2. Or-
 din. titul. 19. l. 1. in gloss. magna quest. 11. vbi
 dicit, quod potest silentium imponi advoca-
 to verboso sub pœna etiam suspensionis ab of-
 ficio, per gloss. in l. ex ea causa ff. de postuland.
 & rursus idem Author. in l. sequenti, col. final.
 versicul. Caveat etiam, Bovadill. d. numer. 64.
 vbi plura in propositum adducit. Et non so-
 lum ab auditorio excludere, sed etiam ab offi-
 cio privare potest judex nimium verbosum,
 secundum gloss. 1. in l. ex ea causa ff. de postu-
 land. quam singularem vocat Roman. sing.
 739. & sequuntur alij, quos refert, & sequitur
 Aviles d. gloss. Abogados, num. final. Paz in pra-
 tici annotat. 5. num. 5. Bovadill. d. cap. 14. num.
 65. vbi plures refert in gloss. liter. 1.

Et sane, pœna hæc privationis officij in ver-
 bosum, & procacem advocatum edicta, gra-
 vis est; sed longe gravior, & formidolosior il-
 la quam tales, qui lingua sua deliquerunt, sus-
 tinebunt, glossæ nostræ testimonium in §. item
 fardus, verb. amittunt, instit. quib. non est per-
 miss. facer. testament. vbi ait, quod impij ad-
 vocati loquendi facultatem amittunt, ut in eo
 puniantur, in quo deliquerunt, quia per quæ
 quis, inquit, peccat, per hæc torquetur cap. li-
 teras, de tempor. ordination. cum alijs. Cujus
 quidem pœnæ, quasi non raro, sed frequenter
 contingentis meminit Holcoth. in Sapien. lect.
 ff. sol. 88. vers. col. 1. relatus à bene erudito
 viro Lusitano nostro Emmanuele à Valle in
 libr. de incantationib. seu ensalmis sect. 2. cap. 3.
 num. 5. qui nuncupatus Author præcitato lo-
 co, cujus verba Valle retulit, hoc ut frequens
 experientiaque notum inculcat, ut mali advo-
 cati, & falsi placitatores justitiarij imminente

morte amittant vocem, linguam, & sensum,
 Cujus ratio est, inquit, quia non est justum, quod
 aliquis idem vendat alteri, & retineat sibi; isti
 autem linguam, vocem, sensum, & facundiam
 alijs vendiderunt, falso allegando, & injustè ju-
 dicando contra conscientiam, malitiosè objicien-
 do, & cautelose suggerendo; & ideo justum est,
 ut quando indigent voce, voce priventur. Hæc
 ille, quæ certè verba plena timoris, & formi-
 dinis sunt, ultra alia quæ ibid. apud eundem.

6 Non solum autem verbis, sed scriptis
 etiam suis à condicijs abstinere debet advoca-
 tus d. l. quisquis C. de postuland. qui textus no-
 tandus est ibi, ut non ultra, quam litium exposcit
 utilitas in licentiam conviciandi, & maledicendi
 temeritatem prorumpant; innuit, namque, ali-
 quando licere caudico, verbis injuriarum in
 adversarium vti, imò, & debet, quatenus, sci-
 licet, causæ exposcit utilitas, & non ultra; id
 verò in criminibus potissimum causis frequen-
 ter evenit, quando, vel adjuvandam pro-
 bri probationem, super quo lis vertitur, vel
 ad minorem illatæ injuriæ æstimationem con-
 veniat, adversario, qui aliàs probriolus est, vi-
 lis, & malis assuetus moribus, hæc objicere
 opprobria; neque enim quicquam, quod ad
 munus suum pro clientulo bene peragendum
 conveniat, tacere debet, quemadmodum ta-
 cenda proferre non debet, Specul. d. titul. de
 advocat. §. Nunc de exordijs num. 9. circa quod
 videndus est text. ab eo ibidem citatus d. cap. sit
 rector. 43. distinct. vbi in princip. sit, inquit, re-
 ctor discretus in silentio, utilis, & cautus in ver-
 bo: ne aut tacenda proferat, aut proferenda reti-
 cescat. Et plura ibi in propositum contra pro-
 ferenda tacentes.

Sic, itaque, linguam verbosam, ac multilo-
 quium præcavere debet advocatus, ut clien-
 tulo suo non inferat damnum dum brevi lo-
 quio studens aliqua prætermittit, quæ ad cau-
 sæ victoriam conducunt, vnde idem Specul.
 eod. titul. §. consequenter, num. 3. advocatum
 instruit, ne sit adeò breviloquus, ut aliquod
 omittat de causæ contingentibus, ne forte per
 leve compendium ad grave dispendium veni-
 atur, ut aliàs dicitur in cap. qualiter, & quando
 2. prope fin. de accusationib. tradit Decian in A-
 polog. pro jurisprudentib. cap. 15. num. 33. Quo
 sanè admissio, prævaricationis notam incurre-
 ret secundum Plinium lib. 1. epistolar. epistol.
 ad Cornel Tacit. Prævaricatio est, inquit, tran-
 sfire dicenda, prævaricatio etiam, cursim, & bre-
 viter attingere, quæ sint inculcanda, insingenda,
 & repetenda.

7 Cum autem convitia, & adverlæ partis
 opprobria in causæ articulis deduci oporteat,
 pro causæ meritis, quia ita expediat, & non
 convitiandi animo sunt proponenda. Qui cõ-
 viti-

vitiandi, & injuriandi animus et si aliàs præsumatur, cum verba ipsa injuriosa sunt, ita ut, contrarium asserenti onus probandi incumbat *l. si non convitij, vbi gloss. & Scribb. C. de injur.* tamen in advocatione injuriosa, & famosa verba in articulis scribente, quando ita causæ, quam tuctur, conveniat, & pars sua veraciter probare intendit, injuriandi animus non præsumitur; sed magis muneris sui rectè exequendi animus, id enim pro muneris ministerio licitum est illi, dummodo non ultra quam litis exposcit utilitas in convitia prorumpat, *l. quisquis C. de postuland. tradit Gratian. disceptation forens. cap. 81. num. 18. & 19. tom. 1.* vbi tamen requirit, quod protestetur, quod non intendit injuriari, cum Clar. in §. final. quest. 53. num. 4. & Ceval. quest. 323. in fin. ab eo citatis; quod ego vt de consilio probo, sed vt necessariam non exigo, secundum Bald. infra citatum; stat enim pro advocatione munus suum exequente præsumptio. Quæ præsumptio, quia de bono est, & de eo, quod in officio suo facere debeat, potentior est contraria, eamque elidit, quia vna præsumptio, quæ contraria alia potior est, illam tollit *l. Divus ff. de in integr. restit. cap. transmissa, qui filij sint legitim. Alc. de præsumpt. regul. 2. præsumpt. 35. num. 2. Malcard. conclus. 1225. per tot. Menoch. de arbitr. cent. 5. casus 472. & copiose per eundem de præsumption. lib. 1. quest. 30.* Atque ideo in casu isto injuriarum actione non tenebitur. sicut non tenetur, qui testes contra se productos infamiæ, & turpitudinis causa repellere intendit, allegando, quod sunt infames, ribaldi, & alia hujusmodi, quæ ad testium repulsam conducunt, secundum scribb. communiter in *l. final. ff. quod quisque jur.* idque quanvis non protestetur, quod non injuriandi, sed juris sui tuendi causa facit, vt tradit Ias. in *l. non solum §. morte num. 47. versicul. Tene conclusionem ff. de novis oper. nuntiat. quod est probei Bald. in d. l. final. numer. 1.* ait tamen, quod bonum est, protestari.

8 Ubi verò ad litis victoriam ejusmodi probra natura sua non pertinerent, injuriarum tenebitur causidicus, haud quaquam muneris sui ministerio excusandus, cum quo in causa illa nihil commune habebant injuriosa verba; multoque minus excusabitur præstendens, se, non ex consilio suo sed clientis instantia, & importunitate, commotum ita fecisse: non magis, quam si aliquis de mandato unius alterum probris, & contumelijs publice affecisset. Denique, nihil illi proderit, apud acta processus in continente protestari, se non injuriandi animo ejusmodi probra allegare, sed quia sic susceptæ à se causæ conveniat, constituto enim, quod ad bonum causæ non conducant, protestatio inanis apparebit, & factò contraria,

non magis, quam si quis alicui dicat; *Mentiris salvo honore tuo*, quod nihil eum juvat, quod minus injuriarum actione teneatur, tanquam protestatione factò contraria nihil valente; vt post Dyn. notat Bart. & communiter Scribb. per text. ibi, in *l. si quis extraneus ff. de acquirenda heredit. & alijs citatis Covar. lib. 1. var. cap. 11. num. 1. Ias. d. l. non solum §. morte num. 47. vbi dicit, quod ista est communis, & vera sententia; quanvis contrariam expresse tenet Specul. d. titul. de advocat. §. Iam nunc, versicul. Hæc tamen caveat; de quo, inquit, Scribb. non facit mentionem. Sed, salva Ias. pace, Specul. eodem loco, qui est sub num. 3. & 4. nec expresse, vt ille ait, nec conjecturaliter sententiam ponit, quam illi Ias. imponit; sed diversam aliam, & in casu diverso, qui est, quando vnus alteri notam aliquam infamiæ impropert; quo casu si potest ita lacefcitus, securè illi dicere, Tu mentiris, nam crudelis est, inquit, qui famam suam negligit *cap. nolo, vt aliquis 12. quest. 1. subdit vero Specul. d. num. 4.* quod hoc dicitur præmissa protestatione, quod non dicitur animus injuriandi, sed causa conservandi sui juris, quia protestatio hæc multum operatur, juxta *d. l. si non convitij C. de injur.* quam allegat, cum alijs. Atque ita, apparet, quod Specul. ibi dicitur versus à presenti casum ponit, & decidit: in illo enim, de quo Specul. verbum injuriosum, *mentiris*, ad refellendam objectam contumeliam tendit pro honoris proprii conservatione, quod ad præcedentem calum à nobis propositum magis pertinet: ex quo protestationem, quam in illo requirit Specul. d. num. 4. ego non desidero, cum eo ipso, quo quis ab alio exprobratus sit, satis ita respondisse videtur honoris sui defendendi causa, & non conviciandi animo, vt ita protestatione alia ad hoc opus non sit. At vero præstendens calum manifestam alterius offensam injurioso verbo includit, quam protestatio in illi contraria non elidit, nec minuit. Igitur, nihil valet, nec prodest in casu isto, juxta communem Bart. & aliorum sententiam in *d. l. si quis extraneus, vbi etiam Ias. num. 3. & 7. communem dixit.**

9 Corporis quoque tegumento tali vt debet causidicus, quod munus suum non deceat; nam talis quisque præsumitur, qualem indicat vestis, cum qua reperitur *l. item apud Labeonem §. si quis virgines ff. de injur. cuius text. meminit Summus Pontifex contra clericos militaria arma gestantes, relicto habitu clericali, in cap. in audientia de sentent. excommunicat. & in propositum plura adducit Specul. d. titul. de advocat. §. sequitur videre de vestibus advocatorum, & inter illa metricum illud.*

*Fit bene vestitus, pro vestibus esse peritus.
Credatur à mille, quanvis idiota sit ille.
Caveat veste; nec sit vestitus honeste,
Nullus est laudis, quanvis sciat omne, quod au-
dit.*

Qualem, verò, vestem gestare advocatum
debeat, describit *ibid. numer. 4.* dicens, quod
non sit diversi coloris, aut diversæ partis, ar-
gum. *text. in cap. final. 20. quest. 1.* nimia bre-
vitate, vel longitudine non notanda, vt circa
clericum dicitur in *cap. clerici versicul. Clausa,
de vita, & honestat. clericor.* non sericis textu-
variata, velex varijs coloribus ornata. Sit,
aque, corporis indumentum pro munere suo
decens, & conveniens, juxta illud Senæ ad
Neronis Neronis uxorem, *indue te delicate, cha-
luma, non propter te, sed propter honorem imperij*
quod meminit *Specul. loco proximè citato, &
Chasson. in catalog. Gloria, mund. 1. part. con-
clerat. 23. novissimè Mastrill. de magistratib.
lib. 5. cap. 2. num. 13. part. 2. ubi ex numer. 10.
de magistratuum habitu, & indumento egit.*
quod olim apud Romanos advocatis toga in-
erat: ex quo togati ipsi dicuntur ab Im-
perat. in *l. fin. C. de postuland. & in l. properan-
tem §. illo proculdubio, versicul. honorarijs C.
de judic. l. final. in princip. C. de sportul. l. 3. C.
de advocat. diversor. judicior. cum alijs ejusdem
modi. Vnde gloss. in *l. vnic. C. nulli licet. in fran-
co. questrib. lib. 11. ait, quod chlamys militum
purpura Regum, stola Sacerdotum, toga ad-
vocatorum, habitus rusticorum, cuculla mo-
nachorum appellatur; quod dictum refert
in *cap. causam col. 1. extra de probation.
Chassen. d. considerat. 23. ubi, & rursus 7. part.
de considerat. 44. de vestibus advocatorum egit,
quod meminit Lusitan. Emman. Barbof. ad Ord.
de lib. 1. titul. 48. in init. num. 6. Dicitur au-
tem toga à tegendo *l. tugurijff. de verbar. signif.
erat civium Romanorum gestamen, pro-
priumque insigne, quo peregrinis vti non
debat. l. sed si accepto ff. de jur. fisco. de illa Quin-
tigit lib. 11. institution. orat. cap. 3. & ex eo,
quod alijs Pratejus in *lexicon juris verb. toga, Me-
sch. de presumption. lib. 4. presump. 161. nu.
ubi, & numer. sequentib. de toga, & alijs ves-
timentorum generibus egit, explicatque ex
Lazaro in *commentar. verbor. juris. & Lazaro
in libello de re vestiaria locis ab eo citatis.*
itaque, advocato decens vestimentorum
habitus, sed non superfluus, talis, scilicet, qui
munerati muneris conveniens non sit; quod
nullis reprehensibile esse, scribit Alber. de
in *l. vnic. num. 7. versicul. 11. C. de suf-
fici. ubi ex Policiat. libr. 8. cap. 14. refert,
quod Demosthenes antequam virtus eloquij******

ejus innotuisset, cultus operosioris dicitur ap-
petisse nitorem, sciens, quod purpura caufi-
dicum venditatur; sed postquam famam, & no-
titiam eloquentiæ assecutus est, toga conten-
tus fuit, dicens, se velle, sibi à se potius, quam
à nitore vestium, ac cultu exquisito constare
gloriam, & malens, vestem ex viro cognosci,
quam virum ex veste; quem enim proprius
attollit honor, vilitas vestium non deprimit,
emendicatum enim videtur laudis esse suffra-
gium, quod ab extrinsecus pendet. Hæc
ille.

10 Postremo, investigandum est, an liceat
advocato ea, quæ muneris sui sunt, diebus
Dominicis, & festivis alijs in honorem Dei
exercere. Ante cujus quæstionis determina-
tionem præmittenda est illa huic contingua &
inter Doctores celebris. An liceat diebus Do-
minicis, & feriatis alijs in honorem Dei stu-
dere, de qua citati à Cened. in *collestan. ad de-
cretal. collestan. 142. num. 7. & tres in illa re-
periuntur opiniones, prima absolute negat,
quam tenuit Abulens. Exod. 12. quest.
26. quia mens secularis disciplinae studio va-
cans à divinis abstrahitur; & multò ma-
gis quam si mechanica arte homo his die-
bus vteretur; quia hujus exercitium non ita
mentem occupat, vt illud. Secunda opposi-
tum contendit; quam cum D. Thom. 2. 2.
quest. 122. art. 4. & alijs, quos refert, novissi-
mè probat doctissimus sæculo nostro Francisc.
Suar. de *Religione tom. 1. tract. 2. lib. 2. cap. 22.
num. 3. ubi ait, non esse peccatum contra festi-
observationem, consumere totum diem festum
in studio scientiarum; nedum sacræ Theolo-
giæ, sed etiam humanarum disciplinarum, e-
tiam si lucri causa id fiat, & quacunque occa-
sione, modo ab audienda Missa homo non a-
vertatur, & ante eum eandem sententiam te-
nuerunt Caiet. Sot. Medin. Ludovic. Lopez
Nav. & Armil. relati ab eodem Suar. sup. cap.
19. num. 6. quam etiam sequitur communem
dicens doctissimus ejusdem Societatis religio-
sus Ioan Azor *instit. moral. lib. 1. cap. 27. ver-
sicul. 3. queritur, tom. 2. Tertia inter utramque
media est, quam tenet Abb. in cap. 1. num. 4.
de ferijs: exultimat enim licitum esse diebus
festivis studium, quod principaliter suscipitur
ad illuminationem proprii ingenij, aut aliorum,
etsi accessorie lucrum veniat, modo debitis
horis instetur circa divina: quod si studium
principaliter lucri causa suscipiatur, illicitum
reputat: atque ita concludit *d. numer. 4. in fin.
quod nescit excusare à peccato Doctores le-
gentes propter salarium diebus festivis, nec
scholares: & hanc sententiam sequitur Ioan.
Bapt. Caccialup. tract. de advocatis quest. ultim.
num. 6. & 8. ubi pro eadem citat Marian. Socin.****

in cap. 2. de ferijs arg. 8. quest. 1. & pro eadem Nicol. Intrigliol. de feud. centur. 1. quest. penult. in fin. citat. Alvar. in pralud. feudor col. 3. in princip. versic. Tu vero utramque, & Alberi in l. omnes 1. circa medium, C. de ferijs, communem fatetur Navarr. licet ipse secundam probet, & longe veriore dicat, in summa Latin. cap. 13. num. 12. versicul. 8. Doctor. Et quidem glossi. nostra secundam quoque probasse videtur, militiæ armatæ argumento, quam in his diebus exercere licet; idquæ non tantum in bello suscepto pro defensione reipublicæ, de quo nemo dubitat cum D. Thom. 2. 2. quest. 40. art. 4. sed etiam in offensivo justo, secundum Caiet. ibi, glossa, in quam, in l. penult. verb. militarem ff. de fer. & in l. omnes iudices C. eod. ubi Doctores idem probant, secundum Suar. d. c. 22. num. 3.

Mihi vero in hac quæstione tertia opinio, quæ media est, ut tutior probanda videtur; debent enim homines feriatis diebus in honorem Dei, Deo vacare; ad hoc, quippe, statuti sunt; cui non vacat, qui temporalium lucrorum acquisitioni studet, Porro, qui studet, principaliter, ut doctior efficiatur, vel ut alios doceat, seu ut juvet consilio, & civilis disciplinæ ministerio è longinquo venientes, tametsi mente Deo non vacet, quod optimum, & perfectum est, illi tamen bono opere vacat; bonum, namque, opus est, ac Deo placitum, quod in proximorum, maximèquæ in commune multorum juvamen principaliter tendit; in quod scientia, ejusquæ studium tendit, juxta illud Sapient. 6. Multitudo autem sapientium sanitas est orbis terrarum; quod in illo, qui principaliter lucri amore studet, secus est; de quo dicitur Ecclesiast. 10. Nihil est iniquius, quam amare pecuniam. Atque ita facienda videtur cum Abb. d. cap. 1. num. 4. & communi, secundum Navar. d. num. 12. differentia, & distincto inter eum, qui lucri causa principaliter studet, & eum, qui non studet principaliter proprii lucri causa, sed ad illuminationem intellectus, aut proximorum commodum.

Et non obstat, si dicatur, solis servilibus operibus præcepto contrarij, ad quæ non pertinet studium liberalis disciplinæ, quod naturam suam non mutat, eo quod lucri causa exercentur: & quanvis mens illo intenta, & impedita Deo non vacet, quod est præcepti finis, non ex hoc violatur præceptum; quia finis præcepti sub eo non comprehenditur, ut respondit Suar. supra; etenim fateor, sine præcepti non observato, posse servari præceptum; agnosco item,

solis servilibus operibus violari præceptum festorum colendorum. Porro, servilium operum appellatio hic non ita strictè accipienda videtur, ut ad mechanicas tantum artes referatur, sed ad eas etiam, quæ à nobilibus exercentur, quando in his eadem militet ratio, quæ in illis ratio, namque, legis inspicienda semper est, maximè, quando vocabuli proprietates non defendatur: quo in præsentis servilium non rectè intelliguntur quæcunque corporis causa principaliter aguntur; corpus enim animæ servit; & inde servilia opera dicimus, quasi illius intuitu, & causa facta, quod animæ servit; & ideo his diebus, quorum observatio animæ causa, ut Deo vacet, est, instituta, ab operibus illis, quasi servilibus abstinere debemus ex vi præcepti, ac ratione illius.

Ex hac autem resolutione, ut propositum repetamus, infertur, advocato non licere prædictis diebus agere, quæ ad muneris sui expeditionem pertinent proprii lucri causa. Nec excusabitur à violatione festorum multitudo causarum, clientiumquæ ad eum, ut fama celebriorem confluentium, quos lucri causa suscipit, ita ut susceptis patrocinio suo causis superesse nequeat, nisi, & dies festos in illarum studium, & expeditionem impendat, si alij in eodem foro versentur, per quos non suscepta ab illo negotia, tempore habili, ac pari disciplina peragi queant; namque dum ampliores lucri causa, & cupiditate plures admittit clientulos, quam par sit, lucrum in illis quærit, cujus ad acquisitionem festis diebus ubi abusus est. Nisi forte dicamus, illum, qui his diebus sacris mysterijs intercedit, nequeat propter acerum negotiorum, quorum expeditionem, & illud temporis spatium impendere, necesse habeat, non cadere in præceptum, tanquam legitimis, & honestis causis impeditum; quod neminem affirmaturum credo; quia sic impeditus impediri libere vult, dum ultra causas, quas tempore idoneo expedire possit, sciens, prudenter, quæ, alijs implicari se, finit, aut etiam procedat. Quod verò circa præceptum audiendi Missam festis diebus, nullius negabit, affirmandum erit ex eadem ratione circa colendorum festorum præceptum, quod antiquius est, ac divini juris, illud Pontificij; tametsi hoc, & illud inspecto fine, ab eodem fonte dimanent.

(:!)

CAP. QUINTI.

SUMMARI A.

Advocatus officium suum roganti impertiri debet, & cogitur inuitus. Notarius item à partibus rogatus tenetur conficere instrumentum; & caupo, seu stabularius hospites recipere. Et vid. num. 5. 6. 7. & 8.

Officium omne auctoritate publicum, tamen si utilitate privatum sit, redditur ab inuito.

Officiorum tria sunt genera; alia sunt privata utilitate, & auctoritate; alia publica auctoritate, sed utilitate privata; alia auctoritate, & utilitate publica.

Officia privata tam auctoritate, quam utilitate, voluntaria semper sunt ante susceptionem, & postea in exercitio eorum. Secus in officiis secunda, & tertia speciei; & in quo hac conveniant, traditur.

Officium cauponis, seu stabularij publicum est auctoritate, sed utilitate privatum, & ideo hospites recipere tenentur.

Advocati officium, quodammodo publicum dicitur; & qua ratione sic dicatur, traditur, cum differentia inter illud, & officium procuratoris, & num. 7.

Aliquando officium advocati, simpliciter, & absolute auctoritate publicum est. Et legitimam excusationis causam praestat multitudo negotiorum, & in caupone hospitiū multitudo.

Etiā post susceptum à se acceptum negotium post advocatus legitima interveniente causa ab eo discedere clientulo invito sed nec tunc, partem adversam juvare, ei licet.

Nec de relictis à se partis in casibus permisis secretis adversario revelare, licet advocato. Nec pro testimonio requisitus commissis sibi secretis manifestare potest; sed potest, & debet, iudici interroganti amphibologice respondere.

Advocatus factus pupilli tutor postulare potest pro eo in causa, in qua alteri contra pupilli patrem patrocinabatur. Similiter, & postulare pro se potest adversus clientulum suum, si adversario illius successit. Et intelligitur in utroque casu, quando iusta est postulatio.

Advocatus in casu quo pupillo suo contra primum clientulum patrocinari potest, secretis sibi a priore commissis revelare nequit, &

duob. num sequentib. Et intelligitur l. final. ff. de postuland. d. num. 12.

13 Obligatio servandi secreti, naturalis juris est.

14 Superior precipere quicquam non potest contra id, cujus obligatio naturalis juris est.

15 Secretum sibi a clientulo commissum revelare potest advocatus, eoquē adversus illum vti in causa propria.

16 Qui dolose quicquam in clientulum suum agit, praevaricationis crimen committit; & etiam qui pro viribus non defendit, ultra latrocinium peccat.

17 Culpa, alia lata, alia levis, alia levissima. Et de lata tenentur omnes qui de dolo tenentur, cui illa comparatur.

18 Lata culpa appellatione doli non comprehenditur in lege penali. Dolo proxima est; differunt tamen in multis.

19 Lata culpa definitio, secundum gloss. & Bart.

20 Iuris ignorantia ad latam culpam pertinet, etiam in illiteratis, qui literarum peritos consulere potuerunt.

21 Advocatus qui causam perdidit propter juris ignorantiam quod alij ejusdem muneris professores communiter sciunt, ut de lata culpa clientulo tenetur.

22 Advocatus de levi etiam culpa clientulo tenetur.

23 Levis culpa definitio à Bart. assignata, cum differentia inter illam, & latam, & levissimam culpam.

24 Non prestare tantum diligentiam in alieno negotio, quantam in proprio, lata culpa est qua dolum praesumptum secum involuit.

25 Lata culpa quando committatur ab eo, qui talem in alieno negotio diligentiam praestat, qualem in suo prestare solitus est; & quando levis.

26 Advocatus non tenetur de culpa levissima; & qua sit levissima, traditur; & ex communi Doctorum resolutione, qui latam, qui levem, & qui levissimam prestare teneantur.

27 Advocatus, qui gratis patrocinatur solius clientuli gratia suscepto negotio, de lata solummodo culpa tenetur. Et quid in depositario, & commodatario.

28 Agrimensor etiam si mercede recepta operam praestet, & lata solummodo culpa tenetur; secus in advocata; & differentia ratio traditur, intellecta l. 1. ff. si mens. fals. mod. dixer.

- 29 Traditur casus ex Bart. doctrina in quo advocati, & medici officium gratis impendentes, de levissima tenentur. Et num. sequenti.
- 30 Depositarius suscipiendo deposito se offerens, de levi an de levissima etiam teneatur.
- 31 Traditur, in simplici operarum locatione levem culpam venire; in locatione vero rei, aut operarum cum rei interventu, etiam levissimam, intellecta l. si merces §. qui columnam ff. locat. & §. qui pro usu, instit. eod. titul. Et num. 32.
- 33 Index qui per imperitiam male judicavit, quam culpam prestare teneatur. Et numero. 35.
- 34 Maior juris sciētia requiritur in iudice, quam in avvocato.
- 35 Index per imperitiam male iudicans, de levi culpa tenetur, & non de levissima.
- 36 Advocatus omne damnum culpa sua illatum, cum de illa tenetur, resarcire debet; iudex non sic, sed ad magistratus arbitrium satisfacit; & differentia ratio assignatur.

Actio qua contra iudicem competit propter culpam illius, ad heredem non transit illam pramortuo antequam cum eo lis capta sit, secus in actione contra advocatum d. num. 36 versic. Hinc etiam venit.

- 37 Advocatus damnum culpa sua illatum, in anima iudicio resarcire non tenetur, quando illi de contraria clientuli voluntate non constat.
- 38 Pena legis etiam si lata sententia sit, & ipsa re statuta, in foro anima non debetur ante iudicis sententiam.
- 39 Index pro damno culpa sua illato, cum de illa tenetur, in foro conscientia manet obligatus etiam antequam ab illo exigatur.
- 40 Qui ad iudicandi munus assumitur iniuriam vel etiam voluntarie de partium consensu pro levi culpa non tenetur in anima iudicio.
- 41 Advocato, errorem suum corrigere, quando liceat. Legitimum advocati impedimentum excusationem clientulo praestat. Ibid. versic. Legitimum autem.

CAP. QUINTUM.

De avvocato cum clientulo suo.

IN multis avvocatus obstringitur ei, qui se fidei, & patrocinio illius committit: cui nedum post litem inchoatam, susceptamque sub patrocinio suo causam officium suum sedulo impertiri tenetur, adeo ut, si inceptam à se causam deserat, ad interesse clientulo teneatur, ut tradit Angel. Aretin. in §. praterea, num. 2. instit. de leg. Aquil. sed, & ante susceptam pro patrocinio requisitus prestare cogitur, nisi legitimam habeat excusationem, l. nec quicquam §. observare, versicul. Advocatos ff. de offic. Proconsul. l. 1. §. ait Praetor, juncta gloss. ibi ff. de postuland. l. providendum versicul. Si quis vero C. eodem titul. & ita in avvocato tradunt Bald. num. 1. & Salyc. num. 3. in l. inuitus C. de procuratorib. Gail. libr. 1. observat. 43. numer. 1. Didac. Perez lib. 2. Ordin. titul. 19. l. 1. gloss. 1. quest. 9. Avil. in cap. prator. cap. 28. in gloss. Acogidos, num. 1. versicul. Et ideo, Azeved. l. 22. num. 1. titul. 16. libr. 2. nov. recopilat. Gratian. disceptation. forens. cap. 56 num. 22. tom. 1. & pluribus citatis Bovadill. politicor. libr. 3. cap. 14. numer. 56. tom. 2. post omnes Mastrill. de magistratib. 1. part. libr. 1. cap. 30 num. 78. & num. sequenti tradit, quod ad consulendum

etiam cogi potest avvocatus, ut notat Bart. per text. ibi, & gloss. ibid. verb. consensum, in l. 2. Cod. de proxim. sacror. scrinior. lib. 12. & in num. sequentib. idem in notatio, & alijs tradit Mastrill. quod ad praestandum officium cogi possint, & Angel. d. l. 1. §. ait Praetor, qui loquitur in avvocato, notario, caupone, & nauta, qui officium suum etiam inviti ministrare tenentur; non tamen inimico, aut contra amicum, ut subdit Ang. & gloss. ibidem & alijs citatis Bovadill. d. num. 56. & in caupone, seu stabulario, quod hospites recipere teneantur, postquam huic se muneri accingunt, tradit Bart. in l. 1. §. 1. ff. naut. caupone stabular. & in l. 1. §. servinum. 3. ff. de furt. al. vers. naut. caupone. stabular. ubi in notario quodque tradit, quod à partibus rogatus instrumentum conficere teneatur, sequitur Dec. qui alios refert in l. inuitus num. 4. & 5. ff. de regul. jur. & ibi num. 2. in avvocato loquitur secutus Bald. & Salyc. d. l. inuitus C. de procurator. & in advocatis, procuratoribus, notarijs, artificibus, ac caeteris qui officium suum, vel exercitium publice exercent, quod ad illius praestationem cogi possint, alijs citatis tradit Quintil. Mandos. de monitor. quest. 55. à numer. 6. cum sequentib. Et, quod magis est, Dec. d. l. inuitus numer. 7. idem sentit in

meretrice in lupanari constituta, ut in quolibet artifice, qui signum artis tenet.

2. Sed, quod ad meretricem attinet, contrarium omnino, & indubitanter est affirmandum; de quo scripsi in commentar. *l. ex hoc jure a part. in initio num. 26. ff. de just. & jur.* Nec vero in quovis artifice, tamen si artis suae signa foribus publicè habeat, hoc ita indistinctè probandum erit, sed recurrendum est ad gloss. doctrinam in *l. filius familias. §. invitus ff. de procuratorib. quam commentat, & explicat Bald. num. 3. in princip.* pro regula tradens, quòd omne officium autoritate, & utilitate privatum, voluntarium est: officium vero autoritate publicum, & utilitate privatum, vel utroque modo publicum necessarium est, & invito injungitur, *l. si quis magistratus, ff. de munerib. & honorib. & cum alijs ab eo relatis pro regula tradit Mastrell. d. cap. 30. num. 87.* Et quanvis regula ista ad suscipiendum officium pertinens videatur, & non ad exercendum tantum susceptum; inter quae longa differentia est, nam cauponam, seu stabulum exercere, nemo compelli potest; & tamen si huic se officio quisquis immisceat, hospitem recipere tenetur, ut tradit Bart. locis supra citatis: eadem tamen regula, & doctrina ad officium, quod ab initio voluntarium est, post susceptum observanda erit, nempe, ut, si publicum sit autoritate, exercitium illius justa mercede retribuenti absque legitima causa negari nequeat. Quinimo, regula praedicta, quam posuit Bald. *§. invitus num. 3.* magis conducit ad casum suscepti officij, quam ad casum suscipiendi; tamen non omne officium autoritate publicum, & utilitate privatum, necessarium ab initio est quanvis Bald. pariter in illo, ac in eo, quod autoritate, & utilitate publicum est, hoc indistinctè pro regula tradidisset; & tamen officium omne autoritate publicum, tamen si utilitate privatum sit, post susceptum redditur invito.

3. Quare pro praesentis articuli resolutione dicendum est, officiorum quae in unaquaque civitate publicè exercentur, tria esse genera. Aliud est enim autoritate, & utilitate privatum; aliud autoritate publicum, & utilitate privatum; aliud utroque modo publicum. Ad priorem speciem pertinent omnia officia, quae unicuique sufficienter illius artis exercitio in civitate exercere licet absque principis, aut rectorum civitatis indulto, cujusmodi est aurificis officium, architetti, fabri, sartoris, tutoris, & similia; quae, quanvis in civitate publicè exercentur, non tamen publica autoritate exercentur; sed unusquisque ad id officium publicè exercere; & quanvis decurionum decreto nec ad hujusmodi officia publi-

cè exercenda admitti possit, qui prius approbatus non sit; approbatio tamen ista ad scientiae examen pertinet, non ad publicam officij autoritatem, à qua illud non pendet. Ad secundam speciem pertinent officia, quae, etsi privatum respiciant commodum, ad illa tamen nemo admittitur nisi speciali principis, aut decurionum civitatis indulto, aut jussu judicis, cujusmodi sunt tabellionatus officium, officium proxenetæ, tutoris, & alia, de quibus in *l. 1. §. aequè personale ff. de munerib. & honorib.* & haec in duplici sunt differentia; quaedam enim voluntaria ab initio sunt, ut sunt officia tabellionum, notariorum, proxenetarum, & similia; ad quae suscipienda nemo invitus cogitur, alia vero etiam ab initio necessaria sunt, ut est tutoris mundus, *l. tutori C. de negot. gest. cum alijs.* Ad tertiam denique & ultimam speciem pertinent officia, quae publica autoritate in commune sunt instituta, id est, pro reipublicae administratione; & ideo dicuntur publica, autoritate, & utilitate; ad quae pertinent civitatis rectores, & alij reipublicae magistratus; itè officium procuratoris fiscali, in quo loquitur Balyc. in *l. invitus n. 1. C. de procurator.* ubi publicum dicitur autoritate, & utilitate.

4. Prioris speciei officia voluntaria semper sunt, & exercitium eorum ab initio, & postea; nec enim aurifex, faber, aut architectus, & alij similes ad officij sui operas alicui privato praestandas, etiam si justam ille offerat mercedem, compelli potest; quia contrahere cum alio, invitus nemo cogitur, *l. in commodato §. sicut ff. de commodat. l. sicut ab initio C. de obligat. & action.* Secundae speciei officia non omnia ab initio necessaria sunt, ut dictum est; & in hoc species ista differt à tertia illius enim officia, seu munera omnia ab initio necessaria sunt; & in invitum redduntur; nisi legitimam habeat excusationis causam. Conveniunt verò istius, & illius speciei officia in eo, quòd post susceptionem eorum, cuilibet privato justè imploranti cogitur officialis, qui legitimam excusationis causam non habeat, officium suum ministrare.

5. Et hac stante resolutione, difficultatè patitur id, quòd de caupone seu stabulario communiter traditur cum Bart. & alijs, de quibus supra, quòd hospitem recipere compellitur; videtur enim quòd officium istud, & autoritate, & utilitate privatum sit, ut ita, quemadmodum ante susceptum, & post susceptum, voluntarium semper maneat, juxta prioris speciei officia. Caeterum dicendum est, ad secundam pertinere, & esse de numero eorum quae ab initio voluntaria sunt, sed publica autoritate in civitate ordinata; nemo enim autoritate sua propria cauponam in civitate, seu stabulum exercere potest, sed decurionum

rationum ad id licentia prius impetrata; atque ita est officium auctoritate publicum, quia publica auctoritate exercetur; utilitate verò privatum, quia in privatum stabularij ipsius, ac singulorū hospitem cōmodum ordinatur: unde ad secūdā speciem, de qua supra, pertinet. Cujus speciei officia, idcirco in privato erga unumquemque exercitio necessaria sunt, quia dum publica auctoritate ad privatum singulorum commodum conceduntur, impetrans in impetratione ipsa fidem suam civitati, à qua officium accipit, & facultatem publicè exercendi illius, censetur obstringere de non negando petentibus.

6 Rursus, eadem stante resolutione, difficultatem quoque patitur id, quod in advocato communiter etiam traditur, quod ad patrocinandum cuique, legitima repulsæ causa non existente, compelli possit; videtur enim advocacionis officium ad primam speciem pertinere, quasi & auctoritate, & utilitate privatum, præsertim apud nos; quando post studiorum cursus peractos in Conimbricensi gymnasio cum prima gradus laurea, solito præmissio examine apud eandem Academiam, advocare cuique, qui alias prohibitus non sit, in hoc Regno liceat, absque alia Regis, magistratuūve licentia, ex *Ord. lib. 1. titul. 48. §. 3.* atque ita videtur, quod sit officium auctoritate, & utilitate privatum; ad cuius idcirco ministeriū privato cuique exhibendum compelli non debeat caudicus; cuius tamen contrarium supra citata jura probant, & Doctores.

Quarè Bald. in *d. l. invitus C. de procurator. num. 1.* & *Salyc. ibi num. 3.* quasi difficultatem sentientes respondent, advocacionis officium esse publicum quodammodo, & honorabile; & ideo ad ministerium exhibendum cogi posse advocatum; quod secus est in procuratore, qui non cogitur invitus, *juxta tex. ibi, & in l. filiusfamilias. §. invitus ff. eodem titul. ubi gloss. quam Bald. ibi commendat, ex hoc infert, procuratoris officium, privatum esse auctoritate, & utilitate.*

7 Notandum vero est, quod Bald. & Salyc. non simpliciter inquirunt, quod advocacionis officium publicum est, sed, quod est quodammodo publicum, & honorarium; quasi sic, inde quodammodo publicum reputetur, id est, auctoritate publicum, quod verè honorarium sit, honorarium, namque, est ab auctoritate publica, à qua manant, & fluunt honores: unde, & honoraria multa privilegia, publica, ac principali auctoritate huic muneri sunt indulta; atque ita merito officium quodammodo publicum dictum est à Bald. & Salyc. in *d. l. invitus*, ubi ex hoc prædictam inter

illud, & procuratoris officium constituunt differentiam.

8 Aliquando tamen advocacionis officium, non quodammodo publicum, sed simpliciter, & absolute publicum est, videlicet, quando ultra solitos scholarum cursus, examen, & gradum, adhuc ad illud exercendum publicæ auctoritatis facultas requiritur, ita ut sine illa, Academiae laureatus admitti nequeat, ut apud nos cernitur in Curialibus nostris supremi Senatus advocatis, qui numerarij sunt, & in albo descripto probatorio tamen præmissio examine, coram Præfecto Prætorio, & ejusdem Senatus Prætoribus, ac deinde sub Regio nomine muneris diplomate expedito; atque ita publica auctoritate, & Regio indulto ad hoc munus assumuntur, quotquot illi accinguntur. Quo apparet, in his officium auctoritate publicum verè, & absolute esse, & ita multo minus à ministerio illius excusari possit, qui legitimæ excusationis causa crearet; possunt enim advocati ob justas, & legitimas causas se apud judicem excusare, & in locum excusatorum substituuntur alij deputantur, ut tradit *Gail lib. 1. observat. 4. numer. 9.* Inter alias vero excusationis legitimæ causas non minor est multitudo clientulorum ut in notario propter contractuum multitudinem, & in caupone, seu stabulario propter multitudinem hospitem tradidit *Bart. l. 1. §. servi num. 3. ff. de furt. advers. naut. capon. stabular. & allegat. text. in autb. de tabular. lib. collat. 4. ubi in §. si vero indignus, in fin. Imperator, quod melius est, pauca agere caute, quam multis interesse periculose, Aviles stabulario loquens in cap. Prætor. c. 28. gloss. Avigidos, num. 1. ubi circa judicem idem tradit *Bart. in l. munere. ff. de munerib. & honorib. Socin. ab eo citatis.**

9 Cum, itaque, rem cæptam prosequendo, advocatus ante susceptam causam patrocinium ferendum juste requisitus teneatur, multò magis ad patrocinandum clientulum post susceptam tenebitur; cum & ea, quæ in initio liberæ sunt voluntatis, post præstitum semel consensum necessaria reddantur, & commodato §. sicut ff. commodat. & turpius excusatur, quàm non admittitur hospes, *l. pater furioso ff. de his, qui sunt sui, vel alien. jur. l. v. nire tamen non raro potest legitimæ excusationis casus post susceptum, & jam cæptum negotium, ita ut, recedere ab eo, liceat advocato: si, videlicet, ei, contra quem patrocinium ferebat, conjuncta sibi persona, hæres extiterit; aut cum cliente inimicitias contraxisset; aut si clientulus non facit debitum suum præstando illi stipendium de temporibus*

intempus, ut ait Angel. qui ponit casum istum, §. præterea, num. 2. iñtit. de leg. Aquil. aut, denique, in ipsius litis progressu, cum injus- tam favore causam, agnovisset: his tamen casibus ita illi, à suscepto negotio abstinere se, licet, ut, adversæ partis patrocinium in eam causa suscipere, nunquam illi liceat.

10 Nec item in casibus istis, aut alijs, de- velictæ à se partis secreta, quæ novit tanquam advocatus, alteri manifestare licebit, adeo ut tñ proferendo in causa testimonio requira- tur. & ferre cogatur, secretum sibi à cliente nudatum revelare non debeat, ut tradit A- mendan. de exequend. mandar. lib. 1. cap. 2. num. 1. versic. Nam etiam; Navarr. in manual. Latino cap. 25. num. 42. & ex communi cum eodem cap. inter verba numer. 11. quæst. 3. corollat. 5. num. 799. tradit Bovadill. in politic. lib. 2. cap. 5. num. 25. tom. 1. Roder. in summ. cap. conclus. 1. part. 1. vbi idem tradit circa ex- communicationis præceptum. Cautè tamen iudici interroganti respondeat advocatus; ne incidat in perjurium absolutè negando quod non ignorat; amphibologica, scilicet, elocu- tione, iudicis interrogationem eludens; & generaliter in quolibet secreto, ad quod iudici respondere non debet testis ab illo in- terrogatus, tradit Navarr. in manual. Latino cap. 18. num. 61. versicul. Trigesimo quarto.

11 Quia verò advocatus, qui pupilli ali- quis tutor est factus, potest advocare pro eo in causa, in qua contra ejusdem pupilli pa- trem advocatus erat l. finali. ff. de postuland. i- tem quoque, & multò magis præbandum in- terdicitur, qui ei, contra quem advocatus erat, accessit; ut in eadem causa pro se contra pris- tum clientulum postulare possit; potest e- nim, & pro se quisque postulare l. 1. versicul. postulare ff. de postuland. quod tamen accipien- dum licet, tam cum pro pupillo, cujus fa- ctus est tutor, quam cum pro se postulat, si in causa meritis meliùs instructus, pro se il- lum stare, verè libero, & non affectato iudicio- retur. Quod enim pro alienæ rei de- fensione licitum est advocato, quavis favo- re pupilli concessum id ita sit in d. l. finali. li- cet utique debet, & pro defensione rei suæ, sua propriæ rei defensio jure naturæ cuique competit, sicut personæ ipsius defensio; se- cundum gloss. in l. ut vim, verb. nam jure ff. de iur. & iur. quam Doctores communiter sequuntur Dec. ibi num. 31. & ratio est, patrimonium non vitæ vita hominis, & qui patrimonium per- dit, vitam perdere dicitur, ut notat Bald. ad l. vitæ, verb. vitam, per text. ibi, in l. advocati in fin. de advocat. diversor. iudic. & res dicuntur se- cretus san- quis hominis, ut ex eadem glossa, in text. in d. l. advocati, notavit Ias. d. l. ut

vim num. 23. pro ratione communis senten- tiæ cum glossa ibi; secundum quam, pro re- rum defensione licet hominem occidere, sicut pro defensione personæ; cum itaque, rei pro- priæ defensio jure naturæ licita sit, etiam cum occisione alterius, cum aliter res defendi ne- queat, multò magis licitum erit advocato, rem, in qua successit, proprio patrocinio de- fendere etiam adversus eum, pro quo antea in eadem causa patrocinabatur: cui non tantum contrario patrocinio damnum infertur, quan- tum homicidio; sed longè minus, ac dissimile.

12 Sed quando in duobus præcedentibus casibus liceat advocato postulare contra eum, cui antea in causa eadem patrocinabatur, du- bium est, an licitum quoque ei sit, secreta ad causæ victoriam pertinentia à pristino cliente sibi commissa palam facere. atque in illum re- torquere; pro parte enim affirmativa facit re- gula l. 2. ff. de jurisdiction. omnium iudic. Se- cundum quam, concessio vno, & illa quoque tacite concessa videntur, siue quibus concessio illius, effectum sortiri non possit, & inutilis maneret: unde, cum liceat causidico, pupilli sui postea causam suscipere contra eum, cu- jus antea in eadem causa contra pupilli patrem fuerat advocatus, & ad causæ victoriam, qui est, suscepti, & impensi patrocinij finis, expe- diat prioris clientuli secreta nudare, ac con- tra eundem illis uti, videtur, quod licitum hoc quoque sit advocato, pupillo suo patrocini- nanti.

Contrarium tamen in hac specie tenen- dum est adhibita inter hunc, & sequentem casum distinctione. Etenim servandi secreti obligatio magis arctat, & antiquior est, quam obligatio patrocinandi pupillo in casu prædi- cto, quia hæc obligatio jure civili venit, & præ- ter, aut etiam contra ipsius juris civilis regulas favore quodam speciali pupilli suborta est; quod rex. ipse, quod illa nititur, d. l. finali. ff. de postuland. non obscure probat in prioribus illis verbis, à Principe nostro rescriptum est, &c. & ibi, sed & illud permissum est ab eodem: quæ pla- nè significant, spectatis juris civilis regulis, non posse advocatum adesse pupillo, cujus est tutor, in eadem illa causa, in qua contra pa- trem ejus alteri patrocinabatur, sed speciali Principis rescripto ad id opus fuisse, quo sic illi placuit in casu illo propter pupilli favo- rem. Sic enim & alias non raro, æquitate exi- genti, Principes rescribent contra ordinarij juris dogmata, à quibus absque Principi res- cripto Iurisconsultis recedere non licebat, ut probatur ex l. prospexi ff. qui & à quib. ibi, Quod quidem per quam durum est, sed ita lex scrip- ta est: id, namque, solius principis erat l. 1. C. de legib. & ita sæpe alias evenit ut videre est

ad calum l. & suum §. final. ff. de pact. ubi hoc Cujas: unico verbo sentire videtur ad intellectum tex. ibi, & ad calum l. admonendi ff. de jurejurand. & l. divi fratres ff. de pæn. ubi in hunc sensum notanda sunt verba ibi. Sed id duntaxat à Principibus fieri potest: & alibi non rorò.

13 At verò secretum sibi commissum servare, naturali jure quisque tenetur, quanvis otiosè, ac solius amicitiae causa revelatum illi fuisset, ut tradit *D. Thom. 2. 2. quæst. 70. art. 1. ad 2.* & est communis omnium sententia, qui nedum hoc probant in secreto alicui commissio, quod servare tenetur propter fidem datam de servando expresse, aut tacite, quam servare, est de jure naturali, ut ad calum istum pro ratione illius docet *D. Thom. loco proxime citato*; sed etiam in secreto, quod aliquis novit absque revelatione illius, cujus interest non manifestari, & in hoc enim casu non propalare secretum, naturali jure tenetur, quo jure tenetur, non nocere proximo; ut pro ratione in casu isto tradit *Navarr. in manual. Latino cap. 18. num. 52. versicut. Quarto*. Atque ita apparet, quod advocatus pristini clientuli secretum servare duplici vinculo adstrictus est, nempe, quia secreto novit; & quia revelatum sibi à parte est, præstita fide de servando expresse, aut tacite; ut non immerito advocatus secreta clientis revelans, pæna falsi teneatur, ut cum citatis ab eo tradit *Barbol. ad Ord. Reg. libr. 1. titul. 48. §. 12. n. 2. Cald. in relection. l. unice. C. ex delict. defunctor. in quantum hæred. conveniant §. pars. n. 32. ubi. & n. seq. legè Regiam de hoc fule interpretatur varijs subjectis limitationibus.*

Additur, & aliud, quod illum magis arctat, nempe, quia tanquam personæ munus publicum agenti, ejusdem muneris causa revelatum illi est; ex quo multo magis servare tenetur: ne alias publica autoritate circumscriptus esse videatur, qui publicam personam consilij causa, quod muneris illius erat, requisivit; contra id, quod dicitur *in l. 1. C. de his, qui ven. etat. impetra ver.* Non licet ergo advocato, postposita hac servandi secreti sibi commissi obligatione, quæ multo maior, & urgentior est, ac prior illa, quæ postea supervenit de patrocinando pupillo, cujus tutor factus est, prioris clientuli propalare secreta, ac illis in eadè causa adversus eum uti.

14 Et non obstat regula communis *d. l. 2. ff. de jurisdict. omn. judic.* quæ facile evitatur respondendo, quod concessio uno, & alia, quæ ad expeditionem illius necessaria sunt, concessa quoque tacite censentur, si & illa concedere potuisset, qui apud concessit; alias, si expresse illa concedere non potuisset, non utique tacite

concessisse intelligendus est, quod expresse concedere non potuisset. Porro, princeps, qui concessit, ut pupillo suo caudicus adesse possit in eadem illa causa, in qua contra patrem illius advocatus fuit, concedere non poterat, ut secretum sibi à priore cliente commissum revelare possit pupilli favore; quia obligatio illa, quæ de jure naturali est, præcepto superioris maior est; & ideo commissi secreta nec ex superioris præcepto prodere quis debet; ut tradit *D. Thom. à. quæst. 70. art. 1. ad 2. in fine*, ubi, ait, quod nihil potest præcipi homini contra id, quod est de jure naturali. Possi ulare, itaque, potest patronus in casu prædicto pro pupillo suo ex juris civilis constitutione Principis rescripto cautata. Sed postulare debet servandis, quæ, cum naturalis juris sunt, cujus modi est, secretum servare, nec Principis rescripto, nec aia positivi juris constitutione violari possunt.

15 In altero verò casu tenendum alter sentio, ut is, scilicet, qui successit illi, contra quem alteri patrocinabatur, quâdo in eadè causa, quæ titulo hæreditario sua propria affecta est, contra priorem clientem postulare impune possit, justam pro parte sua cognoscens, possit in judicio secreta sibi à priore cliente commissi, quæ ad causæ victoriam pertinent, deducere; atque inde litem pro parte sua instruere, & dirigere ad ipsius causæ victoriam. Est enim inter hunc & præcedentem casum longe diversa ratio, quia patrocinium ad præcedentem casum civilis juris constitutione, & autoritate nititur, qua secreti observatio, quæ naturalis juris est, tolli non potuit; ut traditum est supra; at vero patrocinium in casu præsentis naturali jure fulcitur, est, quo propriæ rei defensio cuique competit, ut traditum us supra; & ad eam naturalis defensionis jus cuique inhæret, ut servandi naturalis secreti præcepto ab eo auferri nequeat, quantumvis, cujus est secretum, injuste agit, præterquam in sacramentali secreto, cujus solus proprius est, ut nec pro bene rei defensione, aut propriæ vitæ tutela sigillum illius referari possit, nec quod de prototus reipublicæ licitum id est, ut est, in cor, & verissima omnium sententia, de quo *Schol. lib. de ratione i. gen. secret. m. 3. quæst. final. in Navar. in c. sacerdos de pænitent. dist. 6. à n. 116. multis seq. & in manual. Latino c. 18. n. 51. Bar. de Medic. in instruction. confessor. lib. 2. c. 4. in pro. Emman. Rod. in summa c. 53. n. 4. to. 2.* Potest ergo advocatus in præposito casu pro rei defensione propalare secretum injustè contententis, eoque uti adversus illum, quod sibi muneris sui, consilijque causa antea daverat.

16 Illud ab omnibus istius muneris professoribus longe absit, dolere, scilicet, quicquam

clientem suum machinari; quo admissio præ-
varicationis crimen involvitur, nihilque eo
sceleratius, ac fidissimum ipso munere indignius
excogitari in illo potest; quisquis is est (nul-
lus autem sit) sub pelle ovina lupus rapax in-
trinfecus est, & ultra latrocinium peccat, le-
cundum *Specul. li. 1. rubr. de advocato §. 1. n. 13.*
ubi scripsit, quod ultra latrocinium peccat,
qui clientulum pro viribus non defendit, per
tex. in c. irreligiosum, §. 7. dist. Notandum est
verbum, quod ne dum comprehendit patro-
num, qui clientuli sui causam dolose prodit,
sed & qui negligenter perdit; tenetur enim
& qui per imprudentiam, aut negligentiam
causam perdit, ut ex *Hostiens. preceptoris sui sen-
tentia tradit Specul. d. tit. de advocat. §. final. in-
cipit, utriusque n. 17. Caccialup. tract. de advo-
catis quest. 4. num. 6.*

17 Quia verò culpæ gradus, seu species,
secundum communes gloss. traditiones, tri-
plex est; alia est enim culpa lata, alia levis,
alia levissima, quanvis *Bart. in l. quod Ner-
va num. 8. ff. deposit. ponat quinque spe-
cies, quarum priores duæ, sunt latissima,
quam vocat dolum manifestum, & latior,
quam dicit esse dolum præsumptum, de qua,
secundum cum loquitur *tex. ibi, his omissis,
quæ de dolo sunt, circa alias videndum est de
qua teneatur clientulo patronus, qui culpa sua
causam perdidit. Et quidem teneri eum de
lata, non ambigitur; tradit *Burg. de Pace qui
resert in proam leg. Taur. num. 213. quia
lata culpa dolo comparatur, l. 1 §. hac actio ff.
mens. fals. mod. dixerit d. l. quod Nerva ff. de
quest. secundum lecturam gl. ibi, quæ ibidem, verbo
latam, tradit, quod ubi quis de dolo tenetur, &
de culpa lata tenetur; idque regulare est, cum
*tex. ait, aliquem teneri, dolum præstare, ut e-
tam de lata culpa intelligatur, ut tradit *Alc.
l. lata culpa, in princip. versio & ideo ff. de verb.
signif. & in l. magna negligetia col. 2. vers. Cuius
mod. in. Quod limitatur in leg. Cornel. de sica-
ria, ubi culpa lata pro dolo non accipitur, l. in
Cornel. ff. ad leg. Cornel. de sica.*****

18 Idq̄ generaliter in pænis corporalibus in-
figendis, ut lata culpa dolo nõ æquiparetur, tra-
dit *Frâncisc. Brun. tract. de indicis & tortur. q. 5
2. part. & loquens in pæna mortis homici-
di statuta, receptissimũ id esse, scripsit *Alc. d.
magna negligetia col. 2. versio Quo exẽplo, ubi sub
ex aliorum sentetia, idẽ generaliter esse in
quavis dispositione pænali, etiã ubi à lege pæ-
na pecuniaria infligitur dolo aliquid agẽti, ut
lata culpa nõ cõprehẽdatur; quod gl. ibi scit, &
*Bart. d. l. quod Nerva n. 20. cõtra gl. ibid. verẽ enĩ
culpa lata, seu magna, quod idẽ est, quãvis do-
lus appellatur, in d. l. magna negligetia, verus do-
lus nõ est, sed præsumptus, ut declarat *Alc. ibi ant****

secundũ gl. ibidẽ appellatur dolo, quia dolo cõ-
paratur, d. l. 1. §. hac actio ff. si mes. fals. mod. dixe-
rit, & dolo proxima dicitur in l. quasi. §. cum
quoque, in fin. jũcta gl. ibi ff. de precar. & in l. mu-
lier §. sed. etenim jũcta gl. ibi verb. proxima est, ff.
ad rebell. & in l. 1 §. nõ autem ff. si quis testam. lib.
esse jussuer Ex quo datur intelligi, latã culpã
verẽ dolũ nõ esse, quia dolo similis reputatur,
& nihil est idẽ, cui id ipsũ simile est, secũdum
Philosophũ, ex cujus doctrina, & conclusione
hac sic argumẽtatur gl. nostra in d. l. quod Nerva
verb. doli, & *Bart. ibi n. 2.* Atq̄ ita differũt, nec in
paucis quidẽ, ut evenit in leg. Cornel. de sica.
& quavis alia pænali dispositione de dolo lo-
quẽte, qua non cõprehenditur lata culpa, ut di-
ctũ est supra, & in alijs casibus observat gl. in l.
in actionibus, vers. Sed in his ff. de in litem jurand.
& in §. suspectus, instit. de suspect. tutor. *Alc. d. l.
magna, col. 2.* ultra quos, principalis etiam dif-
ferentia quædã in eo consistit, quod dolo futu-
rus contrahentium pacto remitti non potest
l. contractus ff. de reg. jur. cum alijs, sed culpa la-
ta bene remittitur, ut tradit *Dec. d. l. contractus
n. 43. ubi differentia rationem assignat.*

19 Est autem lata culpa, non intelligere id,
quod omnes intelligunt, l. lata culpa ff. de verb.
signif. l. cedere diem, in fin. eod. tit. & ita sentit gl.
d. l. quod Nerva verb. nam etsi quis, & clarius
ita definit in §. penult. verb. debet, instit. quib. mod.
re contrah. oblig. *Bald. tract. de statutis §. dolo n.
2. Capol. de simul cõtract. n. 196. Ioan. Igneus
d. l. contract. n. 2. cum seq. Bart. verõ d. l. quod
Nerva n. 26. dicit, quod definitio ista non cõ-
vertitur cũ suo definitio, & ideo bona non est,
l. 1. §. 1. ff. de dol. quia furiosus non intelligit,
quod alij intelligunt, & tamen non est in cul-
pa; & ideo ibid. nu. sequenti in versio. Ego au-
tem sic definitio, latã culpã definit, ut sit devia-
tio incircumspecta ab ea diligentia, quã cõmu-
niter habent homines, qui sunt ejusdẽ professi-
onis, & cõditionis, & eandẽ definitionẽ per ver-
ba similia assignat in tract. de testib. n. 109. ubi
ait, quod lata culpa est deviatio in deliberata ab
ea prudentia, quæ inest cõmuniter omnibus,
qui sunt ejusdẽ instructionis, & professionis.
Sed certe gl. & aliorũ definitio, quæ collecta est ex
d. l. lata culpa, idẽ intendit, quod *Bart. definitio,
nec ab ea deviat; cum enim dicitur, quod lata
culpa est, nõ intelligere, quod omnes intelli-
gunt; verbũ, Omnes, in definitione positũ re-
fertur ad illos, qui intelligunt, id est, quibus
intelligendi potentia sana, & integra est, & nõ
ad furiosos, & impuberes, qui, quod videt, ig-
norat: rursus, intelligitur etiã de omnibus, qui
sunt ejusdẽ professionis, & cõditionis, ut est ex
pressũ in definitione à *Bart. assignata; verba enĩ
à Doctoribus terio prolata, quanvis generalia
sint, & universos vi sua cõprehẽdant, tamẽ de***

habitibus intelliguntur, l. qui testamento ff. de testament. & ad legis verba observat gloss. 1. in l. 1. C. de sacrosanct. eccles. quam ad hoc quotidie allegari scribit Bald. ibi in lectur. nu. 2. & nos tradidimus in commentar. ad tex. ibi 1. part. in initio num. 10. & ita prædictam gloss. definitionem contra Bart. defendit Igneus in repetition. d. l. contractus num. 3. cum duob. sequentib.

20 Atque ita, juxta hanc, aut illam culpæ latæ definitionem sic intellectam, advocatus qui jura ignorat, quæ communiter innotescunt alijs ejusdem muneris professoribus, in lata culpa est, cujus causa clientulo tenebitur pro damno inde profecto, tradit Ioan. Gutierrez lib. 1. practicar. quest. 29. num. 2. & 3. & in iudice loquens Burg. de Pace in proam. leg. Taur. num. 178. & in hoc dubitatio nulla est; cum & ijs, qui jura non didicerunt ignorantia juris in latam culpam imputetur, ut notat gloss. per tex. ibi in l. liberorum §. final. verb. non juris ff. de his, qui notant. infam. quam gloss. sententiam probat Bart. d. l. quod Nerva num. 19. in casu, quo jus, quod ignoratur, expressum in lege est, ex quo certa est determinatio illius: & non, cum dubium est, propter varias Doctorum sententias. Et quamvis nec in casu illo ignorantia juris illiteratis imputanda videbatur, saltem ad latam culpam, ut ex ea tenerentur, respondet Bart. d. num. 19. in fine, quod juris scientia, quæ literatis inest etiam in literarum expertibus esse videtur, quia peritos consulere potuerunt l. in bonorum ff. de bonor. possession. Qua item ratione, juris ignorantia latam culpam committi, tradit Francisc. Brun. tract. de iudicij, & tortur. 2. part. 9. §. nu. 22. atque ita non est in culpa quia literis operam non dedit; quia hoc omnium communiter non est; sed quia pro occurrente casu juris peritum non consuluit, à quo didicisset, quid in illo facere debuisset; quod omnes communiter faciunt, ut dixit Bart. d. numer. 19. in fin. & intelligitur, si peritorum copiam habuit, ut consulere eos posset, secundum tex. ab illo citatum in d. l. in bonorum. Stat ergo, quod causidicus, qui munus hoc, & scientiam juris profitetur, latam culpam incurrit ignorantia juris in quo versatur; quod & turpe illi est, l. 2. §. Servius autem ff. de origin. jur.

21 Sed dubium est, an illi sola certi, & expressi juris ignorantia in latam culpam sit imputanda, an etiam ignorantia ejus, quod expressum lege non habemus, nec certum est, propter varias Doctorum opiniones. Et Bart. d. l. quod Nerva. num. 19. respondet, quod ignorantia juris in casu isto non est simpliciter lata culpa, sed debet judicari lata, levis, vel levissima, sicut de tacti ignorantia per l. 2. ff. de iur. & fact. ignorant. quam allegat, & gloss.

ibi, dicens, quod, hoc videtur sentire firmiter. Et quamvis Bart. eo in loco loquatur de ignorantia juris, quatenus illiteratis in latam culpam imputari debeat, eadem tamen resolutio ex mente illius literatis convenit, & multo magis; quia, si vulgaribus imputatur in latam culpam, ignorare jura, quia peritos consulere potuerunt, multo magis imputari debet hujus disciplinæ professoribus ignorare id, quod, se scire, profitentur; si enim sal evanuerit, in quo salietur? concluditur, itaque, secundum prædictam Bart. resolutionem, ac superiores latæ culpæ definitiones, quod advocatus, qui clientuli sui causam perdidit propter ignorantiam juris, quod alij idem munus agentes communiter sciunt, lata culpa perdidit: de qua eum teneri, non est dubium etiam in foro conscientie.

22 De levi etiam illum teneri, ex eo probatur, quia inter eum, & clientem contractus utriusque gratia celebrari intelligitur; in quo idcirco levis culpa præstat, gloss. in §. qui pro usu instit. de locat. Dec. in l. contractus num. 32. ff. de regul. jur. Alc. in l. magna negligentia col. 2. versicul. Sanè, quemadmodum ff. de verbor. significat. de qua culpæ specie communiter intelligitur tex. in l. si ut certo, §. nunc videndum, versicul. Sed ubi ff. commodat. per quem ita præ regula tradit Ioan. Igneus repetition. d. l. contractus num. 41. quod in contractibus qui utriusque contrahentis gratia celebrantur venit lata & levis culpa, non autem levissima. Atque ita quia inter advocatum, & clientem negotium geritur utriusque causa celebratum, de levi culpa eum teneri, dicendum est. Quod ab fundamento probavit Petrus de Ledetm. in summa 2. part. tract. 8. c. 26. circums. 3. et si, de lata duntaxat, & non de levi illum teneri, scripsit Emman. Rod. in summa 1. part. c. 2. conclus. 6. secutus Silvestr. in summa. verb. advocatus num. final. ad fin. & sequuntur alij quos refert Burg. d. proam. leg. nu. 214. Gutierrez d. lib. 1. quest. 29. n. 6. qui confirmant ex recepta Innocentianique ex Sylvestr. loco citato, & alijs quos refert Burg. d. num. 14. etiam si advocatus perdidit se ab everaverit, dummodo imperitia illius a cliente ignorata non esset.

23 Quæ autem levis culpa dicatur, inter scribentes non ita constat. Bart. enim d. l. quod Nerva nu. 26. ff. deposit. post varias aliorum adductas, & confutatas levis culpæ definitiones subdidit in versicul. Qualiter ergo, quod levis culpa tripliciter consideratur, & ita triplicem illius definitionem assignat, singulas secundum singulas considerationes, & idem repetit tractat. de testib. versicul. Levis culpa num. 115. cum sequentib. quarum prima

prima est levis culpæ, quæ circa alienas res committitur; & hæc, quæ ad nostrum pertinet institutum, definitur à Bart. *d. l. quod Nerva num. 26.* ut sit deviatio incircumspecta ab ea diligentia, quam adhibent homines diligentes ejusdem conditionis, & professionis; vel secundum eundem *d. tract. de testib. num. 116.* est deviatio indeliberata ab ea prudentia, quæ inest diligentibus hominibus, qui sunt ejusdem conditionis, & professionis: & probatur, secundum eum, *in l. si convenerit, in fin. cum leg. sequenti ff. de pignorat. act. & in l. si putator ff. ad l. Aquil.* In eo autem differt culpa levis à lata, quia per latam deviatur ab ea prudentia, quæ communiter omnibus inest: per levem verò ab ea, quæ requiritur in diligentibus, & expertis hominibus ejusdem conditionis; & ideo in definitione illius diligentium mentio fit, ut explicat Bart. *d. tract. de testib. num. 115.*

Juxta quæ, latam culpam in advocatione, & artifice, propter imperitiam, dicemus esse, ignorare ea, quæ, & non diligentes, nec excellenter periti ejusdem professionis communiter non ignorant; ut apud nos eveniet in illo, qui expressum ignoraverit, aut etiam sententias vsufrequentes: quanvis eæ legibus expressæ non sint. Culpa verò levis erit, ignorare, quæ diligentes, & excellenter periti communiter sciunt; quod prudentis judicis arbitrio estimandum erit, secundum Abb. *in cap. 1. numer. 13. in fin. de commodat.* Ignorantia verò eorum, quæ per via ita non sunt, nec bene peritis etiam communiter nota, levis mæ culpæ ascribenda erit, quæ in excellentissimos cadit, secundum Bart. *doctrina*, qui tres hos scientiæ gradus in artifice constituit *d. l. quod Nerva, num. 8 in fin.*

24 Quia verò evenire non raro potest, ut lata culpa, & levis contrahatur non propter ignorantiam, sed propter negligentiam, quæ provera eruditionis est, sicut instantia mater natum in suo quoque opere, ut habetur *in cap. nihil illo, dist. 83. & Seneca epist. 1. quem vulg. Card. in clem. 2. versic. Si per cathedram notab. 5. de sepultur. Turpissima est, inquit, latam, & levi culpam, ex hoc capite inturgentem, vnamquæ ab altera discernendam, quo præponendi sunt casus. vnus, quando quis in alienis rebus non tantum diligentiam præstat, quantam in suis; & hic casus ad latam culpam pertinet, juxta *l. quod Nerva ff. de positi. secundum gloss. lecturam ibi*, aut ad plusquam latam secundum Bart. *lecturam ibidem*, qui de latam intelligit juxta *literam text.* id est, de plusquam lata; & culpa in casu isto, sive latam, sive plusquam latam, id est, latiore*

ptum secum involuit, juxta *text. ibi.* præsumitur enim dolo agere, qui in negotio alieno, quod suscipit gerendum, minorem adhibet diligentiam, quam in suo proprio.

25 Alter casus est, quando quis in alieno negotio talem, qualem in suo diligentiam præstat; sed quia desidiosus, & negligens natura sua est, in rebus suis non talem præstat, qualem diligens quisque communiter in rem suam præstat; & hic quidem casus fraude præsumpta caret, de qua *in d. l. quod Nerva, idcirco ad text. ibi non est adaptandus; quanvis gloss. ibidem* hunc etiam casum latæ culpæ ascribat, *per text. in l. si constante §. si maritus ff. solut. matrimon. qui text. ad casum nostrum contrarium potius præbet argumentum, dum enim de mariti diligentia erga dotales res loquitur, non aliam ab illa, quam rebus suis exhibet, exigit ab eo: at verò scævitiæ in servis dotalibus coercet, quanvis in proprijs eandem maritus exequi solitus sit, quia nec in proprijs id illi licet, idcirco nec in alienis, id est, in dotalibus licere debuit, quæ est ratio expressa ibi.* Cæterum glossæ sententiæ accipienda est, quando quis in rebus proprijs negligens, & desidiosus ultra modum est, quando, inquam nec diligentiam talem in suis præstat, qualem alij homines communiter præstant, et si experti non sint, nec diligentis patri familias nomine censeantur; talis enim desidia, & negligentia latæ culpæ ascribenda erit, sicut ascribitur ignorantia eorum, quæ homines ejusdem conditionis, & professionis communiter sciunt, tametsi in arte, quâ proficiunt, peritorum, ac diligentium locum non teneant; & tunc quidem lata culpa, quia præsumptum dolum secum non trahit, non pertinet ad speciem *d. l. quod Nerva*, sed magis ad definitionem de qua supra, collectam *ex l. lata culpa ff. de verbor. significat.* vbi autem quis in rebus proprijs diligentiam talem præstare non est solitus, qualem experti, & diligentes præstant, sed talem, qualem cæteri homines communiter: si ejusmodi præstet in negotio alieno, non tenebitur de lata culpa sed de levi solummodo juxta id, quod in casu imperitiæ, quia levis committitur culpa, dictum est supra ad differentiam latæ, *ex Bart. doctrina*, quæ huic casui æquæ convenit; in quo idcirco, qui de lata solummodo tenetur, excusandus erit, constituto, quod talem in alieno negotio diligentiam adhibuit, qualem in suo adhibet, si eam in suo adhibet, quam alij homines, etiam qui numero diligentium non sunt, communiter præstant; qui verò de levi tenetur, ut advocatus, maiorem in alieno negotio præstare diligentiam debet, quam in suo præstat, etiam si in suo talem præstet, qualem cæteri homines

communiter præstant; hac enim mensura, & norma lata culpa excluditur, sed ad levis exclusionem talem præstare diligentiam debet, qualem solertes, & diligentes communiter præstant, quanvis in suis minorem ipse adhibeat; Caietan. *quidem in summ. verb. advocatus, versic. Quarta*, inter octo advocati, & procuratoris peccata de quibus ibi per eum, loquens de illo quod desidia, negligentia ve causa committitur, evenire, ait, si negligat studere sive scrutari merita causæ, & adhibere debita remedia; ignorantia enim, inquit, tunc tantum ipsum excusat, quando, & quod potuit, & quod debuit, non omisit; cui convenit quodidem Caietan. *scripsit super D Thom. 2. 2. quest. 71. art. 3. in fin.* ubi advocatos excusat, etsi errent, quando ex contingentibus nihil omittunt, tunc enim, inquit, tuti incedunt, etsi errent; quem referunt, & sequuntur Burg. de Pace *in proem. leg. Taur. num. 215. & sequenti*, Ioan. Gutierr. *prædicar. libr. 1. quest. 29 num 9.* Quæ sententia ad levis culpæ gradum est reducenda, juxta sup. dicta, ut nihil committatur eorum, quæ ad exclusionem illius requiruntur.

26 De levissima autem culpa, sive ignorantia, sive desidia causa contingente non teneri causidicum, ex supra dictis constat Est autem levissima culpa, *ut Bart. definit d. l. quod Nerva num. 27.* deviatio incircumspecta ab ea diligentia, quam habent homines diligentes, & diligentissimi ejusdem conditionis, & professionis; & similiter definit in tract. de testib. *versicul. Levissima culpa num. 124.* ubi declarat. Et talem præstatis, cujus solus gratia, & commodo contractus inicitur, ut est commodatarius, qui idcirco in re sibi commodata tenetur de levissima. Quando verò utriusque gratia celebratur contractus ut est locationis, & conductionis contractus, lata, & levis etiam culpa præstatur, levissima verò non. Et quando solius dantis gratiam respicit contractus, ut in deposito evenit, is, qui recipit, dolum, & latam solummodo culpam præstat; & ita est frequens, & communis in hac materia Doctorum resolutio. Juxta quam communiter intelligitur *text. in l. si ut certo § nunc videndum ff. commodat. l. contractus ff. de regul. jur. ubi Dec. num. 1. & 2. Abb. in cap. univ. num. 4. & 12. de commodat. & in cap. 2. num. 3. de deposit. Alc. in l. magna negligentia, col. 2. versicul. Quem admodum, & sequenti ff. de verbor. significat. quanvis igneus in repetition. d. contractus a num. 6. cum sequentib. per text. ibi teneat, depositarium de lata culpa non teneri, sed de dolo duntaxat, & culpa latiore, & latissima, quæ non solum dolo comparantur, quod latæ culpæ convenit, sed dolus sunt, ut*

ibid. per eum num. 11. secundum quam regulam, & conclusionem, de levissima non tenetur advocatus; quia inter eum, & clientulum, utriusque gratia contractus intelligitur celebrari, ut tradidimus supra, ad quem levis pertinet, levissima verò non.

27 Unde infertur, quod si advocatus absque mercede, solius clientuli gratia patrocinium gratis suscipiat, nec de levi tenebitur, sed solummodo de lata; quam, & non aliam præstat is, qui solius secum contrahentis gratia negotium gerit, ut est depositarius, qui juxta communem prædictam resolutionem de dolo tenetur, & lata culpa, quæ illi comparatur; quia in deposito sibi commissio solius depositantis commodum regulariter vertitur: & tamen si ipsius depositarii utilitas etiam aliquando eo vertatur, levem etiam culpam præstat; si, videlicet, pro deposito mercedem recipit, ut communiter tenetur, *secundum Abb. d. c. p. 3. num. 3. de deposit. & probat text. ibi, & in d. l. si ut certo §. nunc videndum, juncto communiter intellectu;* & si solius depositarii gratia, & commodo depositum fiat, levissima quoque præstabit instar commodatarii; & ita ex communi tradit Dec. *d. l. contractus num. 1. & 2. in intellectu text. in l. si quis nec causam ff. si certum petat.* Similiter, & commodatarius, qui levissimam præstat, quia regulariter illius solius gratia commodatum fit, *cap. 1. de commodat. ubi Abb. & alij*, si contingat, utriusque gratia illud fieri, levissima excusabitur, lata, & levis solummodo rationem redditurus: sed nec de levi tenebitur, sed de lata tantummodo quando solius commodantis gratia negotium geritur in commodato; cujus exemplum ponitur *in d. l. si ut certo §. interdum;* & exemplum commodati utriusque gratia celebrati *in l. in rebus, versicul. Hoc ita ff. eodem tit. commodat.* si ergo in commodato, de cujus natura est, ut, & levissima culpa in illo præstetur, contingit, ut lata solummodo præstetur idque ex eo, quia solius commodantis gratia negotium in illo geritur *d. l. si ut certo §. interdum, tradit gloss. ibi verb. convenit, & in §. item is, cui, verb. exactam instit. quib. mod. re contrah. obligatio, & in d. l. contractus, ubi Dec. numer. 28.* nimirum, si dicamus, advocatum qui quidem ex rei natura culpæ causa non tenetur, ut commodatarius, de lata solummodo, & non ultra teneri aliquando, data, scilicet, terminorum paritate; quod evenit, quando pro patrocinio nullam mercedem recipit, sed solius clientuli gratia negotium suscipit.

28 Denique, in id ipsum bonum præstat argumentum *l. 1. versicul. Hac actio ff. si mens fals. mod. dixerit.* ubi traditur, quod agrimen-
tor, ultra dolum, de alia, quam de lata culpa

non tenetur, quia, nempe; agrimensura non intelligitur, locationem, & conductionem celebrari, sed magis operam beneficij loco præbent, ut dicitur *d. l. 1. versicul. Ideo autem*. Et non nobilitat, quod statim subditus, id, quod mentori datur, ad remunerandum dari, & inde honorarium appellati, atque ita, nec, si mercedem accipiat agrimensor, omnem culpam præstat, ut *versicul. Sed et si mercedem d. l. 1.* quod de levissima, & levi intelligitur, lata tamen excepta, *versicul. Hac actio*, juxta quem, juncto sequente, nullam aliam, quam latam præstat agrimensor sive mercede interveniente, sive ubique illa operam præstat. Ex quo in advocato idem videbatur dicendum; cum, quod illi pro mercede operarum datur, honorarium eam appellatur, *l. qui operas, in fin. ff. locat. l. 1. §. de honorarijs, & §. sicut cautum ff. de varijs, & ex ordinariar. cognitionib.* quod honorarij nomen multo magis convenit salarijs advocatorum propter officij dignitatem, *juxta gloss. d. l. 1. de honorarijs ff. si mens. fals. mod. dixerit;* et eum respondendum erit, quod merces præstita agrimensori non intelligitur data quasi locati operarum merces, sed magis remunerandi beneficij causa *d. l. 1. versic. Ideo autem;* & honorarium quidem appellatur, non propter officij dignitatem, sed propter largientis benignitatem in remunerando exhibitam, idcirco de levi culpa non tenetur mensor, etiam si mercedem recipiat; ad quod etiam ponderanda sunt verba *text. ibi, propter verba edicti, d. versic.* Sed non mercedem. Quod in advocato longe aliter se habet, inter quem, & clientulum celebrari intelligitur contractus ex natura sua utriusque gratia gestus, dum alter operas exhibet, alter præstat mercedem, seu operarum salariū; quod quidem appellatur honorarium, honoris causa propter officij nobilitatem; idcirco, si merces intervenit, de levi culpa tenetur, quasi ex contractu utriusque causa celebrato, si vero non accepta mercede patrocinatur, solummodo præstare debet, juxta supra dicta.

29 Istud verò limitandum est *ex Bart. doctrina d. l. quod Nerva num. 32. ff. deposit.* ubi differentiam constituit inter advocatos, & mercatores, qui faciunt gratis, ut homines ad eos accedant, & homines in eo magis confidant, & decipiantur, & inter illos, qui pecunia accepta officium tuum exercent; primi enim, quia se ingerunt, quasi in hoc ipso peritos se asserentes, de levissima tenentur, *juxta tradit. per eum ibi d. num. præced.* posteriores verò de levi, & de levissima; quia inquit, locatio est, nec, qui se non ingerit peritum se videtur asserere. *Ex Bart. doctrina notanda est;* & in prioris functionis membro, quod pertinet ad advo-

catos, & mercatores gratis officium suum imperitantes, accipienda est, ut verba sonant, in illis, qui sic impertiuntur patrocinij sui ingerendi causa, ut ita clientulorum copia, hoc liberalitatis commento excrecente, peritorum nomen, & famam in civitate aucupentur; ex quo tenentur de levissima culpa in officio commissâ, cujus se peritos, atque alijs peritiores asserere videntur.

30 Et corroboratur prædicta Bart. doctrina in casu isto, argumento ejus, quod in depositario traditum extat, qui, etsi ex natura contractus, qui regulariter solius deponentis gratia geritur de dolo solummodo, & lata culpa teneatur, & non ultra, tamen, si suscipiendo deposito ipse se offerat, atque ingerat, etiam de levissima tenetur, quasi, eo ipso quod se offert, solius ipsius gratia, & commodum in deposito vertatur; & ita tenet *gloss. magna in d. l. contractus prope finem versicul. Sed licet, Bart. d. l. quod Nerva num. 30. Abb. in cap. 2. de deposit. num. 3. quod tamen Dec. intelligit d. l. contractus num. 4.* quando depositarius, ultra hoc quod se obtulit, commodum ex deposito recipit, ita ut, ipsius, aut utriusque gratia celebratum intelligatur alias verò, si nihil recipit, sed solius deponentis gratia depositum celebretur, hoc quod se obtulit depositarius operabitur, ut de levi teneatur, qui alias de lata solum, & non ultra, teneretur; pro qua sententia ponderat *Dec. text. in d. cap. 2. de deposit.* ubi æquiparantur casus, in quò depositarius se obtulit, & in quò aliquid pro custodia recipit; in quo ultimo de levi eum teneri, & non de levissima, communis, ac vera traditio est, juxta supra dicta, ergo, & ita in primo, quando se obtulit, nec aliquid recipit; & ita ponderat *Dec. qui sic intelligit text. qui de levissima in casu depositarij se offerentis ab alijs intelligitur in l. 1. §. saepe ff. deposit. sive autem cum Dec. sive cum gloss. & alijs tenendum sit in casu prædicto, semper de eo procedit argumentum ad levissimam contra advocatum se offerentem, aucupandi nominis gratia; qui enim alias ex natura actus de levi teneretur, ut aliquid operetur hoc, quod se obtulit, de levissima eum teneri, dicendum est cum Bart. ubi supra.*

Cautè tamen, cum loquitur de advocato patrocinium gratis exhibente, in eo accipiendus est, qui sic agit, ut homines ad eum magis accedant, magisque in eum confidant, & eo ipso decipiantur; sic enim loquitur *Bart. d. num. 32.* talis enim, & se ingerit, & inferendo patrocinio suo negotium suum gerit. At verò, qui gratis patrocinatur amicitia causa, aut quovis alio intuitu solius clientuli gratiam respiciente, nedum de levissima; sed nec de

de levi obligatus erit, lata solummodo obstritus, tanquam ex contractu obligatus solius secum contrahentis commodum portante, juxta resolutionem, de qua supra.

Constat, itaque, ex supra dictis, advocatum regulariter de lata, ac levi etiam culpa clientulo suo teneri propter contractum reciprocum, qui inter illos agi intelligitur, quo levis culpa venit, quia utriusque contrahentis gratia celebratur. Cum autem tenetur propter imperitiam qua lapsus fuit in causae defensione, quanvis ille sit minor viginti quinque annis, non restituitur adversus laesorem quam inde patitur, *ut tradit Perez l. 2. titul. 19. lib. 2. Ordin. quest. 3.*

31 Et non obstat *l. si merces §. qui columnam ff. locat.* ubi in locationis contractu omnis culpa praestatur quae a diligentissimo quoquam abesse debet; & sic etiam *in §. qui pro usu, instit. eod. titul.* culpam vero etiam levissimam diligentissimus quisque in rebus suis praecavet; atque ita probari videtur illis in locis, culpam etiam levissimam praestari debere in locationis contractu, quem utriusque gratia celebrari, constat; *gloss. utrobique verb. diligentissimus*, pro diligenti accipit, superlativum, scilicet, pro positivo; alij, quorum ibidem meminit, de superlativo proprie accipiunt, intelligentes, speciale esse in rebus, quae leviter, ac facile franguntur, ut in locatione carum levissima etiam culpa praestetur; & solutio ista communiter tenetur, eam que sequitur *Dec. d. l. contractus num. 33 Alc. in l. magna negligentia col. 2. prope fin. ff. de verbor. significat.*

Verum, quia prior solutio verbi improprietaem secum fert, & posterior divinatoria est ad text. utrumque, aut etiam violentia; pro vero, ac proprio utriusque intellectu distinguendum fore, existimavi, inter locationem rerum, seu operarum, cum rei interventione, & simplicem operarum locationem, absque rei, inquam, interventu celebratam, in primo enim casu, sive res in locationem deducta ipsius locantis sit, quod regulare est, *ut in casu d. §. qui pro usu, instit. de locat.* sive conductoris operarum, *ut in casu d. l. si merces §. qui columnam*, dicendum est, & levissimam etiam culpam in contractu locationis, & conductionis venire, limitata communi sententia, juxta quam levis praestatur, & non levissima in contractu utriusque gratia celebrato, cujusmodi est locatio, & conductio; in posteriori vero casu servanda erit communis assertio de levi praestanda, & non levissima. Differentiae autem ratio inter utrumque casum, quam erudito ingeniosoque Lectori non displicere spero, pendet ab aequalitate, quae semper in contractu observanda est,

quoad fieri possit, ne claudicare contingat contra regulam *l. 1. ff. de rescind. vendit.* In cujus explicatione adverti oportet, dominum rei in locationem deductae, sive is locatorem sive conductorem personam sustineat, sustinere damnum in illa fortuito casu contingens nisi aliud conventum sit, (valet enim conventio super damno fortuito casu contingente *l. 1. C. deposit. cap. 2. eod. titul. l. contractus ff. de regul. jur. & ibi Dec. num. final.*) idque quantumvis res eodem modo apud dominum peritura non fuisset, & in ipso conditionis viu perisset, semper, namque, quando aliud conventum non sit, fortuitus casus sine culpa succedens, rei domino damno cedit. Unde contractus aequalitas exigebat, ut, quando vna contrahentium patiebatur damnum fortuito casus sine culpa contingens in re sua dummodo illa vteretur in proprium commodum, damnum ipse jure eadem culpa sua quantumvis levissima contingens pateretur, ut ita dum alter casum fortuitum sine culpa contingentem sustinet, alter culpam levissimam sui ipsius, quae casui fortuito proxima est, aequalitas utrinque quoad fieri potest, servaretur, quae in contractu desideranda est, & multo magis cum bonae fidei est.

Quae ratio cessat in locatione operarum quando nulla res intervenit in qua fortuitus casus damnum alter ex contrahentibus subire possit; idcirco levissima culpa a neutro praestatur, sed levis utrinque, juxta contractus naturam. Et secundum posteriores hunc casum procedit, quod tradidimus de levi culpa ab advocato regulariter praestanda: secundum priorem vero procedit decisio *d. l. si merces §. qui columnam*, de levissima etiam praestanda a locatore operarum in transportatione columnae de qua ibi, idemque ad operarum locationem circa res alias, a que deciditur ibidem generalibus verbis in fine scriptis, quae sunt illa, *Idemque etiam ad ceteras res transferri potest*; quae non sine manifesta violentia ad res friabiles restringi possunt; praeterquam quod columnam illam de qua loquitur textus in princip. ejusmodi dicere, divinatorium est, aut etiam falsum si lapidea erat. Ad eundem etiam casum spectat decisio *text. d. §. qui pro usu*, qui loquitur in rerum conditione qua levissimam culpam praestat conductor ex ratione quam scripsimus, de fortuito casu sine culpa contingente, qui in specie, qua ibi, onerat locatorem, ut ibidem praestatur.

32 Et non obstat, si dicatur, etiam in simpliciter operarum locatione fortuitus casus damnum evenire posse, quod cum vna contrahentium patiat, alterum levissimam culpam praestatur.

præstare debere, videbatur, juxta præcedentem resolutionem; evenit autem damnum fortuito casu in simplici operarum locatione, quando conductor earum propter fortuitum casum in persona sua contingentem illis uti nequit; & tamen ex unanimi omnium sententia à totius mercedis solutione ob hoc non excusatur. Sed objectioni huic facile, & congrue satisfiet, si assignatam præcedenti casui rationem memoria teneamus, quæ nihil aliud, quam ipsius contractus æqualitatem inter utrumque contrahentem servandam attendit; et, quia unus fortuiti casus absque culpa contingentis damnum patitur, alter sustinere deberet damnum secutum ex culpa sua etiam levissima, quæ fortuito casui proxima est; at vero contractus æqualitas in casu locati nis operarum reperitur, absque eo quod levissimam culpam ab alterutro præstari, necesse sit, stante sententia Bart. in l. si uno §. stern cum quidam, l. 3. num. 5. ff. locat. & in l. 1. §. divus, num. 2. ff. de var. & extraordinar. cognition. secundum quam, fortuito casu contingente in persona locatoris operarum, merces illi non debetur, contingente verò in persona conductoris, integra præstatur; quæ Bart. doctrina communiter tenetur contra glossam ibidem in d. §. cum quidam, & vera est, ut tradidimus in commentar. l. ex hoc jure 1. part. cap. 9. sub verb. locationes, conductiones ff. de just. & jur. & secundum illam apparet, in specie prædicta utrumque contrahentem fortuiti casus periculum sustinere, unumquemque in propria persona; ita, æqualitatem contractus ex levissima culpæ ratione ab alterutro præstandæ astruere necesse non sit, sed levis tantum quæ è natura contractus est, præstari debeat.

Et non obstat, quod advocatus levem operarum suarum culpam præstat, & non amplius, & tamen fortuitus casus in persona illius contingens illi non nocet, quò minus integrum pretium litis salarii lucretur, l. 1. §. divus ff. de var. & extraordinar. cognition. id enim in advocato speciali quodam jure constitutum sic fuit, ut quo late inferius agemus cap. 7. atque ita, quod specialiter illius favore constitutum fuit in damnum illius converti non debuit, ut converteretur, si ob hoc ipsum levissimam operarum suarum culpam præstare deberet, qui ex natura contractus illa excusatur, nec ultra levem tenetur.

33 Quia verò judex qui per imperitiam male judicavit, tenetur; & quidem, quasi ex officio in casu isto, quando non dolose sed impente se habuit, tenetur l. ex maleficijs. §. si judex ff. de obligat. & action. l. final. ff. de var. & extraordinar. cognitionib. princ. instit. de obligat. quæ ex quasi delict. nascunt. de quo Paris. de

Put. tract. de syndicat. verb. judex male judicans, & verb. licet alias, proximè sequenti late Burg. de Pace in proem. leg. Taur. ex num. 164. cum multis sequentib. Menoch. de arbit. cas. 339. Avil. in capit. prætor. cap. 1. gloss. Fiel, & gloss. A las partes, Ioan. Segura in director. judic. ecclesiastic. fort. 1. part. c. 10. Cardin. Tusch practicar. conclus. iur. tom. 4. conclus. 404. num. 12. cum sequentib. liter. 1. post omnes Lusitan. Caste. in pract. Lusitan. lib. 5. cap. 5. dubitari potest, an, quæ in advocato scriptimus de reddenda ratione culpæ, cui imperitia ascribitur, in iudice æque locum habeant, ut ita, non ultra levem præstare, regulariter teneatur: quanvis enim cum ijs inter quos judicat, nullum gerat contractum, ut probat text. in d. princip. instit. de obligat. quæ ex quasi, tamen, inter eum, & communitatem, seu principem a quo judicandi munus suscipit certo constituto salario, negotium utriusque causa gestum esse, apparet, ex quo levis culpæ obligatio venit, ut tradidimus sup. in advocato & alijs inter quos contractus geritur utriusque causa celebratus. Per contrarium vero, quod de levissima etiam culpa teneatur iudex qui in munere suo per imperitiam peccavit, illud facit, quod supra tradidimus de advocato qui se offert, atque quasi alijs peritiorum, ac valde peritum proferendo patrocinio se se inculcat, qui etiam de levissima tenetur; sicut & depositarius qui suscipiendo deposito se obtulit, secundum sententiam gloss. magnæ in l. contractus ff. de reg. jur. de qua sup. quod iudicibus convenit qui judicandi muneri se offerunt, & offerentes, idoneos se ad id profitentur, quasi non vulgariter, nec etiam mediocriter, sed valde eruditi in juris civilis disciplina: qua quidem alijs excellere debet, qui ejusdem disciplinæ munere alijs antecellit, cujusmodi est, qui judicandi munus agit, ut quæ advocato desunt ipse suppleat, quod ad officium suum pertinet juxta titul. C. ut quæ desunt advocat. partium iud. suppleat, ubi gloss. verb. & proferre, notat per text. ibi, quod iudex supplet de jure.

34 Ex quo colligitur, maiorem in iudice, quam in advocato scientiam juris desiderari: cum, quod deest in advocato, supplere: ad illum pertineat, quod nuncupatim probat Bovadill. politic. libr. 1. cap. 6. num. 21. & sequenti tom. 1. Nec scientiam tantum, sed & experientiam debet iudex habere, ut tradit Aviles in capit. prætor. d. cap. 1. gloss. fiel num. 9. An verò illiteratus qui rei judicariæ experientiam habet, ad judicandi munus assumendus potius sit, quam literatus sine experimento, disputat Simancas in director. judic. 1. part. cap. 4. per tot. ubi pro literato sine experimento quæstionem determinat, & bene, juxta tradita per eum ibid. Constat, itaque, eminentem juris scientiam

in iudice requiri, & qui iudicandi officium desiderat, bonum opus desiderat, *juxta illud Iosaphat Regis ad iudices quos constituerat, 2. Paralipom. c. 19. Videte, ait, quid faciatis, non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini, & quodcumque iudicaveritis in vos redundabit; sit timor Domini vobiscum; & cum diligentia cuncta facite;* ubi notandum est, diligentiam in omnibus, iudicibus suis à Rege præceptam; sed eo ipso quod huic se muneri offert aliquis, talem se habere scientiam, asserit, qualis prætenso muneri convenit: idcirco videtur, quod levissimam etiam culpam in eo præstare debeat iudex, & ita sentire videtur, *gl. 1. ultima in princ. instit. de obligat. quæ ex quasi delict. nascunt.* dum ait, quod, si iudex dubitavit circa legem Fufiam Caniniam, durius punietur, mitius verò si circa *l. Gallus*; error, namque, seu imperitia circa *l. Gallus, ff. de liber. & posthum.* etiam in non vulgariter doctos cadit; unde talis imperitia non levi, sed levissimæ culpæ ascribenda erit, *juxta Bart. doctrinam in l. quod Nervanum. 18. ad fin. ff. de posit. ubi scripsit,* quod si erratur in eo quod communiter sciunt omnes, erit lata culpa, si erratur in eo quod sciunt excellentes artifices, erit levis, si erratur in eo quod sciunt tantum excellentissimi, erit levissima; ad hanc ergo speciem pertinet error circa *d. l. Gallus*, in qua excellentissimi Doctores. Nostri laboraverunt, & multi etiam periculum fecerunt; atque ita, si iudicis imperitia circa illam, aut legem aliam quæ de apicibus juris sit, punibilis est, utique, de levissima culpa cum teneri, fateri cogemur; quod nuncupatim probat *Burgens. d. proam. i. Taur. numer. 171.*

35 Contrarium verò, nempe, non teneri iudicem de levissima culpa tradit *Paris. de Put. d. verb. Index malè iudicans numer. 9.* & quod Nostri ita uno ore scribunt, ex *Bald. inc. 1. §. iudices numer. 1. de pace tenend. in usib. fender. refert Menoch. d. cas. 339. numer. 21. post eum Ioan. Segura in director. indic. ecclesiasticis fori 1. part. c. 10. numer. 9. in fin.* Et in animæ iudicio hanc sententiam secutus *Navar. ab eo citatus cons. 4. de usur. l. b. 5. tenet Villalob. in summ. tract. 3. difficult. 10. numer. 2. ubi ait, quod non est condemnandus iudex, qui errat in juris subtilitatibus, & probat *Burg. d. proam. numer. 173. ubi non tantum à levissima, sed & à levi etiam culpa iudicem excusat in animæ iudicio, & ita communem sententiam esse refert; quam probat, & intelligit numer. sequenti, etiam in casu, quo iudex iudicandi munus petierit, dum tamen juris peritus, & iudicandis causis sit aptus.**

Et tanè sententia ista, amplectenda est, contraria, namque, nimis iudicem mactaret, ex eaque sequeretur, ad iudicandi munus assumi

non debere per principem, aut magistratus penes quos hujus rei potestas residet, nisi qui juris scientiam excellentissimè callerent, quod paucis datum est; atque ita eveniret, ut, cum mensis quidem multa sit, operarij pauci invenirentur; & ideo nec principis, nec maiorum magistratum, quibus creandorum iudicum potestas inest, ea intelligitur esse mens, ut iudicario muneri non præficiantur, nisi qui excellentissimè juris periti sint, sed quod excellentis viri peritia, quæ levem culpam amoveret illorum voto satisfiat. Et non obstat, quod qui se offert muneri, levissimam quoque præstare tenetur, *ut diximus sup. circa advocatum ex Bart. sententia d. l. quod Nervanum. 32.* etenim differentia ratio inter iudicem, & advocatum qui se offert, stat in eo, quod advocatus clientulo se offert directò, & immediatè, atque ideo de levissima illi tenetur, cui se obtulit, & imperitia sua damnum intulit, ut in depositario se offerente dictum est supra ex communis sententia; at verò iudex cum se offert (quod ab illis longe abesse debuit, cum inviti potius non ambientes ad rem publicam assumi debeant, ut dicere solebat *Alex. Sever. Aelio Lataprid. teste in vita illius, quem retulit Segur. d. director. iudic. 1. part. cap. 7. in fin. ubi etiam d. Bernard. lib. 4. ad Eugen. col. 4.* scripsit, non volentes, nec currentes assumi debere, sed cunctantes, & renuentes) non se offert partibus, sed principi, & ijs quibus ab eo eligendi iudicis data est potestas; atque ita iudices non ita arctè tenentur ijs, quibus culpa, imperitia, vel sua nocuerunt, ut etiam levissimam præstare teneantur, quam nec illius promiserunt, nec promoventibus se attenta eorum mente ut sup. perpendimus.

36 Est, & alia in proposito differentia inter iudicem, & advocatum; quia advocatus cum propter culpam tenetur, totum quod illa damnum intulit, retarcire clientulo tenetur; iudex verò non sic in foro externo, sed satisfacit ad arbitrium magistratus cuius de e re notio est, qui aliquando totum retarciri debet, jubebit, aliquando partem, prout aequitate suggerente arbitrabitur, culpæ qualitate inspecta, ad quod pertinet sententia *gl. final in principio instit. de obligation. quæ ex quasi delict. nascunt.* secundum quam iudex propter imperitiam, durius, aut mitius punitur, inspecta, scilicet, decisione juris circa quam erravit, si dubia erat, aut clara. Et differentia ratio inter iudicem, & advocatum est, quia advocati obligatio culpa illius contingens, è contractu descendit qui inter eum, & clientulum intelligitur celebrari præferendo patre, cuius atque ideo danum culpa sua illatum quam ex natura contractus præstare debet, quod

conque illud sit, ex eodem contractu resarci-
re debet; at vero iudex pro damno illato ini-
peritia sua, non tenetur ex contractu, aut
quali contractu, qui cum litigatoribus co-
tram se nec contrahit, nec quali contrahere
censetur; & quia dolo non peccavit, ex
quali maleficio tenetur, *l. final. ff. de var. &*
extraordinar. cognition. & in d. princip. instit.
de obligat. que ex quasi delict. & quia ex quasi
delicto tenetur, ordinaria pœna statuta illi
non est, sed superioris arbitrio punitur, &
quod solvit loco pœnæ cedit, ut præcitata
iura probant. Hinc etiam venit, quod si
eam ob causam cum iudice actum non est,
in hæredem illius pœnalis actio, seu ut pœ-
nalis reputata non competit, ut *adversus Lu-*
lianum Vlpian. & Iurisconsulti alij magis proba-
verunt l. Iulianus autem ff. de iudic. cum ta-
men, etsi pro damno culpa illato, cum advo-
cato actio cœpta non sit, quia non pœnalis, sed
conventionalis reputatur tanquam ex contra-
ctu descendens, in hæredes illius competat,
nec in persona illorum mutatur *l. 2. §. ex his ff.*
de verbis obligat. & in rubr. & nigr. C. ut action.
in hered. & contra hered. incip. cum alijs.

37 Ex supradictis, itaque, apparet advo-
catum errore suo gravius prægravari, quam
iudicem. Sed qui in exteriori iudicio sic grava-
tur, in exteriori iudicio sic gravatur, in interiori
puto, relevandum ut in illo culpæ causa nõ
maneat obligatus, etiam si talis sit, quæ obliget
exteriori juxta supradicta, dum de contraria cli-
entuli voluntate illi non constet. Moveor quia
in ferendo pro illo patrocinio, amici officium
gessit *l. 1. versic. Postulare ff. de postuland.* unde nõ
temere creditur, noxam culpæ causa sine dolo
commisitam in eo quod amicè agere intende-
bat, ab amico libere illi remitti, quando
nec extrajudicialiter, quod facere illi liberum,
& facile erat, interpellavit eum. Idque potif-
imum inspecta qualitate personæ præsumen-
dum in dubio erit.

38 Sed & in hoc meliorem esse iudicis cõ-
ditionem ex eo videtur, quia iudex qui per im-
prudenciam peccat, ex quasi maleficio tenetur,
quod eo nomine solvere, a superiore magis-
tratu jubetur, pœnæ loco est, ut dictum est sup.
probat *tex. in d. l. final. ff. de var. & extraor-*
dinar. cognit. & in d. princip. instit. de obligat. que
ex quasi delict. utrobique in fine ibi, in quantum
de eare aequum religionis iudicantis videbitur, pœ-
nam sustinebit, quæ verba futuri temporis sũt;
circo pœnam ferendæ sententiæ important,
pluribus citatis tradit Tiraq. *in l. si unquam*
verb. revertatur num. 39. C. de revocand. donation.
ibi de hoc latissimè egit; quo casu ante iudicis
sententiam in foro animæ pœna non debetur,

ut pro certo ponit Alphons. à Castro *de potest.*
leg. pœnal. lib. 2. c. 2. ubi latè profequitur, & ex cõ-
muni tradit Suar. de legib. lib. 5. c. 6. num. 11 qui
nimò etiam in pœna latæ sententiæ, seu ipso ju-
re à lege statuta idem communiter tenetur, ut
tradit Cov. *de sponsal. 2. part. c. 6. §. 8. num. 10.*
Navar. *in manual. c. 23. num. 65. in princip. &*
esse communem inter omnes utriusque juris
Interpretes, ac Theologos eandem secutus tra-
dit Azor. *lib. 5. moral. institution. c. 7. post princ.*
1. part.

39 Verum, in casu de quo agimus contra-
rium est tenendũ quia in illo pœna iudicis pro
satisfactione damni est, quod culpa sua intulit
parti, unde, quando culpa talis est, pro qua se-
cundũ leges huic pœnæ sit obnoxius, quia lex
iuxta quæ in veritate nititur, ut evenit in ista, de
qua agimus, in foro quoque animæ locum sibi
vendicat, eo ipso quo iudex propter damnum
culpa sua illatum parti læsæ in exteriori iudi-
cio secundum legem tenetur, in interiori quoq̃
manet obligatus antequam satisfactio damni
ab illo exigatur, vel in pœna condemnatur,
quæ loco illius subrogata est. Nec quidem a-
micitie ratio militat in advocato quia amici of-
ficium gerit, ex quo voluntatis conjectura pro
eo oritur ad excusationem illius, quandiu de
contraria amicæ partis voluntate non constat,
ut tradidimus, in iudice locum habet.

40 Adde tamè, quòd aliquando iudex qui
per ignorantiam juris male iudicavit, ita ut le-
vem in hoc culpam contraxerit, in foro animæ
de illa non tenetur, quod in eo qui ad iudicandũ
munus assumptus est invitus, tradidit Petr. de
Bellapertica *in aurb. h. die. C. de iudic. quam re-*
fert, & sequitur ibi Cyn. longe aliter tradens in
illo qui voluntariè promovetur, sicut hodie in-
quit, faciunt, de quo ait, quod si propter impe-
ritiam male iudicat, fortiter peccat; & Paul. de
Cast. *d. aurb. hodie n. 2. Petr. & Cyn. relatis*
idem probat ampliaturque in eo, qui etsi volunta-
rie munus suscipit de partium tamen consensu
suscipit, ut & is in foro animæ non teneatur
nisi de dolo, *argum. l. 1. ff. si mensor. fals. mod-*
dixer. quod dicit notandum pro arbitris, & ar-
bitratoribus partium voluntate electis, ut li-
tem suam non faciant, si male iudicant, nisi do-
lo se ita faciant, intelligendus est vero, dolo fa-
cere, qui lata culpa facit, *juxta tex. quem alle-*
gat in d. l. 1. §. hac actio, versic. Lata culpa.

41 Ultimò pro complemento eorum
quæ de advocato qui in culpa fuit, dicta
sunt, notandum est, eum intra triduum
errorem suum posse corrigere, secundũ Dyn.
tractat. de prescrip. nu. 4. versic. Prescriptio
est ritum dicitur, ubi hoc ita tradidit per text.

quem allegat, in *l. final. C. de error. advocat.* Apud nos verò postquam acta in iudicio sunt exhibita, non licet advocato quicquam addere, aut corrigere absque iudicis licentia; quam ille tamen semper elargitur, quandiu res est integra, & ita apud nos praxis observat deducta ex *Ordin. lib. 1.*

titul. 48. §. 14. Legitimum autem advocati impedimentum justam inducit pro clientulo suo excusationem, & eam ob causam terminus reformatur, ut ex *Federic. de Sen. cons. 114. Super puncto in princip. tradit Tusch. practic. conclusum. jur. tom. 1. conclus. 231. in princip. sub liter. A.*

C A P. S E X T I.

S V M M A R I A.

1

Advocato salarium patrocinij sui justè debetur, & à clientulo exigi potest.

2

Advocatio an stipendium debeat pro consilio prestito absque presenti studij labore, traditur; & contrariæ opinionones bimestri distinctione concordantur.

3

Advocati qua actione, & remedio juris salaria sibi debita petere possint.

4

Advocatus gratis pauperi patrocinari tenetur. Idem in iudice traditur, notario, procuratore, & medico, quod gratis pauperibus ministeria sua exhibere teneantur. Et num. 7.

5

An advocato in causa pauperis, de publico salarium dandum sit, & de consuetudine aliquarum gentium.

6

Pauperi, quando pro eo justæ litis præsumptio adest, præstanda sunt alimenta, atque etiam litis expensæ ab adversario. Non tamen in praxi receptum id est.

7

Quando advocatus sub reatu mortalis culpæ gra-

tis pauperi patrocinari debeat. Et de copioso apud Deum mercede patrocinantis pauperi abque pecuniario questu.

8

Si dives, & pauper advocatum simul conveniant patrocinij ferendi causa, præferendus est pauper.

9

Clientulus cui advocatus patrocinium gratis impendit, an præstiti sibi patrocinij salarium ab adversario in causa victo exigere queat.

10

Advocatus causam suam per se in iudicio defendens, an patrocinij salarium ab adversario in litis expensis condemnato habere debeat.

11

Gratis advocati patrocinio utens in causa quam vicit, salarium illius ab adversario exigere nequit in foro conscientie, nec exactum retinere.

12

An clientulus qui salario debito advocatus suus fraudavit, exigere illud possit in calculo expensarum.

13

Advocato an totius litis salarium debeat illa finita per amicabilem partium transactionem.

C A P. VI.

De salarijs advocatorum, quòd justè debeantur. Et an à paupere.

1

INTER alia quæ ad advocatum cum clientulo suo pertinent, præcipua de salario investigatio est; de quo, quia circa multa versatur, longa se offert ad utrumque forum disputatio. Antequam, ut certum, & indubitabile præmittitur advocationis salarium à clientu-

lo justè deberi, ab eoque exigi posse, ut probat *Decian. in Apolog. pro Iurisprudensib. c. 22. titul. de offic. consulentiis, à num. 152. & pluribus citatis tradit Tiraq. de nobilitat. cap. 3. à num. 27. cum sequentibus. & conventum est a Juristæ, & Theologi, probat Scholasticorum Princeps 2. 2. quæst. 71. art. 4. in corpore, ubi idem tradit in medico, opem ferente ad faciendum, & alijs similibus personis, dum tamen*

moderatè accipiant, considerata conditione personarum, & negotiorum, & laboris, & consuetudine patriæ. Et etiam salarium non conventum debetur advocato; quod ut speciale in illo, ex communi alijs citatis tradit Maltrill de magistratib. libr. 1. c. 21. num. 101. 1. part. & solo Federic. de Sen. ad hoc citato cons. 218. in princip. versic. Non obstat quod de advocat. tradit Card. Tuschus practicar. conclus. jur. 1. conclus. 230. sub lit. A. Et ad eò quidem advocato patrocinij sui salarium debetur nec valdeus pro domino gratis advocare teneatur, sicut non tenetur per nalia alia ratione cum sumptu, vel etiam sine sumptu, labire nisi ad id ex pacto, aut aliunde sit obligatus, ut tradit Innoc. in cap. sicut 2. num. 2. de iur. jurand. & illo citato, in reg. loquens idem tradit Paris. de Put. de syndicat. verb. potestas num. 3. Et licet, justum consilium vendere, & operas suas, ut per eum ibidem an. preced. de quo D. August. in epist. 54. ad Macedonium, cujus verba sunt in c. non licet. 11. quest. 3. Non licet, inquit, iudici vendere justum consilium, et si liceat advocato, vendere justum patrocinium, & jurisconsulto rectum consilium, idem debetur in cap. non sane 14. quest. 5.

2. Scripsit tamen gloss. d. c. non licet, quod sine labore advocatus potest dare consilium non revolvendo libros, nec lab rando in perlegendis allegationibus, tunc gratis tenetur obvenire; sed Specul. lib. 1. de salarijs, titul. de salario advocatorum, num. 1. contrarium magis probat, idque constanter affirmat Ioan. An. in addition. ad eum ibid. verb. labore, quem tenet, & indubitanter sequitur Caccialup. de advocat. quest. 1. num. 8. & post alios ab eo citatos Tiraq. de nobilitat. c. 29. num. 32. & sequent. Petr. Rebuf. de privileg. scholar. privileg. 46. referens Archid. in d. cap. non licet, & Specul. ibi citato tenentes contra gloss. contra quam tenentur Didac. Perez in l. 2. titul. 19. lib. 2. Or. in versicul. Advocatus præterea non debet à consulis suis, prope fin. Suar. de Paz in praxi consulat. 5. num. 49. Azeved. l. 21. numer. 6. in l. 16. lib. 2. nov. recopilat. Decian. d. titul. de iur. consulentijs num. final. ubi alios citat tenentes contra gloss. contra quam, inquit, communem sententiam stare, & post eos Bovadill. in l. 3. cap. 14. num. 68. tom. 1. ubi gloss. communiter esse reprobata, asseruit; contra quam tenent etiam Cened. ad decreta collectan. 28. num. 20. Stephan. Gratian. in l. 1. forens. c. 39. num. 16. & sequenti tom. 1. & his relatis Emman. Barbof. ad Ord. in l. 1. lib. 1. titul. 48. §. 27. num. 6. & ultra in Cald. in relecton. l. unic. C. ex delict. de iur. 5. part. num. 28. verba autem Ioan. An. hæc sunt, ibi, Ex hac ratione ratione sequitur,

quod ego, qui ultra quinquaginta annos laboravi in studio, per quod cum medico nunc labore studij præsentis quærentem expedito, ero deterioris conditionis, quam qui parum laboravit in studio, & modicum proventus, habet nunc, ut respondeat, laborare. Quare constanter dico, in his non solum præsentis, sed & præteriti laboris rationem habendam.

Mihi videtur, quod utraque opinio distinctione concordetur, ut, scilicet, glossæ opinio locum habeat, quando continuum quod à juris perito petitur, secundum subjectam illius materiam tale est, ut sola ratione naturali, semota etiam civilis juris disciplina, a quoquam etiam illiterato comparari possit, videlicet, si quæret rusticus, rem suam quam alteri commodavit, in iudicio repetere possit ab eo, aut ab hæredibus illius, item si duobus, aut tribus testibus contractum probare possit, & sic de alijs, quæ absque ullo unquam juris studio, nec præterito, nec præterenti, etiã illiteratis innotescunt; de his enim consultus advocatus gratis respondere tenebitur, non magis, quam si à forensi interrogaretur de loco iudicij, aut de iudicis domo. Contraria verò opinio procedat, quando consilium tale est, quod etsi præterens studium pro responsione non requirat, præteritum tamen pro materia sua requirit, quia absque juris studio comparari non potuisset; in hoc enim casu rectum consilium vendere, licebit advocato, quavis de præterenti, quia in promptu habet, propositam quæstionem decidendam, cum ille antea ad discendo perlegerat, sumptusque fecerat, & magnopere laboraret propter quod gratis consulere non tenetur, imò salarium ei debet elargiri, licet nullus in contulendo labor insit, quia sufficit antractus labor, & studiorum sumptus, & ita potest procedere prima opinio, licet illam ut magis communem omnes indistincte admittant, & ultra supra relatos eandem opinionem tenuit Archidiacon. & omnes in d. cap. non licet, Francisc. de Imol. in cap. cum ab omni num. 17. de vit. & honest. Cleric. Ann. in rubr. de Magistr. numer. 28. las. in §. sed ista quidem num. 113. Inst. de action. & etiam apud Theologos admittitur, ex Antonin. 2. p. tit. 6. cap. 2. §. 4. Soto de Iust. & iur. lib. 5. quest. 8. art. 4. pro quibus ex text. in cap. sane. 14. quest. 5. cap. 1. §. nec etiam de foro competit. lib. 6. leg. sumptus ff. de pact. l. 1. §. in honorarijs, ff. de var. & extrordin. cogni. leg. ante C. de suffrag. D. Thom. 2. 2. quest. 71. art. 4. Navar. in Manual. c. 25. n. 20. Quod in advocatis Ecclesiæ, & Reip. similiter locum obtinet, gloss. ubi. & ille Abb. in c. brevis d. iur. iur. Menoc. n. 2. de arb. casu 494. n. 8.

3. Advocati quæ actione, & quoquo juris remedio possint sibi debitum salarium in iudicio

ditio consequi. Distingue, quando inter advocatum convenit, & Clientulum de certo salario, pro causæ, & litis defensione, & patrocinio præstando, tunc enim vel poterit intentare actionem extra stipulatum, ex textu in l. salarium. juncta gloss. ff. mandat. l. 1. C. eod. titul. vel extraordinarium juris remedium implorato judicis officio ad mercedem solvendam, & promissum sibi salarium condonandum, ut in l. 1. §. in honorariis ff. de varijs, & extraord. cognit. Si vero nulla interfuit conventio pro salario effundendo: tunc eadem actio extraordinaria competit, de qua in d. leg. 1. §. in honorariis, & in §. medicorum leg. ambitiosa §. ad idem ff. de decur. ab ordin. facienda. vel etiam propter operas quas advocatus exhibuit in causæ defensione, conducti actio potuit competere, cum sit actio quæ propter laborem assiduum quo perpensi advocati Clientuli sui partes gerunt laboris actio dicatur, leg. sed addes §. fin. ff. locat. juncta l. qui operas ff. eodem tit. Rotagen. decis. 155. per totam, vel etiam negotij gesti contraria actione poterit experiri, argum. leg. 2. ff. de negot. gest. & eorum que Cujac. observat. lib. 11. c. 9. Rebuf. de except. n. 606. Petrus Gregor. Synagmat. juris. lib. 29. c. 2. n. 6.

Ultra quæ existimarem non inutiliter posse intentari actio de dolo pro salario consequendo, quia cum in hoc casu potius resultet innominatus contractus, facio ut des, in tali contractu tantum de dolo actio competit lex l. naturalis. §. quod si faciem ff. de præscript. verbor. non enim dolo caret clientulus qui solvere recuset advocato justam mercedem, & debitum salarium præstationis suæ, & post lectatum implementum ex parte tua faciunt, qua Cujac. lib. 2. observet. cap. 18. Caldetr. libr. 4. variar. cap. 1. num. 5. Fab. lib. 16. conjectura. 18. & decad. 18. err. 6. Gaspar ad eundem Fabrum lib. 1. tract. 25. quæst. 6. & 7.

4 Advocati, pauperibus inopia, quæ laborantibus gratis patrocinium præstare debet, notavit Bald. per textum ibi in l. si furiosi. C. de nupt. & in Auth. generaliter colum. 5. C. de episcop. & cleric. l. in §. sed ista quidem num. 55. Inst. de actionib. ubi num. 16. idem ampliet ad notarium, ut non recipiat salarium quando instrumentum facit de aliquo actu, vel contractu pauperis sequitur Roman. in l. si vero. §. de viro. ff. solut. matrimon. pro quibus est text. in l. tam de mensis. C. de episc. Audientia ubi gloss. finalis eandem opinionem admittit Covarr. prædictarum quæst. cap. 16. à num. 2. & lib. 3. variar. cap. 14. num. 1. Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 369 num. 2. Mysinger. centur. 3. observat. 32. & jam antea cautum erat, ut causarum patroni sine mercede, aut muneribus casus adessent, ut

scripsit Alexand. ab Alexand. lib. 3. dierum Genial. cap. 5. ita à Nerone constitutum fuit quia advocations officium publicum est, & ob causam adinventum, ut ijs succurratur quæ jus suum tueri & causam dicere ignorant, item quia ut inquit Bald. in d. l. si furiosi C. de nupt. num. 4. paupertas est magna afflictio, & afflictio non est danda afflictio, & ita advocati, & notarij in causis pauperum non debent ullam recipere mercedem, Authent. de prædictib. §. ne autem col. Authent. de mandat. princip. §. sit tibi quoque tertium studium col.

5 Licet dubium sit an in causa pauperis salarium præstandum sit advocato de publico & secundum jus commune ita constitutum esse, ut de publico advocato salarium largiretur propter causam pauperis quam egit, & defensionem de quo potius contulere infra citatos Decretales hodie vero jam in desuetudinem abiit constitutio hæc, ut de jure Regio nullum salarium de publico advocato præstetur pauperis causa moderanti, sed ex ipsius sumptibus ei satisfaciendum sit, & de suo solvat, illo vero sic; expedit ut qui de suo solvere possunt litis expensas de suo solvant ut earum saltem timore ab impetitis litibus homines cohibeantur & finem litibus extra de dolo, & contumac. leg. cum quem timere de jud. cum alijs, de quibus Beninc. d. specialia 24. At verò qui non habet unde solvat & bene & illo indiget pro causa agenda, aut defensionem; & ideo utrumque Princeps dare debet tunc necessarium antecedens ad justitiam pauperi administrandam, quod illius muneris est, extra de dolo, & contumac. leg. cum quem timere de jud. cum alijs, de quibus Beninc. d. specialia 24.

6 Apud nos tamen, ut dixi, in usu non est ut salaria de publico dentur advocatis pro patrocinio terendo pauperibus. Aliquando tamen litis expensæ, atque etiam alimenta à litigatore pauperi præstantur dum litis ipsa peditur, quando, scilicet, justæ causæ pro paupere præsumptio adest secundum specul. lib. 4. tit. de litigatore §. ult. n. 2. argumento text. in l. final. C. ordin. cognit. n. 1. si instituta §. de inofficijs testament. cum alijs ab eo ibidem citatis jus dictum sanctum vocat Rip. in l. 2. nu. 4. ff. de judic. sequitur Felin. inc. si quis testam. n. 9. sicul. secundus casus. de testib. qui bona præsumptionis pro paupere exemplum: ad hæc pertinet in sententia pro eo lata à qua est appellatum eandem opinionem ut de jure verâ præbat Ceteri procl. c. 6. n. 5. sequitur Guid. pep. 9. 561. ab eo & servandâ fore scripsit, ubi, perpendente statuto, & causâ, constaret aliqua non levis præsumptio pro jure actionis pauperis, tamen si fatetur nunquam illam in praxi receptâ vidisse. quod ipsum asseverat Boer. ab eo non relat. de 202. colum. 2. numer. 4. & in fine de lasc. cons. 1. numer. 9. tomo 1. qui prædictum

sententiam non probat ibid. in versicul. Nec existi-
 mo praterquam in casu d. l. si instituta §. de iustifi-
 catio, & alias consulit, quod Rex ad eatur, sub:
 dens, quod aliquando vidit impetratum, Surd.
 verò tract. de aliment. tit. 1. quæst. 120. quæstio-
 nem pro utraque parte disputat, & in illa affir-
 mativam probat sententiam multis pro ea ad-
 ductis ex nuxer. 7. cum sequentibus, novissime se-
 quitur Lusitanus noster Mendes à Castro, præ-
 cipue quando lis est inter eos, quibus alias de
 nature naturæ alimenta debentur, & pro actio ad
 est aliqua præsumptio justitiæ, in praxi Lusitani
 lib. 1. cap. 4. num. 1. ubi senatum nostrum sic
 decrevisse, testatur, refertque, apud alios idem
 servari. Sed tamen Surd. loco citato numer. 14.
 prædictam sententiam succincte loquens mul-
 tum restringit ad casum, scilicet, quo pauper
 peteret, vel universam hæreditatem, vel ma-
 jorem partem, secus inquit, si personali actio-
 ne experiretur pro aliquo suo credito, vel pro
 aliqua re singulari, quam prætendat suam, ca-
 terum, & in his casibus cum pro paupere justæ
 præsumptio adest, urgent fundamenta per
 eundem adducta pro priori sententia.

7 Quia vero, nec semper, nec secure, pau-
 peri litiganti subvenitur prædicta sententia
 præsertim, quod quicquid de jure sit, in praxi
 non est recepta, ut supra citati Doctor. at-
 tentione, non potest illa advocatus excusari à
 gratuito patrocinio in causa pauperis qui non
 habet unde litis expensas solvat. Quare, juxta
 communem sententiam, quam supra retuli-
 mus, præstandum gratis ab illo erit, quod ex
 D. Thom. d. quæst. 71. art. 1. in corpore, intelligit
 Caietan. ibidem, cum pauper patrocinio tali,
 pro se alendo extremè eget, & explicat Co-
 rrad. d. d. cap. 6. num. 4. subdit vero d. d. num. 4.
 quod & gravis necessitas litigantis, &
 advocati possibilitas ad hoc eum obligant sub
 actu mortalis culpæ, secundum Sylvestr. verb.
 advocatus, quæst. 28. & Sol. optimè explicantem,
 de iust. & jure libro 5. quæst. 5. artic. 1. ab eo re-
 citat, idem tenet Bartholom. de Medina in ins-
 tit. confessor. cap. 16. §. 4. in fin. Emman. Ro-
 sig. in summ. 1. part. cap. 4. conclus. 6. novissi-
 me Pedro de Ledesma in summa 2. part. tract.
 cap. 26. conclus. 1. ubi in versicul. Digo te segun-
 tum, nedum in extrema, & gravi, sed in com-
 muni etiam pauperis necessitate, idem probat
 ex communi Thomistarum sententiâ contra
 Caietanum. Quod verò in advocatione D. Thom.
 docuit, in medico æquè tradidit ibidem ad
 pauperum curationem; & in similibus alijs ob-
 servandum idem erit. Et hæc quidem senten-
 tia tenenda omnino est, ut vera communis, &
 quam qui amplectitur, & opere complet,
 & si nullam à paupere, cui laborem suum im-
 pendit, mercedem recipiat, copiosam tamen à

patre pauperum sperare confidenter, ac meri-
 to debet, juxta illud Proverb. 19. *Feneratur
 Domino qui miseretur pauperis, & vicissitudinem
 suam reddet ei.* Nec quidem alterius, quam
 ipsius Domini verbum illud est: *Amen dico vo-
 bis, quandiu fecistis uni ex his fratribus meis mini-
 mis, mihi fecistis.* Matth. 25. Igitur non pigeat,
 pauperem patrocinio, & proprio labore gratis
 juvare, quando, quod illi sit, acceptum sibi re-
 fert, qui centuplum reddit; & ideo, non ex
 tristitia, aut ex necessitate causam pauperis a-
 gat, quia sine pecuniario salario agit, id est, non
 invitatus, ac judicis jessu impulsus, sed gaudens
 Dei spiritu ductus; *Hilarem enim datorem diligit
 Deus,* 2. ad Corinth. c. 9. & ad Roman. 12. *Qui
 miseretur in hilaritate.*

8 Stante autem prædicta sententia venit,
 quod, si patrocinij præstandi causa advocatum
 conveniant simul dives solvere paratus, & pau-
 per extremè indigens qui non habet unde sol-
 vat, dimisso divite pauperem sub patrocinio suo
 suscipere tenebitur; tum, quia cyges ab uno re-
 pulsus facile alium inveniet, qui suscipiat, aut
 etiam multis inveniet se illi offerentes, pauper
 verò non habet sublevante in se; tum, quia ad-
 vocatus uno vinculo tenetur diviti patrocinium
 illius efflagitanti, quod ad jus civile pertinet,
 quia, scilicet, publicum officium gerit, ut sup.
 cap. præcedente tradidimus, at verò pauperi
 & hoc, & arctiori etiam vinculo alio obstrictus
 est, quod ad naturale jus pertinet, secundum
 quod extremè indigentibus subvenire tene-
 mur; & duo vincula fortius ligant, quam u-
 num, præterquam quod hoc, ultimum legiti-
 mam præbet excusationis causam ad divitem
 dimittendum. Hoc autem accipiendum sem-
 per sic est, quando utriusque causa justa appa-
 ret secundum ea quæ ab unoquoque propo-
 nuntur, si enim causa alterius eorum injusta ap-
 pareat, etiam si pauperrimus ille sit, dimitten-
 dus erit admisso divite, juxta illud Exod. 23.
*Pauperis quoque non misereberis in judicio, & Le-
 vit 19. Non consideres personam pauperis, nec honores
 vulum potèis: julle judica proximo tuo.*

9 Cum autem pauperi patrocinium gratis
 sit impendendum, juxta prædictam sententi-
 am, si casus victor pauper ipse evadat, dubium
 erit an salarium, quod alias, patrono solvendū
 erat, ab adversario cum alijs litis expensis, qui-
 bus est multatus, exigere possit. Quam quæ-
 tionem discutat late Cueva decis. Aragon. 10. a
 num. 4. cum multis sequentibus, tom. 1. ubi variè
 distinguit, & subdistinguit, & pulcherrimam
 vocat Beninc. tract. de paup. quæst. 7. specia-
 li in judic. ubi ex num. 20. cum sequentibus duas ad-
 ducit in illa sententias, ac tandem num. 28. cō-
 munem Doctor. resolutionem, qui distin-
 guunt inter eum, qui gratis clientulo suo patro-
 cinatur

cinatur animo donandi, & illum qui remunerandi præteriti beneficii, aut futuri animo, & causa, patrociniij sui salarium non recipit, ut primo casu victor à victo patrociniij præstiti salarium repetere non possit, secundo verò sic; & ita distinguit *Specul. lib. 2. titul. de expens. §. fin. num. 8. Rot. decis. 535. alias 38. sub titulo de sentent. & re iudicat. in antiquis, & rursus decis. 5. titul. de procuratorib. num. 2.* & omnes communiter, tam juris civilis, quam pontificij Doctores, secundum Boer. qui illos retulit, & secutus est *decis. 210. num. final.*

10 Ex qua communi sententia, & resolutione infertur, advocatum qui per se ipsum suam propriam causam defendit, patrociniij sui salarium ab adversario in expensis condemnato habere non posse; quod in terminis probavit *Rot. in antiquis decis. 41. alias 533. & tenent Bart. & alij in l. stipulatus ff. de fidejussor. Bald. in l. fin. numer. penult. C. de fruct. & lit. expens. ubi glos. verb. cum quidam,* quam ad hoc communiter inducunt *Doctores. secundum Gail lib. 1. observat. 151. num. 16. Canonistæ in c. finem litibus de dolo, & contum. & pluribus citatis communem tradit, & sequitur Cueva d. decis. 14. num. 1. cum duobus sequentibus, Boer. d. decis. 210 num. 3. ubi ex communi sententia limitat in advocatione, qui causam propriam conduxit, petente postulationis suæ salarium tanquam interesse, & damnum, quia in alijs causis non potuit interesse, & ita pluribus citatis tradit *Bovadilla in polit. lib. 5. cap. 2. numer. 104. tom. 2. Pet. Barbot. in l. eum qui temere, in princip. num. 261. ff. de iudic. atque eo, & alijs citatis, Eman. Barbof. ad Ord. Reg. lib. 1. tituli 48. §. 27. num. 91. & rursus tit. 91. num. 4. eod. lib. Quod nec in casu isto probat Baldus d. l. final. nu. penult. ex eo, quia tale damnum, litis damnum non est; cui respondet Gail. d. observat. 151. num. 18. Apud nos vero hoc in usu non est, sed advocatio in propria sua causa coram iudice, & in actis postulanti consueta aliàs salaria taxantur, illaque ab adversario victo recipit: fortassis praxis hæc inde fluit, quia in hoc Regno advocatus alium constituit, qui in causa propria pro se postulet; cui hujus rei causa acta processus exhibentur; atque ita constitutus ab eo advocati nomen geret in causa, quanvis is ad quem illa pertinet, in actis scribat, ac pro se coram iudice postulet, quod illi non prohibetur. Nec sane credo, quod praxis ista, undecunque illa effluerit, aliena sit à jure, cum aliàs stante communi prædicta sententia, qui injustam movit, sustinuitve litem, unde meruit in expensis condemnati, commodum reportaret ex justo labore vincens, laborque ipse, qui pecunia æstimabilis est, sine mercede maneret; diversaque est ratio in casu isto, ac in illo,**

in quo litigator gratuitum habuit advocatum, in illo enim qui vicit, nec de suo expendit pro patrociniio sibi præstito, ut proponitur, nec in præstando laborem impendit, unde nulla tibi best causa, qua taxatum aliàs patrono salarium, quasi litis expensas exigere sibi ab adversario possit; quod in advocatione propriam causam agitante longè aliter se habet, qui, etsi de suo non expendat, pro patrociniio litis, suum tamen in illud laborem impendit, qui quasi litis expensa à se facta, justam exigendi justum salarium causam præbet, quod ut jure verius probat *Valasc. noster cons. 25. num. penult. tom. 1. ubi in sequenti,* subdit quod in hoc Regno sumus extra dubium propositæ quæstionis, propterea quod advocatus per se causam propriam non defendit, sed per alium id exequi jubetur. Quod tamen cautè est accipiendum, ne, dum hac ratione præsentis casus dubium evitamus, in præcedentem incidamus, quo patrociniij salarium inter litis expensas non numeratur, quando gratuito illud præstatur; quod inter muneris istius consocios, collegas qui urbana fieri consuevit.

11 Infertur secundo, eum qui gratuito advocati patrociniio in causa quam vicit fructus est, salarium advocato taxatum, in foro animæ ab adversario in expensis condemnato exigere non posse, nec exactum, quia forte ille de hoc ignatus non excepit, posse retinere; cum enim illud expensarum condemnatione non comprehendatur, quia à victore expensum non fuit, nec idcirco illi debeat, juxta communitatem sententiam, virtute rei judicatæ exigere non quit, nec retinere, quod judicatum illi re vera non extat. Quod si dicatur, victorem maiora alia detrimenta pati in ipsa injustæ litigationis prosecutione, ideo advocati salarium in casu prædicto aliàs sibi non debitum, exigere, & retinere posse; respondeo, hoc causam compensationis respicere, qua uti quisque potest in animæ iudicio servatis servandis; atque idcirco, non magis præsentem casum id exonerare, quam si ab adversario, qui centum dare damnatus est plus exigere virtute rei judicatæ, quia fortè in illum latuit legitimæ compensationis intuitu.

12 Maior dubitatio est, an etiam locum hoc habeat quando advocato salarium solutum non fuit non quia gratis patrociniatus est, sed quia clientulus ingratus; post causæ victoriam adeptam salario debito, & in progressu litis aliter se veranter, prout moris est, promisso fraudavit eum, quod non pauci faciunt inique, & cum animæ suæ detrimento non parvo, & si id parvi pendentes, in hoc ergo casu videtur dicendum idem, quod in præcedente, & multo magis, quia debitum salarium non solvens, quod

Solutum ab adversario repetit, dolose sic erga utrumque agens. Sed contrarium est tenendum in calu isto, quia in eo advocatus gratuito non est patrociniatus, sed solvendi sibi salarii animo, & spe, cui clientulus utroque foro manet obligatus, atque ideo exigere sibi potest ab adversario in expensis condemnato, tanquam sibi ipsarum expensarum calculo ad iudicatum; quod enim patrono non solvit, a solvendo eum non liberat; denique secundum communem antidotalis obligatio clientulo erga advocatum sufficit, ut salarium quod illi non solvit a condemnato repetere possit, multo magis ergo operari hoc debet ex mente communis, civilis, & naturalis obligatio qua pro salario quod non solvit, manet obligatus patrono, & conveniri ab eo potest.

13 Adeo autem salarium causidico debetur, ut si lis per amicabilem partium compositionem finem accipiat, nihilominus totius litis salarium, illi debeatur, quod in iudice loquens tradit Iason. in §. tripli num. 58 instit. de iur. iur. & in salario advocato promissio in eventum litis cum causae victoria, tenet gloss. final. in l. unsc. C. de suffrag. ubi quaestionem subbatinam dicit, & Alberic. ibi num. 3. varias in illa Antiquorum sententias refert, nullam firmans, idem tenet gloss. in l. final. verb. ex eventu ff. mandat. per tex. ibi. quam notabilem vocat, & sequitur Guid. Pap. quest. 102. incipit licet, ubi iuxta finem ait, quod ista est communis opinio ex speculat. titul. de salarijs. §. sequitur de advocatorum salario, versicul. sed pone; quo in loco speculat. quaestionem ponit in eo qui advocato centum dare promisit, si vinceret in causa, si non vinceret, quinquaginta, & postea

cum adversario transegit; & quaestionem ibi num. 7. & 8. ad utramque partem disputat, & pro glossae sententia Antiquos non nullos allegat, & inter illos praepceptorem suum, quem dominum suum vocat: ipse vero d. numer. 8. in fine concordando opiniones distinguit inter transactionem a clientulo factam in fraudem promissi, & transactionem bona fide factam, ut quia lis erat dubia, ut primo casu totum consequatur patronus, secundo vero non totum, sed pro rata servitij quod praestitit habita facultatis suae consideratione nisi aliud inter eos actum fuerit; atque ita fraude non interveniente a glossa. & communi discedit; quam alios referens, & loquens simpliciter in advocati salario probat Beninc. tract. de paupert. & ejus privileg. quest. 7. specialis. 1. in iudic. num. 6. Bovadill in polit. lib. 3. cap. 14. num. 63. versicul. Però seguramente, tom. 2. Gratian. disceptation. Forens. cap. 55. num. 16. tom. 1. & alijs citatis, Barbosa. ad Ord. Reg. lib. 1. titul. 91. num. 5. Cujus sententiae ratio communiter assignatur, quia transactione facta, non stat per advocatum, quominus caeptam sub patrocinio suo litem perficeret, ideo totius litis salarium debet habere; ad quod bonus tex. in l. qui operas in fin. ff. locat. l. final. juncta glossa ibi C. de conduct. ob caus. & communis sententia cum glossa magna ibi in l. si uno §. item cum quidam ff. locat. ubi in versicul. cum autem quis operas, Azon. sententiam secura tradit. quod is qui operas suas alteri locavit, quando non stat per eum quominus illas praestet, sed per conductorem, totius temporis mercedem habere debet, in quo glossa illa communiter recipitur.

C A P. VII.

S V M M A R I A.

1 **I**ncivitate operiarum impedito quominus eas praestare possit propter fortuitum casum in persona ipsius contingentem, mercedem illarum non lucratur.

Fallit in advocato, & specialibus ratio a Bart. assignata traditur. Aliam vid. n. 14.

3 **P**raef. Elis, & magistratibus magnis, quibus salaria propter dignitatem principaliter sunt constituta, si moriantur ante finitum officij tempus, totius temporis salaria debentur, secundum Bart.

communiter receptum.

4 **C**ontraria aliorum opinio refertur, secundum quam mortuo advocato intra annum pro quo salarius erat, residuus temporis salarium non dum solutum, haereditibus illius non debetur.

5 **Q**uod Bart. sententiam Doctor. communiter sequuntur, refertur.

6 **A**liquorum rationes referuntur ad communem sententiam, secundum quam, mortuo advocato, at alias impedito, totius litis salarium debetur.

7 **C**onfutantur rationes specialitatis ad lucrandum salarium mortuo advocato, ab alijs assignatae, & numero 8.

- 9 Jurisconsultis fas non erat à receptis juris traditionibus deviare, sed cum id æquitas exigebat, principem litigatores adibant.
- 11 Jurisconsultorum responsa quæ Imperatorum rescriptis nituntur, ut æquitate suadente contra ordinarias juris traditiones prolatas accipi debent; sed hoc non semper, & num. 11.
- 11 In his quæ sunt communia pluribus, ut singulis, non sufficit secundum ordinarias juris regulas consensus maioris, ad aliorum præjudicium. Et intelligitur l. maiorem ff. de pact.
- 12 Operarum locator, totius temporis mercedem lucratur, si per eum non steterit quominus eas præstaret, secundum ordinarias juris traditiones.
- 13 Declaratur, si per eum non steterit propter casum contingentem in persona conductoris, intellecta l. qui operas ff. locat.
- 14 Contingente casu in persona advocati, per eum

non stetisse, dicitur, quominus operas præstaret, ut totius litis lucratur salarium; & specialiter ratio assignatur ad intellectum l. 1. §. divus ff. de var. & extraord. cognit.

- 15 Advocatus morte præventus ante captum negotium, & præsitum consilium ad illud, non lucratur salarium, tamen si fidem præstet de iudicio clientulo astrinxisset.
- 16 Advocatus annuo stipendio conductus, ante finem annum moriens residui temporis stipendium non lucratur, & contra communem. Et intelligitur l. post duos C. de advocat. diversor. judicior.
- 17 Magistratus, Decretes ad legendum conductus, & alij similes, anni quo moriuntur salaria non accipiunt, nisi prorata temporis quominus præstiterunt. Contra communem.

C A P. VII.

An mortuo advocato, aut aliàs in persona sua impedito, totius litis salarium debeat, aut anni totius quando promittitur annuum.

Aior verò dubitatio est, an probandum idem sit, quod in casu proximè præcedente, fortuito casu contingente in ipsius advocati persona, ex quo captæ aduocationis operam perficere non valeat. Et

quod idem glossa magna in l. si uno §. item cum quidam ff. locat. Azon. secuta prope finem, versicul. vel dic quod est verius, loquens generaliter in locatione operarum, vel rei, & operarum simul, tradit, quod & in persona locatoris ipsius fortuito casu contingente unde locatas operas præstare non valeat, integram nihilominus mercedem consequi possit; & hac sententia stante facilis est responsio pro advocato impedito. Cæterum, contra glossam in casu illo tenet Bart. per tex. ibi in d. §. item cum quidam col. 3. num. 5. & in l. 1. §. divus num. 2. ff. de var. & extraord. cognit. & glossa opinio communiter reprobat in casu isto, de quo scripsimus in l. ex hoc jure verb. locationes num. 68. ff. de just. & jur.

2 Atque ita ex glossa sententia, quia communiter est reprobat, pro advocato in persona sua fortuito impedito responderi non potest. Tenendum tamen est, quod illo mortuo, aut aliàs impedito, solum ante eum salarium pro tota lite, aut toto anno, ab eo, aut ab hæredibus illius condici nequit, & de hoc non est dubium ut dixit Alberic. in l. unic. num. 4. C. de suffrag. per tex. in d. l. 1. §. divus, ubi est ex-

pressus casus, sed & non dum solum per posse, sentit Alberic. d. num. 4. argument. tenet in l. post duos C. de advocat. diversor. judicior. ubi hoc tenet glossa. sequitur Alberic. ibi, ubi glossas alias concordantes allegat, idem tenet Specul. de salarij §. sequitur de advocatorum salarij versicul. Quid si advocatus num. 9. Bart. d. §. cum quidam num. 5. versicul. ut tamen, ubi tamen contra glossam hoc speciali advocatorum privilegio non attribuit, sed alia ratione defendit, tradens; salarium debitum ex dispositione legalis vel ex dispositione contrahentium, quæ procedit in locum dispositionis legalis ut est, inquit salarium quod debetur advocatis, vel per testatibus, & illis, qui assumuntur ad ista officia publica, exigere posse, & retineri, & si casus contingat in persona illorum quibus debetur, qua ratione id ipsum nemine citato præbat Gal. lib. 1. observat. 44. num. 12. secundum Bart. hanc rationem procedit decisio d. §. divus, ubi Bart. id ipsum tradit numer. 1. rationem assignat, quia tunc tanquam in beneficio legis plenè fit interpretatio, sed latius deinceps magistratibus materiam istam tractat in d. §. divus ubi ubi tradit, salarium advocato assignari, & decerni ad legendum conducto, non præstari propter laborem tantum, nec tantum propter prohibitatem scientiæ, vel intellectus, sed propter utrumque simul, & idcirco resolvit d. col. 3. num. 3. quod talibus, ac similibus personis integrum debetur salarium, sive effectum unum pro certa causa determinatum, in d. l. 1.

1. §. *divus*, five annuum: nam totius anni, in quo moritur, salarium lucrabitur, ut in *l. post deo versicul. his quoque C. de advocat. arversor. iudicior.* quod in assessore loquens probat Iacob de Nigris in repetitione *l. diem functo num. 22. in princip. ff. de offic. assessor.* & est communis secundum Carol. tract. de locat. 2. part. tit. de offic. assessor. num. 3. & in advocato infirmitate impedito, quod & nondum solutum salarium exigere possit, tenet Gutierrez *practicar. lib. 1. quest. 22. in fin.* idemque in magistratibus loquens tradit Mastrill. *alij citatis, tract. de magistrat lib. 1. c. 21. num. 99. 1. part.* & in advocato quod salarii anni quo moritur, ad hæredes transmittat, Barbol. *ad leg. Reg. lib. 1. tit. 91. num. final ubi alios refert.* loque tam in publico salario advocati, quam in privato, ut commune ex *l. f. Curt. in l. diem defuncto num. 52. ff. de off. assessor. tradit Eman. Soar. in thesaur. recep. sentent. verb. Advocatus num. 102. & verb. Mutni advocati num. 237.* ubi num. sequentibus. ex communi sententia idem tradit in prætoribus, Doctoribus ad profitendum conducendis & medicis intra annum præmortuis. Et pro ratione addit Bart. quia, cum prædictum salarii partem beneficii loco sit, partim propter laborem debeatur, plenior in eo fit interpretatio.

3. Diversum tradit in ijs, quæ propter dignitatem principaliter præstantur non habita ratione laboris, ut in præfectis, & domesticis Principis, in quibus tradit, quod tanquam in beneficiis principum plenissima fit interpretatio *l. fin. ff. de constit. princip.* & ideo huiusmodi personæ, & magistratus magni, totius temporis salaria lucrantur, non solum illius anni, quo moriuntur, quando talibus muneribus obediunt, certum annorum tempus præfinitur, ut in legibus per eum citatis *d. col. 3. num. 9.* ubi etiam casum addit, in quo hæredi unius anni salarii præstatul ultra salarii anni quo moritur officialis defunctus, qui est casus *l. final. C. de domest. & projector. lib. 12. ubi glosa hoc esse mirum dixit, ejus meminit Gregor. Tholo. in Synagmat. jur. lib. 27. c. 2. num. 9. in fin.* quam Bart. sententiam sequuntur communiter *Doct. Cabed. noster decis. 8. ex num. 12. cum sequentibus. tom. 1.* ubi late agit de salariis potestatum, qui moriuntur ante tempus officij finitum, & totius temporis salaria illis deberi, probat, non tamen ex ratione Bart. sed quia per eos non steterit, quominus locatas operas restitissent, sic enim regulam proponit *d. num. 12.* ex qua in sequentibus ad salaria dicta refert, in quibus idem tradit Lusitanus Carol. qui alios refert, in praxi *verb. salarii num. 5. & pluribus citatis Mastrill. num. 48. cum duobus sequentibus.* subdit tamen, quod hoc non ser-

vatur in Regno Siciliae, nec in pluribus locis, & Bart. sententiam accipit in supremo magistratu *num. 49.*

4. Alij verò in contraria sunt sententia, quos refert Cabed. *d. decis. 8. numer. 9. in fin.* ut nempe, potestate vita functo, residui temporis salarii non debeatur hæredibus illius. Quorum sententiam satis probabiliter posse defendi, scripsit Fulgos. *in l. diem functo numer. 6. ff. de officio assessor.* & speciale esse, aiunt, in fidei patrono, ut anni, quo moritur integrum debeatur salarii, *d. l. post duos, versic. his quoque C. de advocat. arversor. iudicior. adduntque, in d. §. divus,* soluti salarii repetitionem denegari, quod facilius erat, quam ad nondum solutum petendum actionem concedere, quasi hæc non daretur, nec extra illo competeret pro residui temporis salarii, mortuo advocato.

5. Cæterum Bart. sententiam in *d. §. divus* quam & tenuit in potestate vita functo in *d. l. diem functo num. 1. & 7.* licet dixerit; quod lex illa nihil faciat ad quæstionem illam, quia loquitur, quando morituris, qui salarii dare debebat, præfatam inquam Bart. sententiam, quam etiam tenuit *glossa magna in d. §. divus & in d. l. diem functo verb. præstium, sequitur communiter Doctores utrobique, & in d. §. item eum, quidam, ut testatur Ioan. Baptistam secutus d. l. diem functo, quest. 10. num. 22. late Bolognet ibi, qui num. 46 in fine dicit, omnes Doctores attestari hanc communem etiam dicit Iason ibi num. 36. ubi in numeris sequentibus. utriusque sententiæ Authores, & fundamenta refert, & post longam disputationem cum communi residet, quod item fecit Cagnol. ibi num. 71. in fine, late etiam quæstionem pro utraque parte disputat Iacob. de Nigris *ibidem ex num. 24. cum sequentibus. ubi num. 29. in fin.* asserit, opinionem contra communem facile posse defendi, cum allegata pro communi partem faciant communem etiam tradit, ampliat & limitat Cardin. Tulch. *pract. tom. 7. conclus. 8. sub liter. S. & etiam tenet Ioann. Gutierrez. pract. quest. lib. 1. quest. 32. in fin. Azeved. in l. 20. n. 4. tit. 16. lib. 2.**

6. Inadvocato verò, Bart. & communem sententiam secure sequitur Iacob. de Nigris, *d. l. diem functo numer. 56 per text. in d. §. divus,* rationem specialitatis assignans, in probitate scientiæ, & dignitate; aliam ponit Ioan. Baptistam de Sanct. Severin. *quest. 8. post versicul. Cæterum, ex Aul. Gellio lib. 10. noct. attic. c. 1.* nempe, in fide data, quam clientulo servare tenetur advocatus, & maximam vim habet ad eo, ut clientem in fide acceptum chariorem habere debeat. & contra cognatos tueri: neque peius illum facinus æstimatum est, quam si cui probaretur, clientem dissiui habuisse, *secundum*

secundum Gellium, cuius fidei causa, & intuitu, tradidit Baptist. de sanct. Severin. *d. quest. 8.* advocatum lucrari salarium, & ad hæredes transmittere, & si moriatur antequam advocare incipiat, secundum glossæ sententiam *in d. §. divus*, licet in alijs contrarium probet, in quibus hæc specialitatis ratio cessat, circa quod Bart. sibi contrarium notat, quod ratio, inquit, contingit in tanto Doctore.

7 Ego quidem, hanc rationem specialitatis, ut advocatus integrum salarium lucratur, mortuus ante finitum in causa patrociniū, vel etiam ante illud inceptum, non puto sufficientem. Primo, quia clientulus salarium præbens non tam propter promissam, susceptam que ab avvocato fidem de patrociniō ferendo præbet, quam & principaliter propter patrociniō ipsum in causa, & in actu ferendū. Deinde, quia etiam in negotijs & contractibus fides invicem præstatur, quæ etiam maximam vim habet ut probatur *in l. 1. ff. de pact. & in l. ff. de const. pecun. & constat ex Gellio d. c. 1. versicul. hanc autem fidem, ubi inquit, Hanc autem fidem maiores nostri non solum in officiorum vicibus, sed in negotiorum quoque contractibus sanxerunt, maximeq; in pecuniæ mutuatice usu, atque commercio.* Et tamen hoc præstitæ in contractu fidei vinculum non præstat actionem ad mercedem. nec ejus retentionem mortuo operatum locatore, vel aliàs impedito *d. l. si uno §. item cum quidam ff. locat.* cum communi sententia, de qua supra; sic ergo, nec hæredibus advocati mortui suscepta ab illo fides præstare poterit actionem, aut retentionem salarij. Præterea, magistratus publici fide tenentur, & arctissimo quidem ejus vinculo principi, & reipublicæ in quam eliguntur pro administratione, & defensione illius, juxta muneris sibi injuncti normam; & tamen si moriantur ante munus inchoatum salaria non lucrantur, secundum Bart. *sententiam d. l. diem functo, Bal. & aliorum, quos refert, & sequitur Cabea. d. decis. 8. num. 29. tom. 1. Ioan. Bapt. d. l. diem functo quest. 8.* ex quo specialitatis ratio, quam ibi assignat pro avvocato in casu prædicto, sufficiens non videtur.

8 Nec etiam satisfacit ea; quam tradit Bart. *d. §. divus num. 7.* nempe, quia prædictum salarium partim in remunerationem beneficij datur, partim propter laborem, idcirco plenior circa illud fit interpretatio; verius enim est, clientem non præbere salarium beneficij causa, sed potius aut saltem principaliter, & in plurimum propter operas, & laborem in defendenda causa. Unde multo minus placere potuit Fulgos. *ratio d. l. si uno §. item cum quidam*, asserentis, in salario avvocato præstito non dari correlativum respectum ad operas illius, ut contingit in alijs, qui operas suas locant

quia merces operis correlative respondet, & ideo cessante uno correlativorum cessare debet alterum, nempe, mercedis præstatio, *in d. §. item cum quidam*; quod in salario avvocati secus est, quia gratuitum est negotium, quod tribuitur, non oneris gratia tribuitur; hæc dixit esse rationem notivam illorum jurisconsultorum. Quæ tamen (ut teneor) minus, quam præcedentes notet, quod enim avvocato salarij loco tribuitur non gratuito, sed imperi laboris causa, & correlative ad illum tribuitur.

Denique, scientiæ probitas, quam Bart. considerat *d. §. divus nu. 5. versicul. præbarum*, qua, & in dignitate simul speciali, atque ratione constituit *Nig. d. l. diem de jur. et. nu. 56.* non est finalis causa præstandi salarij, quamvis aliquando impulsiva sit ad liberaliorem illius tractationem; quod etiam in artificibus videmus in quibus artis ingenium, scientia, & institutio attenditur *l. inter artifices ff. de solution. & qui petitior est, liberalius conducitur.* Quod si dicatur, scientiæ probitatem in presenti articulo non intelligi, prout in ea unus alij excellit, sed prout ipsa in se excellens scientia est, & inter alios honore digna, ut salarium pro mereat, quanvis mortis causa, aut alio legitimo impedimento non exercentur (quocau probitatem scientiæ, ac dignitatem accipere videntur, qui hac utuntur ratione) respondet ut supra, quod clientulus non propter advocati scientiam, ejusque excellentiam, & dignitatem in se, & in abstracto sumptam, sed propter ejus actum, & exercitium in sua clientelæ ipsius causa salarium præbet, nec enim ille propter advocati scientiam in avvocato abunde congestam; sed propter advocati scientiam in causa sua bene digestam salarium præbet; quæ ita apparet, quod ex probitate scientiæ & dignitate, non digna specialitate propria dicitur ratio.

9 Et certè difficilis est articulus, adeo, ut si specialitatem istam non legitimus scriptum *in d. §. divus*, fortassis nec in avvocato à se illa traderetur, nec in alijs, ut in magistratibus & Doctorebus ad legendum conducis, in quibus *gloss. Bart. & alij* scribes argumentum huius text. idem communiter tradiderunt; quam considerationem ipsum tex. noto, dicitur Vlpianus decisionem de qua ibi severi Imperatoris decreto attribuit, quasi contrarium quoque Juriscons. secundum jus ordinatum respondere debuisset. Erim vero Jurisconsultis non licebat à receptis juris civilis traditionibus recedere *l. prospexit ff. qui, & d. qui §. responsa prudentum, ibi, Quibus permissum est de jure respondere. secundum unum librum de jure naturali.* Et quoties casus eveniebat, quo

quo ab eis recedendum fore, æquitas dictabat principem litigatores adibant, cui soli licebat, scriptum a iustitate dictante temperare, *ita tex. expressum in l. 1. C. de legib. quod ex Cicer. & alijs eleganter docet Conan. lib. 1. commentar. cap. 12. Cujat. in l. Gallus in princip. ff. de liber. & posth.*

10 Quæ observatio plurimum conducit plurimarum legum facilem intellectum, & interpretationem, cum aliàs difficiles reputantur, propterea quod contra receptas juris traditiones illarum decisiones emanant: quæ tamen principum rescriptis, ac decretis, quorum in illis mentio fit, processerunt. Adverendum tamen est, & hoc caute accipiendum; quia non semper ubi legimus, juris consultorum responsa Imperatorum rescriptis niti, ea quasi contra receptas juris traditiones ex æquitate prolata accipere debemus: nam & secundum jus ordinarium rescribent Imperatores à litigatoribus aditi, ut in casu *d. l. si uno item cum quidam ff. locat.* ubi hoc innuunt verba illa, *non immerito*, quibus usus fertur Imperator. in rescripto, de quo ibi.

11 Aliquando verò, æquitatis causa, & intuitu, a jure recedebant, ut in casu *l. maiorem ff. de pact. juncto §. precedente*, ubi maior pars creditorum minori nocet contra juris regulas, secundum quas in his, quæ sunt communia pluribus, ut singulis, requiritur consensus omnium, & non sufficit maioris partis illorum consensus, ut per jura, quæ allegat, & adducit Gom. 2. tom. cap. 3. num. 14. in princip. Illud tamen in casu *d. l. maiorem juncto §. precedente*, Imperatoris rescripto, de quo ibi mentio fit, inductum fuit æquitate dictante, operationis favore. Sic etiam speciale jus legitimus constitutionibus principum permissum in casu *l. admonendi ff. de jurejurand. l. cum maior ff. de notficis. testam. cum multis alijs, quibus etiam d. §. divus annumerari potest.*

12 Restat tamen adhuc, rationem quæ dicitur, qua potuit moveri ibi Imperator, cum prædictas non probaverimus, & quidem servacaneum videtur, aliam quærere, & assignare, quàm quæ ab Imperatore ipso, seu Iuliano expresse assignata, & tradita est, inquit enim, *Quia per ipsum non steterat, quominus causam ageret.* Pro cuius rationis explicatione, quia difficilis illa est, & etiam decisione ipsa, quæ annectitur, difficilior, utpote, quæ omnes casus æque comprehendat, qui operas suas locaverunt, & ante eas præstitas mortem obierunt, dicendum est, eos, qui operas suas locaverunt, secundum receptas juris traditiones, totius temporis mercedem accipere debere, si per eos non steterit, quominus eas præstarent, *l. qui operas ff. locat.* ubi idem æque in

advocatis dicitur, si per eos non steterit quominus causam agant.

13 Ex quo text. quatenus in eo advocati alijs æquiparantur, augetur difficultas *d. §. divus*, nisi dicamus; *Paulum in d. l. qui operas*, loquutum fuisse secundum jus ordinarium, quo attento, nulla inter advocatos, & eos qui operas suas locant, differentia erat quoad præsens institutum, ut observavimus, vel etiam loquutum fuisse, quando per operarum conductores, vel per casum in illis contingentem steterit, quominus operæ præstarentur, & sic quando per clientulum; quo etiam casu nulla inter advocatum, & alios differentia est: omnes enim æque secundum juris regulas totius temporis mercedem, & integra salaria lucrantur, *secundum gloss. & communem in d. l. si uno §. item cum quidam*, & in casu isto, non vero in contrario accipienda est æquiparatio, de qua *in d. l. qui operas*. Quod vero Paulus ibi in hac specie loquutus fuisset, & non quando casus contigisset in persona locatoris operarum, patet, quia, cum in persona locatoris operarum casus contingit, totius temporis mercedem habere non debet, imò acceptam pro rata reddit secundum tex. & communem per eum sententiam *d. l. si uno §. item cum quidam*. Ex quo apparet, id, quod dixit Paul. *d. l. qui operas*, *Si per eum non steterit, quominus operas præstaret, tam culpam, quam casum in persona locatoris excludere*; hoc namque, aut illo eveniente, per eum steterit dicitur, quominus operas præstaret, proindeque totius temporis mercedem habere non debebit; cuius contrarium in hac postrema specie circa advocati personam specialiter à severo Imper. decretum fuit, ut, nempe, & si casus in persona illius contigisset, per eum non steterit, dicatur, quominus causam ageret.

14 Potuit vero in id moveri Imper. propterea quòd advocatus in ipso litis ingressu, aut etiam ante ingressum operam aliquando, & laborem impendit toti deinde liti profuturum, dum causæ merita examinat secundum narrationem propositi sibi facti, secundum quod, quid in illo juris sit, attendit, clientuloque consultit, ipsumque instituit aduersus præmeditatas aduersæ partis in litis progressu calumnias, & techas, Cum ergo in ipso litis exordio operam navet labore, & consilio suo, totius deinde litis progressum, & eventum concernentem, æquum imperatori visum fuit, ut quando morte, vel casu alio impeditus litem finire non posset, quasi id per eum non steterit, totius litis haberet salarium, qui toti liti pro futurum laborem, aut etiam totius litis potissimum jam impenderat. Qua ratione, muneris etiam dignitate suadente motum fuisse reor Imperatoris.

peratorem, ut sic decerneret in proposito sibi calu d. §. *divus*. Et quod ad muneri dignitatem attinet, notandum est, advocatorum salaria, honoraria nuncupari, ut in d. l. 1. §. *proinde, cum alijs*, quasi scilicet, non tam mercedis nomine, quod ad locationem operarum pertinet, quam honoris gratia detur, & suscipiatur, ut notavit Greg. Tholosan. *Synagmat. jur. lib. 49. cap. 8. num. 1. & 2.*

15 Ex quo intellectu, & decidendi ratione ad text. in d. §. *divus*, primo infero, advocatum morte præventum ante cæptum negotium, & ante præditum consilium ad illud, salarium non lucrari, nec ad hæredes transmittere, tametsi proferendo patrocinio fidem jam clientulo astrinxisset, contra Caccialup. d. l. *diem functo quaest. 8. post versic. cæterum. Glossæque, ac Bart. sententia, eam sequentis in d. §. divus, num. 12.* dum tenent, quod, etsi advocatus sit mortuus antequam aliquid fecerit, lucratur salarium, intelligenda est, dum modo, etsi in ipsa lite, ejusque actis morte præventus nihil fecisset, ad ipsam tamen aliquid fecisset, videlicet, quia causæ merita secundum facti narrationem examinasset, & de eis, ac alijs in bonum litis eventum clientulum infiruxisset.

16 Secundo infero contra Bart. d. §. *divus num. 7. post glossam ibi*, & communem sententiam, quam testatur, & sequitur Cagnol. in repetitione d. l. *diem functo num. penul. ff. de offic. assessor.* illius decisionem non procedere in advocato annuo stipendio in tempore conducto; si enim ante completum annum moriatur, residui temporis stipendium non acquireret; quia decisio text. in d. §. *divus*, quæ est de advocato ad certam causam conducto, ejusque ratio huic calui non adaptatur: unde ad eum extendenda non est, cum specialis decisio sit. Neque obstat l. *post duos, versicul. his quoque C. de advocat. divers. judicior.* quia in filii patrono specialiter loquitur, qui alias specialibus alijs potitur privilegijs, & prærogativis l. *binos. l. pe-*

tionem, versicul. *egredientem d. l. post duos C. de advocat. divers. judicior.* Quod igitur, illius favore specialiter traditum extat in d. versicul. *quoque pro totius anni, in quo moritur, salario ad alios non debet trahi l. 1. versicul. plane de cor. stit. princip. l. quod vero contra l. jus singulari ff. de leg.*

17 Tertio inferitur contra glossam, Bart. & communem sententiam, nec rebus intra annum magistratu, assidere, de etore ad legendum conducto, & alijs hujusmodi, totius anni salaria deberi, ut tenuit antiquus Doctor Bertrando de Monte Faventino, quem Bart. refert in d. *diem functo, las. & repetentes ibi*, & de eorum morant, quod scientia, & autoritate præclarus vir fuit, cardinalemque creatum, & in cardinalium catu n. agræ autoritatis, & Alberic. ut oculato teste referant, is, igitur repetisse fertur d. l. *diem functo, in Monte Faventino & ibi tenuisse*, prædictis magistratibus, & conditionibus ad legendum conductis pro vata tempore salaria deberi: cujus sententiam multi alij secuti sunt, ut testatur Cagnol. in d. *diem functo, num. 62. in initio, ubi Fulgos. num. 6.* eam satis probabiliter posse defendi asseruit, contra unum de facto non servari testatus: quam etiam apud nos non servari, nisi quando ex speciali Regis concessione testatur Cabed. d. *decis. 8. num. 22. & sequentibus* ubi tamen & in præcedentibus, communem sententiam de jure veriore esse censet. Verum contraria, quam utus approbat, probatissimis quoque juris nititur fundamentis, quæ referunt Fulgos. & alij in d. l. *diem functo*; nec illa quidem parum juvatur ex prædicto intellectu, & ratione ad d. §. *divus*. Communem autem, quam securè Gail. lib. 1. *obsequat. 44. num. final.* limitat. ibi ex alijs, quæ refert, ut non procedat, si sub conditione expressa contractum sit, ut puta, operæ præstentur, quia tunc existentis conditionis requiritur.

C A P. VIII.

S V M M A R I A.

1

Advocato, aut procuratori non licet pacisci cum clientulo de quota litis pro salario: & talis pactio non valet, & advocato eam ob causam minus interdicitur.

2 An va. conventio de re aliqua, aut certa portione quantitate salarii nomine advocato præstata, diverse referuntur opiniones.

3 Probatum non valere pactum de re certa, aut certa pecunie quantitate advocato præstata in eventum victoriae.

- 4 Intelligitur Ord. Regia lib. 1. titul. 48. §. 11. juxta eandem sententiam.
 5 Pro eadem expenditur mens Bart. & sententia eius in l. sumptus, in fin. ff. de pact.
 6 Promissio advocato facta de re aliqua, aut certa pecuniæ quantitate, si causam vicerit, nunquam

valet: facta vero nomine salarii simpliciter, aut in utrumvis eventum, valida est.
 7 Pactum initum inter advocatum, & clientulum lite pendente sub patrocinio illius non valet: nec inter medicum, & ægrotum.

C A P. VIII.

De conventionione inter advocatum, & clientulum pro salario.

Requens in hac materia inter Doctores disputatio est de conventionione inita circa litis salarium inter advocatum, & clientulum. Et in primis inter omnes constat, advocatum, sive

lario, ut istud valeat; & ita contrarias Doctorum sententias concordat Sylvest. in summ. verb. advocatus n. 12. & ex Sot. lib. 5. de iust. & iur. quest. 8. art. 4. post mediū tradit Navarr. in Manuali latin. c. 25. n. 30. in fin. Azeved. l. 8. tit. 16. n. 4. versic. Ideo, lib. 2. novæ recopilat. & ex magis communè Doctorum sententia Cened. d. collectan. 28 n. 12. in fin.

3 Mihi quidem distinctio illa inter promissionem de re aliqua, aut pecuniæ quantitate super qua lis vertitur, advocato præstanda, & promissionem de re alia, aut pecunia in genere, placere non potuit, qui tam in hoc quam in illo casu, verius puto, non valere promissionem in eventum victoriæ collatam, juxta posteriorem sententiam, et si nomine strenarum seu palmarij facta proponatur, ut cum Oros & Sot. ab eo citatis probat Azeved. d. l. 8. n. 3 & de jure Regio Castella per l. 29. tit. 16. lib. 2. recopilat. tradit Paz in praxi annotat. 5. titul. de advocato n. 94. quanto specul. d. tit. de salarijs §. sequitur n. 2. valere promissionem advocato factam, nomine palmarij, seu victoriæ, securè probet, adeò, ut si plura sint causæ capitula, & in aliquibus vincat, in alijs succumbat, totum quod palmarij nomine promissum fuit lucretur, ut ibidem per eundem nu. 15. ubi quatuor in hoc adductis sententijs, hanc ut veriore sequitur, Cyn. verò Bald. & alij in l. unic. C. de suffrag tenet pro rata eius quod vicerit, eum consequi debere, & ita est communis sententia secundum Salyc. ibi n. 8. Everard. in hoc legalib. loco à toto ad partem pag 45. versic. Quinto facti, & valere pactum, seu stipulationem ratione palmarij, id est, victoriæ, pro certo tradidit Gail. l. 1. observo 44 n. 2.

Et circa transactionem à clientulo factam similis est quæstio de palmario in victoriæ eventum promissum, de qua Salyc. n. 9. & alij in d. l. unic. ubi gloss fin. quæstionem istam labbatinam dicit, & in illa putat, palmarij nomine promissum deberi, per l. final. ff. mandat. quia per advocatum non steterit, quominus vicerit; quod probat Tholosan. Syntogm. iur. lib. 49. c. 8. n. 9. Sed d. l. fin. non loquitur in advocato, & longe diversum casum ponit; circa quem magis probo, ejusmodi promissiones non valere; ratio enim, qua cautum est, ut non valeat pactum de quota litis nec de re, aut

pecunia danda super qua lis est, æquè suadet non debere valere de re alia certa, aut pecunia in genere promissa, si victoria litis sequatur. ratio enim, est malignandi circa litem occasio ex talibus orta conventionibus, quia scilicet, per fas & nefas advocatus vincere contendet spe consequendi lucrum in eventum victoriae promissum, ut dixit Fulgos. in l. si remunerandi §. final. in fin. ff. mandat. & in l. salarium proxime sequenti, in princip. ubi simpliciter probat, non valere pactum de aliqua pecuniae quantitate, in eventum victoriae advocato præstanda, licet fateatur, contrarium communiter teneri, quod dixit, esse contra mentem juris addens pro ratione, quia affectio pecuniae certae quantitatis facit etiam errare homines bonae conscientiae, & facilius putabunt justum, quod non est juxta illud, cujus meminit, *credula res amor est*. Quæ ratio negari non potest, quod tam in uno, quam in altero membro distinctionis prædictæ æque militet; & præterea, lex videretur magis imposita verbis, quam rebus, illique facile fraus fieret, si pactum in illo casu reprobatur, valeret in isto. Concludo, itaque, non valere pactum, de re certa, seu certa pecuniae quantitate advocato præstanda, si obtineat in causa, si ve promissio fiat de re, aut pecunia, de qua lis est, si ve de alia.

4 Et hæc quidem sententia à lege nostra Regia non deviat, quæ illi potius consentanea est, *Ord. namque lib. 1. tit. 48. §. 11.* indistincte prohibet sub pœna de qua ibi, pactum inter procuratorem (quo nomine advocatum intelligit) & clientem de re certa illi præstanda in eventum victoriae; appellatione aut rei, & pecunia continetur l. 1. in fin. & ibi gloss. ff. si cert. petat. nec lex distinguit inter rem super qua lis vertitur, & quæ litigiosa non est, idcirco generaliter, & prout loquitur, indistincte est accipienda, quasi legislatoribus nostris placuerit magis opinio ista, quam tuemur.

5 Et forsan opinio hæc aliena non est à mente Bart. in d. l. sumptus, in fin. ff. de pact. ibi enim verè distinguit inter pactum de re, aut quantitate in litem deducta, & de re, aut quantitate simpliciter promissa, & ait non valere pactum in priori casu, sicut non valet de quota litis, quia eadem est utrobique ratio, dum sperat advocatus, partem se habere eius, quod in lite patrocinio suo vicerit; quæ ratio à Bartol. assignata ad calum, quo probat non valere pactum, innuit mentem ejus esse, ut nec valet quando aliquod ex victoriae eventu emolumentum sperat advocatus, tametsi non ex re, aut pecunia in litem deducta, sed aliunde solvendum sit, juxta pacti conventionem; siquidem in hoc casu eadem illa militat ratio, quam

Bart. scripsit. Quo sensu Bart. sententia, & illorum qui eam sequuntur accepta, convenit cum sententia eorum, qui distinguunt inter conventionem salarii nomine factam in victoriae eventum, & factam simpliciter, seu in utrumvis eventum. Atque ita, utraque sententia reducitur ad concordiam, ab ea tamen Angel. à parte dissentiente in d. l. sumptus, in fine ubi distinguit inter pactum de certa pecuniae in litem deductæ quantitate advocato præstanda, & de re aut pecunia super qua lis non est, ut primum non valeat, secundum valeat, & in utroque proponit factam promissionem sub victoriae eventu; quod placere nequaquam potest.

6 Duæ, itaque, in proposita questione conclusiones ex prædictis eliciuntur; prima, ut promissio advocato facta de re certa, aut certa pecuniae quantitate, nunquam valeat, quotiescunque fit in eventum victoriae, & hoc tam ubi promissio hujusmodi fit ante litem captam quam & multo magis ubi post eam captam, & suo patrocinio ipsius advocati agitaram, sicut non valet pactum de quota litis, cui illud per omnia adæquatur. Secunda, ut valeat promissio de re aliqua, aut pecunia advocato præstanda nomine salarii, simpliciter, seu in utrovis eventum concepta. Et in hac omnes conveniunt. Et pro certo posuit Decian. d. tit. de offic. consulantis num. 157. licet honestum non putarit pacisci consulentem de salario ante factum consilium: nam hoc, inquit est propriè venalem facere sacrosanctam civilem sapientiam & illam licitare.

7 Quod tamen limitandum erit, ut procedat, quando nondum pendente lite tale pactum inicitur; si enim post eam captam, & sub ipsius advocati patrocinio pendente celebretur, non valebit: quamvis enim tunc deficiat ratio de qua supra adest altera quæ nostros impolit ad improbandum pactum inter medicum, & agrorum, quorum sententiam, receptionem, & verriorem esse, dixit Pinel. in l. 2. 2. par. c. 2. num. 33. C. de rescind. vendit. eamque ibi comprehendit argumento advocati, inter quem, & clientem lite jam sub patrocinio illius mota non valet pactum, ut pro vero Pinel. supponit per testem quem notabilem vocat, in l. qui quis §. præterea C. de postuiand. ubi glossa verb. contractum, & in l. 1. §. si cuit verb. suspensali eff. de var. & extraordin. cognit. in advocato, & medico idem æque tradit, & in advocato loquens Azeved. d. l. 8.

num. 4. versic. ideo. Atque his expedita manet quæstio de pacto inter advocatum, & clientem salarii nomine inito.

C A P. IX.

S V M M A R I A.

- D** E tempore quo salarium advocato solvendum sit, Regio, & communi jure attento. Salaria debita ex dispositione legis, in initio solvenda sunt d. num. 2.
- 1 Salarium advocatorum, qua iter taxandum iudicis arbitrio; S. de aurei valore apud Vlpian. in l. 1. §. si cui tantum versicul. licita autem ff. de var. & extraord. cognition.
- 2 De salario advocatorum secundum jus novissimum.
- 3 De eodem secundum ius Regium Lusitanum.
- 4 Humanæ leges etiam in foro animæ subditos obligant quando in veritate fundantur: non tamen semper sub culpæ mortalis reatu. Refertur quorundam sententia, secundum quos non licet ad vocato in animæ iudicio, salarii nomine recipere ultra quantitatem à lege taxatam d. n. 6. versicul. unde.
- 5 Fallit in advocatis episcoporum abbatum, secundum Bald. & alios, ibid. versicul. Bal. vero.
- 6 Aliorum sententia refertur, secundum quos, ad justam salarii receptionem terræ consuetudo attenditur.
- 7 Peccatum mortale non est, ultra legis taxationem recipere, si quod ultra recipitur, modicum est, d. num. 7. versicul. sciendum.
- 8 Adducuntur fundamenta ad probandum Ord. Regiam Lusitanam de taxatione salarium advocatorum, in animæ iudicio locum non habere, S. num. sequentib.
- 9 Lex lata à principe, quæ à populo non recipitur, non obligat, nec habet vim legis S. dicitur non recepta, quando à tota communitate, vel à maiori parte non recipitur.
- 10 Intelligitur Regia Ordin. de salariis advocatorum, lib. 1. titul. 91.

C A P. IX.

Quo tempore salarium advocato solvi debeat. Et an ultra summam à lege taxatam recipi aliquando, & exigi possit conscientia illæsa.

Quia legem Regiam habemus de taxatione salarium advocatorum, ac de tempore solutionis eorum, præiens quaestio in illam præsertim, ac si alicubi aliæ sint similes, dicitur: quo tempore nostris gratum opus fore spero. Quaestio ergo est an tute in conscientia foro possit advocatus huius salarium à cliente exigere, & recipere ultra quantitatem declaratam in Ord. Regia lib. 1. tit. 91. quæ tam in tempore quo solvendum est salarium, quam in taxatione illius à jure communi discrepat, nam quod ad tempus attinet, trina præstatione salarium solutionem æqualiter distributam, constituit in l. 91 §. 17. quarum prima ad liti exordium pertinet; secunda tempore publicatæ attestacionis locum sibi vendicat; tertiam in lata lentione tempus lex nostra differt. In curia verò Romana servatur, ut pars dimidia solvatur in initio litis, altera in fine, secundum specul. lib. 1. tit. de salarij §. sequitur de advocatorum salario

num. 14. ubi circa hoc, fori consuetudinem spectandam fore, asserit; qua non existente, juxta prædictam Romanæ curiæ consuetudinem solvendum censet.

2 Cæterum, totius causæ salarium in initio illius unica præstatione solvi debere, notavit glossa magna in versic. ex prædictis not. per text. ibi in l. 1. §. Divus ff. de var. & extraord. cognition. ubi Bart. n. 16. in fine generaliter hoc tradit in salariis debitis ex dispositione legis, in cujus locum succedit advocati salarium; & ita de iudicio salario, & aliorum qui ob conscientiam, vel dignitatem se exercent, tradit Cagnol. in l. diem sancto, num. 123. S. sequentib. ff. de offic. ass. ubi n. 130. magis commune dicit, & in advocato loquens alios citat Lusitanus Cardoz in praxi, verb. salariū n. 4. ubi hanc cõmuniorem opinionem esse scripsit, & in numer. sequenti idẽ tradit in rectoribus civitatũ, & potestatibus, in quibus, cõmuniem resolutionem videri, ut in principio officij debeat salarium ratione dispensarum, dixit Caroc. de locat. 2. p. 117. de tempore

pro pensione num. fin. sed las. d. l. diem functo, num. 1. tenet, finita causa fore solvendum, & ita ait tenere Innoc. Ioan. And. Anan. & alios communiter inc. propter sterilitatem. extra de locat. Cyn. & Salyc. in l. unie. C. de suffrag. quibus addit, quod notat Bart. per tex. ibi in l. Archiarri C. de profess. & medic. lib. 10. quo tamen loco Bart. quaestionem istam non tangit, loquitur enim de promissione a clientulo facta advocato, quae diverso jure censetur, & lite pendente fieri nequit, juxta l. quisquis, quam allegat. C. de postuland. quae hoc probat in versicul. alias §. praeterea, de quo est iex. Reg. Castella 7. titul. 16. lib. 2. nova collectionis, & diximus sup. in calce capituli praecedent.

De salario autem debito ex dispositione legis non loquitur ibi Bart. cujus vicem subit advocati salarium, quod in initio fore praestandum, tenet Alex. d. l. diem functo col. 3. & repetentes ibi secuti Bart. doctrinam d. §. divus nu. 16. ad fin. post gloss. ibi. hoc in advocati salario expresse tradentem, quod & notavit per tex. ibi in l. venditor §. final. verb. salarium ff. commun. praedior. idem tenet glossa in d. l. unie. C. de suffrag. verb. consequantur, & communiter teneri, asserit Jacob de Nigris d. l. diem functo numer. 7. ubi, & in numer. precedente differentiae rationem quoad hoc assignat inter Salaria ex contractu debita, ac debita ex legis dispositione, & conventionione, quae in illius locum succedit, & Cagnol. ibi numer. 126. Tulch. pract. tom. 7. conclus. decim. subtit. 5. numer. 2. Ubi inquit, quod ex quo lex magis mitis est, late debet interpretari.

3. Quod vero attinet ad quantitatem salarii, text. habemus in l. 1. §. in honorariis ff. de var. & extraordin. cognition. qui eam iudicis arbitrio relinquit pro modo litis (quod glossa ibi pro quantitate causae interpretatur) & pro advocati facundia, ac fori consuetudine aestimandam, ita tamen, ut ultra centum aureos pro singulis causis nunquam aestimet, ut postea subiungit in §. Si cui tantum, versicul. licita autem, iuncta gloss. ibi, tradit Reg. Tholosan. Syntagmat. jur. lib. 49. cap. 8. numer. 8. Menoc. 3. de arbitrar. casu §. 13. num. penult. & ultim. centur. 6. Stephan. Gratian. disceptation. forens. cap. 65. numer. 6. lov. 1. quae centum aureorum, quantitas, decem tum ducatis non intelligitur, ut contra alios, Recentiores quidam sunt interpretati, quos sequitur Alc. lib. 3. dispenct. c. 9. ubi ex tranquil. in Orhone, iuncto Tacito de eodem lib. 17. docet, centum sestertios idem esse, quod aureus, quod etiam ex illis, & Plutarch. in eodem Orhone docuit Budaeus de

asse, & partibus eius libr. 2. circa initium, versic. Iam antea ostendimus, fol. mibi 32. ad fin. & sequenti, & illos refert, & sequitur Tiraquel. tractat. de nobilitate cap. 29. num. 29. Sestertius autem duos asses, & semissem valebat, id est, duas aëris libras, & dimidiam, quae erat quarta pars denarii argentei, qui decem libris aëris, id est, assibus decem valebat, ut constat ex Budaeo dict. fol. 32. part. 2. versicul. Denarius autem,

Sed Ulpiani temporibus alia aestimatione aureus censebatur, & pro temporum, locorumque diversitate apud scrib. & fortius est aestimationem, seu aestimationis suae interpretationem; Budaeus enim d. tract. de asse libr. 5. fol. 155. pag. 1. in initio. centum aureos, de quibus apud Ulpian. in d. versicul. licita autem pro duobus auri pondis intelligit, Alc. d. cap. 9. ad fin. singulos aureos, decem librarum patriae suae iurimae aestimat; Hieronym. Cagnol. d. l. diem functo n. fin. ff. de offic. assessor. scripsit, illos centum aureos apud Ulpian. duo auri pondus aquare, secundum declarationem Alc. & Budaei, inquit, quod hoc communiter Doctores nostri non intellexerunt, & ita etiam ex Alc. & Budaeo interpretatus est Perez lib. 1. ordin. titul. 19. 2. in gloss. magn. quest. 1. qui tamen, Alc. & Budaeus diverso modo declarant, ut videri est apud eos ubi supra.

4. Novissimo autem jure non posse advocatum, in quacunque causa nomine salarii recipere ultra viginti libras turonenses, si ultra receperit non transire in ejus dominium sed ad restitutionem teneri, tradit specul. d. tit. de salariis §. sequitur, numer. 3. de qua per Doctorem in cap. quia plerique de immunit. Ecclesiarum latissime Guid. Pap. decis. 19. per tot. Tiraquel. de nobilitate cap. 29. num. 38. & 54. & d. jure Regio Castellae ad l. 21. titul. 16. lib. 2. nova collectionis, Gutier. practicar. quest. libr. 1. quae 31. per quam legem, post citatos ab eo ibi numer. 2. & Sor. quem ante retulit libr. 5. de iust. & jur. quest. 8. artic. 4. versic. Quo circa, resoluit, nec a sponte offerente posse advocatum recipere ultra debitum salarium, debitum autem intelligit quod lege taxatum est, de qua Azeved. d. l. 11. n. 5.

5. Nostra vero lex Regia d. lib. 1. tit. 91. d. veritam aliam hujusmodi salariosum taxationem imit, ut nempe, in civilibus causis quadragesima pars sit ejus, quod in lite vincitur, aut defenditur ab advocato, & aliquando minus, paulo plus in causis capitalibus, ita tamen, ut quadragesima illa civilium causarum septingentorum cum viginti denariorum, seu numerorum aëreæ monetae nostrae summam nunquam transcedat, quae salariosum taxatio lege nostra definita a jure

à jure communi discrepat, multoque inferior est, ea, quam jure illo advocatus secundum iudicis arbitrium capere poterat. Quod ultra d. l. 1. versic. licita autem ff. de var. & extraordinar. cognit. juxta explanationem Alc. & Budæi, de qua supra colligitur ex § Divus statim sequenti, ubi proponuntur, de latam ad Imperatorem fuisse controversiam circa unius causæ salarium, & certè, si illud eo jure ita conangustatum esset, ut apud nos aut etiam non multū legis nostræ summam excederet, credibile non est, de re adeo minima aditū Imperatorē fuisse, qui magnis vix superesse posset negotijs.

6 Nunc igitur, his suppositis, intrat nostra quaestio, an scilicet, cōscientia tutus possit apud nos advocatus pro salario recipere ultra summam a lege nostra taxatam? & an possit antecipatam illius solutionem recipere, & postulare? Et quidem pro parte, negativa facit, quod leges si justæ sint, subditos obligant non exterius solum sed etiam interius, secundū receptissimā Theologorū, & juristarū sententiam, quam divinis, & humanis autoritatibus cōprobat Covar. in regul. peccatū 2. part. §. 5. n. 2. de reg. jur. lib. 6. & Azor moral. institution. lib. 5. c. 6. part. 1. novissime Suarez de legib. lib. 3. c. 21. n. 5. quo in loco quaestionem in utramque partem late disputat & examinat, & hanc esse Catholicorū communē sententiam, asseruit quam aliud agens, antea probaverat tom. 2. de relig. n. tract. 5. lib. 2. c. 20. ubi à Theologis, & Juris peritis cōmuniter recipi, testatur, & eam probat ex eo quia etiam leges civiles manant à lege æterna, & per potestatem à Deo datam feruntur, ut satis apertè docet Apostol. Paul. ad Rom. 13. Quæ certissima, & receptissima cōclusio intelligenda sic est, ut nō semper mortalem, sed veniale aliquando culpam tantū humanæ legis transgressor incurrat, ut per Covar. d. nu. 2. Villalob. summ. tract. 3. difficultat. 16. n. 2. latè Suar. d. lib. 3. c. 24. cū sequit. Azor. d. c. 6. versic. quinto inferitur, ubi explicat quādo è legis verbis inferri possit, illius transgressionē læthale esse: præterea, intelligenda est de lege humana in veritate fūdata; nā quæ in præsumptione fundatur non obligat in foro conscientie eū, qui de rei veritate in cōtrariū sibi conscientus est, ut tradit Abb. in c. Raynaldus n. 14. de testament. cōmuniter Doctores in c. 1. de cōstitutione ubi Dec. n. 18. versic. Quarta conclusio, & pluribus virtutibus foris citatis Suar. d. lib. 3. c. 23. n. 1. & in sequentibus communē hanc sententiā eleganter more suo explicat, & distinguit. Denique, intelligenda est prædicta cōclusio in lege humana in publicū commodum principaliter lata; quæ enim privatam utilitatem principaliter respicit, & minus principaliter publicum commodū, transgressorē, in cujus utilitatem statuta est, non obligat in-

terius ad mortalem, aut veniale culpam, ut ex cap. cum contingat extra de jure jur. probat Covar. inc. quavis pactum 2. part. §. 2. nu. 7. de pact. in 6.

Unde, cum lex nostra super certo, ac vero, & non præsumptive disponat indicta Salarij taxatione, & in ea cōmunem litigantium utilitatem principaliter respiciat, ne ultra definitam ibi, taxatam quantitatem gravarentur, in inferiori iudicio videtur observanda, & quod ultra taxationem legis recipitur, injustè exigi, & recipi videtur; justum enim patrociniij pretium est, ut definit Card. Tolet. in summa lib. 5. c. 60. n. penult. quod per principes taxatum est, idem secure probat Petr. de Ledesm. in summ. 2. part. tract. 8. cap. 16. conclus. 8. quod adeo probat Medina Salmant. in instruct. confessor. lib. 1. c. 16 § 4. versic. El nono, ut teneat, neo approbatæ consuetudini contra leges, & constitutiones Regias hac in re standū fore, sed ultra eas posse advocatum aliquid pro patrociniio recipere, & quod ultra receperit restituere debere inanis exculcationibus explosis; quod ad leg. Regiam Castellæ 21. tit. 6. lib. 2. nov. recipiat. Gutierr. pract. lib. 1. quest. 31. ut nec à sponte offerente, atque replicante recipere possit advocatus salarium ultra legis taxationem, & ad leg. Regiā nostram idem secure probat Cald. in reiection. l. unuc. C. ex delict. defunctor. §. part. n. 29. versicul. At in sponte dantibus, cum tamen alibi idem Author, nempe, in l. si curatorem, verb. vel adversarij dolo, n. 6. ad fin. C. de in integr. restitution. minor. scripserit advocatis honoraria tenuissima, & macillenta præstari ex Ord. Regia Bald. vero in l. 1. in fin. C. mandat. Centum aureorū pro singulis causis taxationem in jure scriptam, de qua in l. 1. §. si eius tantum, versic. licita ff. de var. & extraordinar. cognitionib. intelligit locum non habere in advocatis Episcoporū, & Abbatum, quia, inquit, pro statu dignitatis ipsorum, etiam maximū salarium recipere possunt, argum. l. si pater ff. de donat. per quam ait, quo hoc tenuit ibi Rayn de Foil. & sequitur Ias. in §. tripli nu. 53. instit. de action. & alijs citatis Tiraq. de nobilit. c. 29. num. 37. Azeved. l. 20. nu. 1. tit. 16. lib. 2. & sequenti nu. 6. versic. unum taxè, Avendan. de exequend. mandat. lib. 1. cap. 2. num. 12. versicul. nam licet qui consequenter subdit, advocatos, ultra taxam nomine salarij posse recipere, licet in alijs officialibus hoc locum non habeat, ut ibidè per eum.

7 Alij autem rationabilem terræ consuetudinem ad justū salarij taxationem attendunt, ut cum citatis ab eo tradit Paz in praxi annotat. 5. titul. de advocato num. 50. ultra quos ex sententia Victorie in scholijs super 2. 2. & juxta D. Thom. doctrinam d. 2. 2. quaest. 71. art. 4.

idem tradit. Frat. Ludovic. Lop. in instruct. negotiant. lib. 1. cap. 27. versicul. in super quoniam ubi non tyrannicam consuetudinem, sed rationabilem debere attendi, ait, pensatis conditionibus personarum, & negotiorum, ac laborum; quæ omnia cum patriæ consuetudine attendi debere, docet D. Thom. loco citato, & Ludovicum secutus quem refert; terræ consuetudinem attendi debere, tradit Frat. Emmanuel Rod. in *summa tom. 1. c. 4. conclus. 1.* Quod Medina d. §. 4. intelligit, dummodo regni leges aut constitutiones in contrarium non sint. Idque potissimum apud nos servandum videtur; quia ultra legem antiquam de salarijs advocatorum, prædicta salariorum taxatio nova legum collectione nuper edita contenta est, ut idcirco, diuturna consuetudine in contrarium sublata esse, dicere non possumus. Sciendum autem est, quod stante hac opinione, & habito pro constanti, prædictam legis taxationem interius obligare, id quidem, ut ad peccatum mortale obliget de quantitate parva ultra legis summam, non est intelligendum, secundum Navar. in *Manual. latin. cap. 25. num. 30.* ubi inter alia advocatorum peccata, ponit, cum stipendium exigitur de eo, propter quod non debetur, vel notabiliter maius debito pro patrocinio; atque ita, quanvis illud tantum pro patrocinio debitum esse, dicamus quod lege Regia diffinitum extat, debet tamen notabiliter maius illo exigi ad lethalis culpæ reatum, secundum Navar. d. num. 30. juxta, quod accipienda est Medinae sententia d. §. 4. Quinimò, si sponte offeratur à clientulo ultra legis taxationem conscientia illæsa ab advocato posse recipi ex *Innoc. in cap. quia plerique de immunit. eccles. & alijs, quos refert, tradit Tiraq. de nobilit. d. c. 29. n. 38.* quanvis alij in hac etiam specie contrarium teneant, quos sequitur noster Cald loco sup. citato, ubi pro hac sententia, quam verissimam dixit d. n. 29. in fin. expendit dictam leg. Regiam nostram.

8 Pro parte verò affirmativa, nempe, quod advocatus citra ullius culpæ reatum, taxationem legis transgredi possit, probatur primò ex eadem lege nostra Regia d. tit. 91. in §. 16. quatenus ibi traditur, tunc demum advocatos restituere debere id, quod ultra prædictam legis taxationem à clientulis receperunt cum illi hoc sibi restitui coram calculare expensarum, cui hujus rei cura committitur, postulaverit: atque ita secundum legem ibi, cui in hoc similis est alia eodem lib. 1. titul. 48. §. 11. apparet interim advocatos ad restitutionem recepti ultra legis summam non teneri; certum verò est, quod quandiu ad restitutionem non tenentur, secundum legem justè retinēt & per consequens, quod secundum legem jul-

tè retinere possunt, secundum eam quoque percipere justè possunt.

Secundò, & principaliter probatur eadem sententia ex d. §. 16. quatenus ibidem, in causa restitutionis faciendæ ad partis requisitionem, dicitur nulla propterea advocatum pæna fore afficiendum: in quo lex insinuat, nullum eum maioris salarij receptione contraxisse crimen, cujus intuitu pæna aliqua multari deberet, quod si in exteriori foro, qui legislatoris ditioni, & potestati immediatè subest, nullum contraxit crimen, multò minus dicendum est in interiori contraxisse, qui legislatoris humanæ jurisdictioni non ita subest.

Tertio probatur, quia taxatio legis intra quantitatem ab ea diffinitam, regulatur secundum causæ victoriam, advocati patrocinio à cliente reportatam, juxta declarationem, quam posuit in §. 11. Secundum quam, non attenditur ad totum id, pro quo advocatus patrocinium præstat, & laborem suum, ac studium impendet, sed ad partem, quam judicis sententia obtinuit, & non raro eveniet, ut in ea, in qua succubuit, plus laboraverit, & studuerit propter dubia causæ merita, quæ justam suscipiendæ litis causam præbuerunt, & tamè respectu partis, in qua succubuit vel judicis errore, vel quia in casu dubio contraria illi magis placuit sententia, sine mercede erit justus patroni labor; quod certè iniquum apparet. Vnde dicendum videtur, quod saltem in animæ judicio, in quo æquitas, justitia, & veritas attenditur, non obliget lex; quasi in taxatione hac, non super verò, sed super præsumptio fundetur; nec enim verè advocatorum laborem, operam, & studia ad singulas causas examinare lex poterat, idcirco videtur, quod præsumptivè se habuit, normam calculatoribus præscribens ad expensarum computum advocatos, saltem in interiori judicio, obligare non intendens, & alioquin sæpe eveniret (quod ad eandem spectaret iniquitatem) ut maiora ferat emolumenta, minora ferens laboris nocumenta.

Quarto facit, quia, quanvis in expensarum computatione prædicta legis diffinitio, ac salariorum norma à calculatoribus servetur, illa tamen in advocatorum usu non est pro receptione salariorum ipsorum, quæ palam percipiuntur non attendita legis norma, sed causæ potius, ac personarum qualitate, & impendio in eam studio, ac labore; quod judicès, & maiores etiam magistratus non puto ignorare, & cum ea sit optima legis interpretatio, quam usus, & consuetudo recipit. *l. si de interpretati. ff. de legib.* non temerè, nec incaute dicitur legem nostram in prædicta salariorum taxatione, secundum prædictum usum, & consue-

ordinem debere intelligi saltem in interiori iudicio ad excusationem peccati. Illud verò quod de tacito iudicum, & magistratum cōsentu diximus, sententiam hanc non parvum ex eo etiam juvat, quia iudices, non obstante taxatione statuti, possunt longioris litis causa, & pro labore advocati maiora illi taxare salaria ex Afflict. decis. 70. num. 2. trad. Gratian. dispensation. forens. c. 56. num. 5 tom. 1.

9 Denique, lex quæ non recipitur à populo, non obligat, nec vim legis habet, c. in istis §. leges & distinc. ubi Dominicus notat, leges, à principe datas, intelligi ea conditione, & intentione, ut non aliter obligent, quam si fuerint à republica receptæ, quem sequitur Navarr. cons. 1. de constit. quæst. 5. num. 23. & alij, & ita communis opinio secundum Covar. lib. 2. var. c. 6. num. 6. versic. quinto sunt, quem sequitur Gutierr. Canonizat. quæst. lib. 1. c. 8. num. 2. Azor, qui communem opinionem esse dicit interpretum canonici, & civilis juris, & utriusque juri consentaneam, moral. institution. lib. 4. post institum, ubi versicul. tertio queritur, tradit, legem dici non receptam usu, quando à tota communitate, in quam lata est, vel majori parte illius non recipitur. Unde, cum lex nostra in taxatione salariorum advocatorum, quod ad eos attinet, in usu non sit, nec recepta, videtur dicendum, quod eos non obligat: maximè, cum legis dispositio sentu alio accipi possit, secundum quem est in usu, & practicatur, ut diximus, id est, ad expensarum litis computum à calculatoribus faciendum.

10 Pro qua interpretatione, & intellectu notari debet titulus, sub quo lex situata est, qui sic inscribitur, *De como se hão de constar os salarios aos procuradores*, juxta quem lex in dubio accipienda est, ut communiter notatur in l. Imperator. ff. de in diem addict. in præsentem autem, non solum in titulo legis, sed etiam in initio illius, ac plerisque ejus paragraphis verba de advocatorum salarijs loquentia ad computationem referuntur, ita, ut magis videatur præscripta calculatoribus norma pro computo faciundo, juxta quem victus victori solvere debeat expensas, quam advocatis pro honorario recipiendo, & quanquam aliquando verba ad ipsam salariorum receptionem dirigantur ad

effectum tamen computationis faciendæ, quam lex ibi principaliter intendit, verba de receptione intelligi debent, ita ut ea demum salaria à patrono secundum legem recepta censentur in expensarum computatione pro solutione eorum à victo victori faciendæ, quæ secundum legis præscriptum calculator æstima- verit.

Idem etiam intellectus loadetur ex eo, quia in lege illa, præsertim in d. §. 11. ubi cumque de salariorum civilium causarum taxatione, eorumque calculatione lex loquitur, semper ad honoraria patroni victoris verba dirigit; in quo plane insinuat, in taxatione, de qua ibi, legis finem, & mentem fuisse calculatores instruere ad expensarum computum; quia enim in illa salaria patroni lucumbentis non veniunt, sed solummodo victoris, ut juxta illorum computationem victus victori ea persolvat, ideo non illorum, sed istorum tantum æstimationem præscripto suo lex curavit. Ex quo manet intellectus iste ad legem Regiam planè confirmatus, & illo stante cessat difficultas de iniquitate sup. objecta; apparetque quæ in proposita quæstione pro utraque parte potissimum urgeant. Illius autem resolutiva assertione supercedere modò, in animum duxi, volens magis, eam timorati, & prudentis viri iudicio fidere: ita tamen ut qui posteriorem partem amplecti malint, æstimantes, non teneri advocatos honoraria patrocinij sui recipere ad legis Regiæ normam, ac præscriptum, sed conscientia illæsa, & absque ulla criminis labe maiora posse interdum capere, & à cliente petere, caute in hoc litis modum attendant, ac suam in illa operam laborem, ac facultatem servata semper loci, ac fori, in quo versantur, consuetudine, secundum quam inter eos, & clientulos de salario actum credetur: ut & in alijs conventionibus l. semper in stipulationibus ubi Dec. similia allegat ff. de regul. jur. Atque ita his absoluta est disputatio de
advocato cum clientulo suo.

(:!).

CAP. X.

SUMMARI A.

- 1** *Advocatus* injustam causam defendens mortaliter peccat, & ad restitutionem damni tenetur. Et quantumvis ab initio iustam putet, si postea agnoscat injustam, deserere tenetur.
- 2** Traditur casus, in quo advocato qui injustam esse litem in ultimo eius termino cognoscit, in illa juris allegationes ad quas est assumptus proferre licet absque labe criminis.
- 3** *Advocatus* clientulum suum injustam causam sustentem ad transactionem cum adversario faciendam non potest inducere, nec id consulere, et licet, sed ut ab injusta lite discedat.
- 4** *Advocatus* transactionem consulere potest clientulo, quando causa in foro animæ justa est ex parte illius, tamen si secundum jus fori injusta sit.
- 5** Pro causa in exteriori iudicio injusta, tamen si secundum jus post iusta appareat, non licet advocato, in iudicio postulare.
- 6** Consuetudo, quod advocati juret pro singulis causis sub patrocinio suo susceptis, si alicubi est, improbat.
- 7** De injusta litis occasione amputanda, salarij multa.
- 8** *Advocatus* postulans in causa contractus, in quo adversarius læsionem citra dimidiam passus est, non peccat. Idem postulans pro spoliato in causa spoliij, quantumvis res illius non sit, ibid. versic. & simile est.
- 9** *Advocatus* patrocinando causæ justæ in foro exteriori propter inopiam probationum, qui tamen de veritate in contrarium conscius est, peccat.
- 10** Iudex secundum in actis deducta, & probata sententiam proferre debet, quantumvis illi, ut privato de veritate in contrarium constet.
- 11** Princeps supremus secundum propriam privatamque conscientiam judicare debet spreta actorum probatione, condemnare verò aliquem testimonio unius tamen si fædigno, non licet illi.
- 12** Iudex secundum allegata, & probata judicare debet: advocatos contra privatam suam conscientiam postulare non licet, & differentiæ ratio inter utrumque assignatur.
- 13** Quando licitum sit advocato, iuxta declinationem iudicij causa receptione uti in causa injusta.
- 14** *Advocato* iustam causam tuenti, moratorij exceptionibus, & cavillationibus ad eludendum adversarium uti licet. Declaratur num. sequentibus.
- 15** Numquam licet advocato quantumvis iustam causam tueatur, mendacio uti ad victoriam illius.
- 16** *Advocato* cavillationibus uti licet in causa iusta, quando de iustitia illius certo constat, & dubia non est.
- 17** Dubia causa licitè, & conscientia illesa ab advocato defendi potest: in illa tamen calumnia exceptionibus uti non licet.
- 18** In causa de cuius iustitia certo constat, advocatus moratorij, & cavillosis exceptionibus uti potest, etiam si solum differendæ litis animo, & intuitu utatur, nec ad causæ victoriam illud ducunt, dummodo abstineat à mendacio, d. num. 17. versic. Alter casus.
- 19** *Advocato* non licet, mendacio uti ad impediendam delinquenti securitatis chartam.
- 20** Et an tale mendacium mortale semper peccatum secum ferat, an veniale solummodo aliquando traditur, & num. sequenti.
- 21** Carcer, non pænæ, sed custodiæ causa inventus est, & de definitione illius, etymologia & differentia inter ius civile, & pontificium.
- 22** *Advocato* nunquam licet, clientulum instruere in factis responsionibus contra veritatem.
- 23** An Absque peccato advocatus retineat processum ad legis usque terminum, quando nulla in causa utilitas sequatur, & adversarius in idam aliquod extrinsecum patiat.
- 24** Peccat contra iustitiam advocatus, legis terminum sibi duplicari postulans in causa mendacii restitutionis ope, quando eo non indiget.
- 25** Graviter peccat, & cum restitutionis onere, qui ultra legis terminum, acta processus sine legitima causa retinet.
- 26** Quæstio de advocato qui multitudine clientulorum & 27. impeditus actu processus retinet ultra statutos à lege terminos an, & quando peccet cum restitutionis onere, bimembri distinctione resolvitur.

C A P. X.

De avvocato erga clientuli sui adversarium.

Ræfens disputatio, quæ est de causidico cum clientuli sui adversario, tota ferè de jure poli est; ex quo aliena videbatur à professione mea, quæ de jure fori est, vereriq; idcirco possem veteris proverbij in

ne convitium, *ne furor ultra crepidam*: illa tamè super sedendum mihi non fore duxi, tum, quia si à professione mea, quæ in foro versatur, alienum sit, disputare de ijs, quæ ad animæ judicium spectant, alienum tamen à muneris mei professione non est. imo per quam maxime illi contentaneum, abstinere ab ijs quæ animæ salutem adversantur; tum etiam quia ad directorium advocatorum (quod est præsentis tractatus nomen, & institutum) proprie pertinent investigatio eorum, quorum, qui hoc munere funguntur, præcipua debet esse observatio, ne alias, qui justitiæ ministros se profitentur, in ipso muneris ministerio injuste agant, in quo quidem exhibere se ita unusquisque notum debet, ut non dominetur ejus omnis injustitia, sed per semitam justitiæ dirigatur gressus illius.

Primo, ergo, & ante omnia præcavere quæ maxime debet advocatus, ne injustam suscipiat causam sub patrocinio suo agendam, aut defendendam, eo enim admissio lethale peccatum committit, à quo, quandiu in prosecutione injustæ causæ scilicet perseverat, absolvi non potest, & ad restitutionem damni patrocinio suo illati tenetur. Hæc est certissima, & absque ulla controversia ab omnibus recepta conclusio, de qua *D. Thom. 2. 2. quæst. 71 art. 2.* ubi adducit illud *2. Paralipomen. cap. 16* *Impio præbes auxilium, & idcirco iram Domini merebatur.* Et ne dum injustam causam ab initio cognitam suscipere non licet, sed & susceptam quia justam credidit advocatus, si postea de injustitia ejus illi constet, deserere omnino debet de quo est *tex. in l. rem non novam §. patroni auctorem C. de judic.* ita tamen ut partem adversam non juvet, nec commissæ sibi secreta illi revelet, & ita docet idem Angelicus Doctor *d. ar. 3. ad 2. & conveniunt omnes.*

2. Juxta quod, si advocatus causam, pro qua ad publicatas usque attestaciones bona fide patrocinatus est, quando actorum copia illi exhibetur, ut secundum allegata, & probata pro parte sua, de jure illius ad litis victoriam

doceat, qui est postremus ejus terminus injustam censeat, & desperatam, sive quia pars in probatione eorum, quæ in articulis sunt deducta defecisset, sive quia causidicus ipse in consilio suo, quo litem ab initio prosecutus est defecisset, sive quacunque alia de causa id contingat, ab illa tamen ad ultimum illum litis terminum jam perducta abstinere se debet. Similiter item facere debet curiæ advocatus in causa appellationis ad quam pro juris allegationibus ab alterutro litigatorum novè assumitur, ut si nisi & perpenis actis; & juribus, justiore adversæ partis causam sentiat, suam deserat. Et sanè, non dubito de facili quemquam, & ex promptu ita respondurum, qui receptissimas, probatissimasque Theologorum, ac juristarum sententias de injusta causa deserenda in quocunque litis termino amplectetur. Dico tamen, quod si absolute ita est servandû in prædictis speciebus, non expedit homini advocacy muneris publice agere, præsertim in curiâ; multa enim sunt advocatorum pericula de quibus Alberic. *in l. unic. num. 7. C. de juffrag.* ubi duodecim adducit quæ communiter contingunt in hujus muneris expeditione, & repetit Caccialup. *tract. de advocat. quæst. 7. per tot.* Sed certe hoc unum plus quam alia deterret, si absolute in illo, ut dixi, tenendum est, quia animam timoratam continuo, quotidieque contristabit, atque vexabit; & corpus fame necabit, si aliunde non habeat homo unde vivat assiduaque controversias, & jurgia patietur advocatus ab ijs, à quibus pro patrocinio est electus post tempus consumptum, impensumque laborem in lectura processus, & causæ examine. Denique, non raro etiam damnum inde pars adversa patietur, dum partem, quæ ab eo quem eligit, passa est repullam, citare necesse habebit, ut alterum constituat; qui de jure suo doceat, quod apud nos servatur, quia advocatus in procuratorem simul constituitur, qui si commissum sibi negotium acceptare ex causa recusat, id ita in actis declarat, & is qui eum sibi constituerat, ut alterum constituat, expectatur, nec legis terminus illi currit, quandiu ad hoc jussu judicis non citatur; quod interdum non parvam moram cum sumptu secum trahit, præsertim, si is qui requirendus est, longe abest à loco judicij; ex quo non raro eveniet, ut melius secum agi, ducat adversarius, si assumptus patronus pro illo in causa dicat, quan-

vis injustam illam sentiat, quando jam ad ultimum res agitur, quam si illa non acceptata, novæ citationis onere, cum sumptu, ac mora prægravetur.

Maturè ergo, ac diligenter omnibus pensatis & ruminatis, fortè apparebit, licere advocato absque ulla criminis labe, in casu proposito commissam patrocinio suo causam pro finali expeditione illius, juris allegationibus quas ad rem magis facere in animum duxerit, instruere, quanvis ea iudicio suo victoriam non promittant; à falsis verò allegationibus, tam juris, quam facti abstinendum semper est. Nec quidem culpandus est quasi injustè faciat, injustæ causæ coram iudice patrocinando, qui in propositis terminis legis terminos servat, litemque ipsam, & injustitiam ejus citius terminat, dum se non abstinet; quod cum & adversario magis expediat, læpeque in hoc illi melius consultum esse, appareat, saltem in casu isto, in quo & tota adversarii voluntas pro hac parte non temere conjicitur, quandiu de contraria non constat, non est, cui injustitiam illatam dicamus, cum volenti, & consentienti fraus non committatur, neque injuria.

3 Transactionem autem in casu prædicto sicut nec in alio in quo competit, patrono sit de causæ injustitia, injustæ parti consulere, non licet ei, qui potius injustam litem dissuadere debet & ut à cæpta discedatur, consulens enim transactionem parti quam scit injustam causam fovere, ut alienum accipiat, consulit, & ad restitutionem tenetur, ut dicit Aiber. *in d. l. unic. C. de suffrag. num. 7.* ubi inter duodecim advocatorum pericula adducta per eum ibi, tertio loco hoc ponit, & repetit Caccialup. *tract. de advocat. q. 4. num. 5.* ubi hoc periculum, quo sæpe implicari advocatum; ait, tertio item loco scripsit, tradit Burgos *de pace in proam. l. g. Taurum num. 255.* Didaci Perez *lib. 2. ordin. titul. 19. l. 1. gloss. 1. versic. quarto, & rursus in l. sequenti, col. final. versicul. cavere præterea, & ex alijs.* Frat. Emman. Rod. *in sum. 1. part. cap. 2. conclus. 4. & tenet D. Thom. 2. 2. quest. 71. art. 3. ad secund.* ubi ait, quod advocatus, qui in litis progressu cognovit, causam clientuli sui injustam esse, debet eam celeriter vel eum cujus causam agit ad cedendum inducere, sive ad componendum sine adversarii damno; idque ita planè docet, quod ad transactionem non est induendus cum adversarii damno; quod evenit quando ab eo in viro aliquid extorquetur, ut ab injusta lite discedatur; quando verò, sine adversarii damno transactio fieri dicatur, ut clientulo injustam causam agenti, ab advocato conscientia tuta suaderi possit juxta *D. Thom. doctrinam loco citato, quem alij sequuntur relati à Burg. de pace d. proam. nu. 256.*

explicat ipse ibid. num. sequenti, dicens, id fieri posse, si creditoris libera voluntate fiat omni fraude, dolo. Vi, metu calliditateque, & mendacio seclusis, & cum illo transit, Gutierr. 1. pract. quest. 28. dummodo adversario hoc aperiatur, & ipse de rei veritate justitiaque bene conscius adhuc velit transactionis causa aliquid dare, aut remittere evitandæ litis causa: subdit tamen, quod hoc raro fit, & quod ipse nec in casu isto voluit. Unquam conciliare concordiam, secus si res esset dubia, sicutus Azeved. *ab eo citatum l. 2. num. 7. tit. 16. lib. 2. nov. recopilat.* Ego sanè multum dubito, an *D. Thom.* mens, dum docet, possit clientulum ad componendum iudici absque adversarii damno, ea sit, quam Burg. declarat quippe qui, in casu prædicto, negari non potest, cum adversarii damno concordiam fieri quando quod dat, aut remittit tamen si scienter prudentique faciat, tamen non spontanea voluntate facit, sed ex acta, propter redimendam scilicet injustæ litis vexationem. Quare, sine adversarii damno computationem fieri, dicam ad Angelici Doctoris sententiam, quando inter partes res ita componitur, ut etsi ex parte unius injustè ageretur, alter de suo nihil præstat verbi gratia, discedam à lite, si in prelium redeamus amicitiam, si litis offensam remittas, si loquaris pro me Regi, & sic de alijs in quibus nec rei familiaris, nec honorum damnum vertitur; tunc enim sine adversarii damno concordia fieri, vere dicitur, quo casu partibus semper eam suadere, non solum licitum, sed & laudabile est, & Deo valde acceptum: qui per contrarium, jurgia & discordias excitantem valde detestatur, juxta illud proverb. 6. *Sext sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima ejus, oculos sublimes linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, & machinās cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum, offerentem mēdacia, testem falsitatem, & eum qui seminat inter fratres discordiam.* Notandum est hoc ultimum septimo loco positum ut præ cæteris odibilis Domino, & coram eo detestabilis; ut ita injustas suadere consulere vel lites, unde jurgia mala pullulant & discordiæ inter fratres seminantur, maxime abhorreat, qui Domino odibilis esse non valet & detestabilis.

4 Rursus, quod dictum est circa transactionem in causa injusta declaratur, ut locum non habeat quando etsi causa secundum justitiam injusta sit & desperata, tamen attentio jurepositi iusta est, videlicet, quia pars læsionem in contractu passa est talem quæ secum contrahentem in animæ iudicio obliget, quanvis in exteriori non obliget quia dimidiam justitiam præter partem læsio non transcendit: vel etiam, quia mutuam

mutuum pro quo convenitur, solvit, & tamen solutionem probare non potuit, cum de mutuo legitime constet: His enim, & similibus casibus istius partis patronus injuste non aget transactionem illi consulens: nam etsi cum damno adversarij ea fit, qui secundum in actis deducta, & probata justam causam fovet, ita a toto veniat absolvendus, tamen in animæ iudicio totum debet: atque ideo, injuriolè non torquetur pars ab illo qui totum reddere tenetur, adeo, ut & compensationis ope tantum capi possit à damnum passio, illo invito: nam ergo pars ipsa non peccet in acceptione partis ex causa transactionis in casu isto, nec iniquè peccabit advocatus ejusdem transactionis consultor, & fautor.

5 Dubitari verò potest, an in prædictis casibus postulare possit in iudicio: vera scilicet, etsi sibi constet de causæ justitia animæ iudicio, constat etiam, secundum ea que à parte ipsa sibi proponuntur, vel aliàs ei obiciuntur, de injustitia illius in exteriori iudicio. Et sane videtur, quod in casu isto à munus sui ministerio abstinere debeat causidicus, quia munus ejus in exteriori iudicio versatur, & circa quia secundum leges illius, quas procuratore suo, executioneque illius attendere debet, desperata est causa, abstinere debet ab ea, alioquin peccat in iudicium in quo versatur, ad quod pro patrocinio assumptus est. Id quod magis obtinebit, ubi consuetudo fuerit, quod patroni causarum jurent, secundum Iustinianam constitutionem, de qua in l. rem non novam §. patroni autem C. de iudic. ubi cavetur, quod pro singulis causis jurent, & inter alia juramento contenta est, quod non solum causam sibi ab adversario cognitam pro improba, vel penitus desperata non suscipiant, sed etiam, ut susceptam, pro tali postea certamine procedente cognitam omnino deferant: & notandus est textus, qui loquitur alternativè in causa improba, vel penitus desperata, quasi desperata esse potest, quanvis re vera improba non sit, ut accedit in casu proposito, in quo ex parte illius qui contententia tutus est, causa improba dici nequit, quia tamen ob probationum inopiam desperata penitus sit: atque ita juramentum de quo loquitur, hunc etiam calum comprehendit: cuius tamen conventit legis mens, & iudicis in delatione juramenti secundum quam advocatus juramentum tenetur, ut iuste & lege jubente à iudice detestetur juramentum; in cujus delatione, ea esse debet legis, & iudicis mens, ut advocatus juret de causâ sibi creditæ meritis, & justitiâ, secundum leges iudicij, in quo illa agitata, & decidenda est, ut si secundum has injusta appareat, abstinere ab illa: quod certe facere tenetur, & aliàs reus est perjurij, quanvis secun-

dum jus poli justam esse causam, sibi certò constet.

6 Quod tamen de juramento diximus ex Iustiniani constitutione in d. §. patroni, consuetudine abrogatum est, ut tradit gloss. ibi verb. tamen, ex Bulgar. quem refert, specul. ub. 1. tit. de advocato §. final incipit utriusque partis advocatum num. 15. Didacum Perez lib. 2. ordin. titul. 19. l. 1. in glossa super verb. fugando juramento, ubi ait, quod consuetudine non servatur, saltem in tribunalibus inferiorum iudicum, quod advocati jurent; & creditur Doctore de consuetudine testanti, etiam uni soli donec aliud probetur ut in proprijs terminis tradit Caccialup. tract. de advocatis quæst. 4. nu. 2. ubi ad hoc citat Bart. in repetit. l. de quibus col. 12. quæst. 3. principal. ff. de legib. cujus ad hoc verba refert, & ut singularia commendat specul. tamen loco citato scripsit, quod hodie etiam jurare tenetur advocatus ex constitutione Greg. decidi que incipit prope-randum, titul. de postuland. & quod alibi jurat, sed constitutionem illam relaxatam esse, quia non est in 6. dicit Additionator ejus Ioan. And. ibid. Paul. vero d. l. rem non novam num. 2. alterius circa hoc consuetudinis ut oculatus testis meminit, secundum quam advocatus de calumnia jurat publicatis attestationibus altera parte requirente, & ait, quod si conscientia tua comprehendat, partem suam injustam causam fovere, de relinquere eam debet: subdit verò quod multi absorbent sibi juramentum informantes conscientias suas admodum corum; Sed Deus est deluper, inquit, qui novit abscondita cordis. Apud nos quidem talis consuetudo in ulu non est, nec in civitate ista, quæ caput est Regni, nec in toto Regno, nec unquam advocati super creditas patrocinio suo causas proprio nomine jurant; & quod hodie advocati non jurant, attenda consuetudine; secundum communem quam tradit lit. in d. §. patroni, nu. 3. testatur Gratian. disceptation forens. cap. 56. num. 19. versicul. Hodie tamen. tom. 1. solumque curiales, seu consistoriales nostri tum ad munus assumuntur, antequam illi se accingant, ex Regis præscripto jurant pro recta administratione illius. Nec quidem consuetudinem illam jurandi publicatis attestationibus de qua Paul. loco citato, laudo, quin potius, si ea alicubi adhuc viget, ablegandam prorsus censeo: quia utilitatis ex ea pullulans, incerta est, & parva, quando jam lis super qua juratur, in calce versatur; damna verò, & incommoda inde obventura, multa sunt, & magna, tam propter perjurij periculum, cujus meminit Paul. quam propter damnum clientuli in causâ desertione quando advocatus delatum sibi juramentum subire recuset: quo casu non tam derelicta, quam prodita causa videbitur, quæ

quæ ut desperata, à proprio patrono derelinquitur: ex quo etiam scandalum non raro inde suborietur, si alius animosius juret, & tueatur.

7 Quare, prædictam consuetudinem, seu legem municipalem, si alicubi extat, non approbo. Legem verò ego approbatam qua in litis exordio, injustæ litis occasio quoquo modo amputaretur: quod aliquando cogitabam, præcaveri modo aliquo posse, si postulandi facultas absque delictum causarum, metu pænæ constringeretur, sic nempe, ut consilio, quòd advocatus causæ injustæ scienter patrocinatus est, in ipsa finali causæ sententia, quando de hoc judici constare potuit, patronum ipsum multet in duplo salarij: post namque judex, advocatum, & notarium, qui in actis processus deliquit, in processu eodem absque alio juris ordine punire, *ut tradit Bovadill. in polnic. lib. 3. cap. 1. num. 48 tom. 2.* scienter autem injustæ causæ patrocinari quoad hoc existimandus erit etiam ille, qui noti, seu clari juris errore ductus patrocinatus est, ita ut à lata saltem culpa non excusetur: fortassis hujus pænæ metu, quæ non bonorum solum dispendium. Sed & honoris etiam notam secum involuit, advocatus non ita indeliberatè ad patrocinium impèdendum lucri aviditate profiliet, quin prius sibi consulens, causæ merita expendat secundum ea quæ sibi à consulente se proponitur.

8 Ulterius, prosequendo intentum, quia casum effinximus de causa justa in interiori animæ judicio, cum tamen injusta sit, & desperata secundum jus fori, in quo agitari debet: nunc per contrarium fingo casum causæ injustæ animæ judicio spectaculo, quæ tamen secundum jus fori justa est, cujus frequens exemplum evenit in læsione contractus, quæ & si talis sit quæ ejus, à quo patrocinij causa advocatus convenitur, conscientiam liget, dimidiam tamen justij pretij non transcendit; ex quo jure fori attento, certa est pro illo causæ victoria, quæ tamen cum jure poli non excusat a restitutione ejus in quo alter læsus reperitur, tametsi læsio citra dimidiam consistat, secundum receptissimam omnium Theologorum, & Juristarum sententiam: quæritur modò, an nihilominus advocatus conscientia illæta postulare possit adversus eum, qui læsionem patitur quam leges sæculi tolerant. In qua quæstione, pro parte negativa facit, quod pars in hoc ipso peccat, quod contractum cum læsione alterius celebravit, & læsionem inde secutam refarcire non vult: atque ideo advocatus qui patrocinio suo in id ipsum illi cooperatur, non videtur immunis peccato. Contrarium tamen resolutivè tenendum est in casu isto, quia in eo advocatus causæ patrocinatur justæ

quidem secundum leges, quas & Pontificijus approbat *c. cum dilecti, c. cum causa, de emptione. & vendit.* quanvis enim lex permittit mali sit, qualis est hæc, quæ læsionem citra dimidiam impune permittit, mala tamen ipsa non est, neque injusta, *ut ad hanc eadem legem applicuimus in nuper edito tractatu nostro de jur. privileg. honestat. in init. num. 12.* atque ita, justè non agit advocatus dum causæ justæ læsionem fulcitæ patrocinium suum accomodat; nec hoc alterius peccato cooperari center dicitur pars enim cui patrocinatur, non peccat in hoc quod contractum in quo alter citra dimidiam læsus fuit, secundum leges valere atque rescindi non debere, contendit, in quo advocatus officium, & patrocinium versatur; sed in ipse celebratione contractus, & retentione eius, quo læsit, stat peccatum illius: hæc ergo, consulat advocatus ejusdem peccati reus est patrocinium verò præstans pro validitate contractus, qui secundum leges, quas allegat, justus valet, non peccat.

Et simile est, quod in spoliati causa tradit Innocentius in cap. pastoralis num. 6. de caus. posses. & proprietat. quem refert Bald. in singul. verb. advocatus, & Burg. de pace in proam. leg. Taur. nu. 27. nempe, advocatum patrocinium ferentem in causa spoliij pro spoliato conscientiam læsionem non habere, tametsi non probet, rem suam esse, & quanvis Innocentius d. num. 6. pro ratione scripserit, quia potest esse, quod verè sua sit licet eam non probet suam; quæ ratio non concludit ad calum quo advocato constet, rem spoliato detractam, illius non esse, sed spoliatoris: tamen, & in casu isto dicendum idem erit, quia in eo justa est spoliati causa secundum leges ac jus pontificium in possessorio judicio in quo ministerium suum pro illo exhibet advocatus, qui magis conscientiam legis, quam suam sequi debet, *ut ex Bald. verb. advocatus ad causam propositum probat Burgens. d. num. 259.* inquit, quod cum lex spoliatis favore aliud ut lanam advocatus habeat conscientiam expendere non oportet.

9 Exemplum aliud causæ justæ secundum jus fori, sed jure poli injustæ, erit, cum de debito legitime constat, de solutione vero, quæ verè præcessit, documenta nulla, nec probationes adfunt, cujus tamen conscius est advocatus vel per confessionem ipsius qui debitum in judicio petit legitimis documentis, vel alio certioratus: sive è contrario, cum pecunia vel re mutuo data est, vel res commedata, cujus nulla probatio extat, & pro ea conventus negat: his enim casibus, si jus fori spectamus certata est victoria, in primo pro agente, in secundo pro convento, cum secundum allegata, & probata sententia justè ferenda sit: & tamen justè

poli contrarium obtinet, quod jus in his casibus attendere debet advocatus, ne dum in causa initio, & ante susceptionem illius, ut ab ea abstineat, sed ut & susceptam deserat constituto sibi de veritate, tamen si inopia probationis adversarium laborare pro comperto habeat, ita ut desperata pro ea causae victoria sit, etenim hi, & similes alij his casus, multum distant à precedentibus, in quibus qui agit, praesideo legis munitus agit in his vero sine lege contendit nulla enim est lex quae permittat, debitum rite ex solutum repetere, deficiente solutionis probatione imò secundum leges solutione ejus quod debetur, tollitur omnes obligatio, princip. *quib. mod. tollit obligat.* nulla item lex, quae permittat, pecuniae mutuatae, aut rei commo- datae, propter probationum inopiam actionem non dari, cum potius secundum leges, rerum ipsarum intervenit contrahitur obligatio, unde oritur actio: atque ita, in his, & similibus casibus verè non deficit jus in adversario, sed pro- batio, & ideo, qui de rei veritate conscius con- tendit, tam clientulus, quam patronus de hoc non ignarus, injustam fovet causam, à qua debeat omnino se abstinere: & in his speciebus probat Burgens. *d. pro. em. n. 265. versiculi praeterea*, ubi per eum de conscientia legis, & hominis, quam magis debeat sequi advocatus.

Et non obstat, quod secundum in actis de- ducta sententia juste ferri debeat, adeo ut etiam iudici de veritate in contrarium aliunde contet- tum propositis speciebus, debeat nihilominus se- cundum allegata, & probata causam decernere pro eo qui petit, quod sibi non debetur, aut, qui quod vere debet, reddere renuit: ex quo vide- tur, in advocato idem fore probandum, ut secun- dum in actis deducta, & probata pro parte tua po- tulari ei liceat, quanvis aliunde de veritate in contrarium conscius sibi sit, sicut potest, & debet iudex, secundum allegata, & probata judicare, quanvis veritas in contrarium illi aliunde innotet ut privato, & non ut iudici, *juxta l. illicitas §. de iur. iud. ff. de offic. praesid. ubi tradunt gloss. & scribet.*

*l. i. c. ut quae desunt advocat. part. jud. sup. ord. lib. 2. tit. 66. in princip. Canonistae m. c. 1. de offic. ordin. & in c. pastoralis §. quia vero de offic. dele- gati Clar. in practis. criminal. quest. 8. n. final. versic. de p. ne. & quest. 66. n. 2. Card. Tusch. practicar. princip. jur. tom. 4. conclus. 398 iter. 1. & multis cō- sultat Covar. lib. 1. varior. resol. c. 1. ex n. 4. ubi in pluribus pro hac sententia citatis frequen- tissimam Theologorum calculo eam esse pro- bant, ait ex alijs quos refert. & ultra citatos eandem tenet *specul. tit. de sententia §. qua- rum, num. 1.* ubi ponit casum de quodam, quē potestas Bononiens. stans ad fenestram vidit occidere: & quia ille homicidium à*

le commissum negabat, nec aderant probatio- nes quaestioni eum subicere voluit ad eruend- am veritatem, & ait *specul. Azor. Hostiens. & Accurs. consulti responderunt, quod hoc face- re non poterat, per d. §. veritas ejusdem casus me- minit Paul. consil. 299. Vila inquisitione num. 8. vol. 2. ubi inquit, quod per Dector. Bononiens. consultum fuit, quod ille, quem potestas vidit alterum occidere, deberet absolvi, si coram eo tanquam coram iudice homicidium confessus non est, nec per testes legitimè probatur; idem probant alij quos refert, & sequitur Covar. d. c. 1. nu. 8. in princip. Clar. locis supra citatis, Tusch. d. conclus. 398. num. 11. de quo idem Paul. in l. 2. ff. de in litem jurand. & las. ibi num. 8 casum aliū magis dubitabilem ponit, videlicet, si iudex vidit, quod Seius occidit Caium, & in actis pro- batur contra sempronium, ita ut tormentis sub- jici debeat, qui tormentorum metu se occidisse confitetur, & ratificat, & posse eum iudicē ab- que peccato condemnare, est communis sen- tentia, ut ex Imol. Clem. pastoralis §. quia verb. num. 49. de offic. delegat. & in c. 1. num. 13 versic. autem timeret, de offic. ordin. refert. clar. d. quest. 66. nu. 2. versiculi. sic etiam, si iudex, & illo citato Tusch. d. conclus. 398. num. 12. In hoc tamen casu ait las. d. num. 8. quod Theologi & Canonistae discordant, & ipse in illo saniorum dicit videri illam sententiam, quod iudex faciat se ab offi- cio removeri, & alio subrogato iudice in testem interrogari: Qua tamen sententia in casu pro- posito non satis consultum videtur, si nulla alia contra eum, qui homicidium commisit proba- tio extet, quam singulare, unius hominis testi- monium: id enim ad absolutionem illius, qui de crimine in actis convictus legitime est, suf-iciens non erit: & ad condemnationem alte- rius qui verè deliquit, multo minus valebit: quia unius testimonio non statuitur in iudicio e- tiam si praclaræ curiae honore praefulgeat *l. ju- risjurand. c. de testib. cap. licet universis, extra eodem titul.* Alij vero dicunt, quod potest ju- dex hoc casu intare apud Principem, aut su- periores, ut ipse exoneretur ab hujusmodi iudicio, & causa alteri delegatur, vel ipse deleget, & ita esse communem sententiam ex Imol. d. §. quia vero num. 49. in fin. tra- dit Clar. d. question. 66. n. 2. ad fin. Tusch. d. conclus. 398. num. 13. Sed multo mi- nus sic innocenti provideretur.*

11 Quare, si talis occurrat casus, ne pereat scilicet innocens falso convictus consulto, a- gis iudicem facere, reor, si principem adeat, qui secundum quod iudici, pro probitate atque exi- timatione illius, credendum, in animum suum duxerit, causam terminari, jubeat, circa eum quae acta damnant, iuxta probationem illorum: hoc

hoc enim supremo Principi licere debet, qui propter personæ, dignitasque suæ eminentiam actis non est astrictus, sed secundum propriam privatamque suam conscientiam judicare ei licet, limitata in eo cōmuni sententia, & conclusione *tex. d. l. illicitas §. veritas, ut tradit Cyn. in l. unic. col. 2. versic. pro hac quæstione C. ut quæ desunt advocat. & Bart. ibi in fin. ubi, ait quod Papa, vel Imperator, vel alius dominus cujus dictum pro lege habetur in territorio suo, secundum conscientiam suam judicare debet, & alias peccaret, & subdit, quod ita dicunt Theologi las. in d. l. 2. in fin. ff. de m. lit. jur. ubi scripsit, quod Papa, & Imperator, cum sint supra legem, debent judicare, secundum quod Deus judicaturus esset allegat Bald. in l. final. in princip. C. de jure deliberand. ubi num. penult. hoc dixit de Theologis in foropænitentiis, Covar. d. lib. 1. c. 1. num. 7. ad fin. Menoch. respō. 2. causæ Finariens. art. 2. num. 7. & alijs citatis Mastill. de magistratib. 1. part. lib. 3. c. 4. num. 40. cum sequentib. idque lege nostra expressum habemus in ord. d. tit. 66. in princip. cum itaque Princeps secundum propriam conscientiam judicare possit, ac debeat, propter personæ suæ excellentiam cui hoc credi debuit, & quia supra legem est ut inquit Doctor. & ord. nostra loco citato, non abs re erit, in casu proposito absolvere cum, tametsi acta illum condēnent, quem pro innocente habet habita fide judici viro bono, quasi sic Princeps ipse judicare vilus sit secundum propriam conscientiam, viri probi conscientia sibi patefacta informatam quantum ad id latis. Et hoc quidem, ut innocens absolvatur; ad condemnationem vero illius, quem judex de crimine commisso defert, se tanquam privato vidente, non satis erit apud Principem ejusmodi notio; esset enim testimonio unius, hominem damnare jure divino repugnante quod supra Principem est. Quinimò nec debere principem condemnare reum, quæ privatim ipse verè scit deliquisse; acta tamen nocentem non probant, tenet Covar. d. c. 1. num. 7. in fin. subdens tamen, nisi delictum ita atrox ac perniciosum esset, ut maxime conveniret reipublicæ, ejus authorem publicè puniri, sequitur Matienz. in Dialog. relator. 3. part. 1. cap. 42. numer. 3. Morl. in empor. jur. 1. p. titul. 2. quæst. 2. numer. final. Mastrill d. cap. 4. num. 46.*

12 Non inquam, obstat quod in india traditum extat, quominus abstinere se debeat advocatus conscius de veritate secundum propriam conscientiam: est enim inter judicem, & advocatum manifesta differentia ratio; quia judicis officium autoritate, & utilitate publicum est; & ideo in illo judex agere debet, secundum quod exigit publicum ipsum jus: exigit

vero jus publicum, ut non exemplis sed legibus judicetur, l. nemo judex C. de sententi & interlocut. omn. indic. Porro, si legibus est judicandum, secundum allegata & probata tenenda est sententia, id namq̄ leges proclamant, at vero advocati officium, autoritate quidem publicum est, utilitate vero privatam, ut supra tradimus cap. 5. nimium ergo, si quando mutatur quod utilitate privatam est, secundum privatam sui ipsius dictamen conscientia agere in illa se debeat. Deinde judicis officium necessarium est à quo absq̄ legitima reculationis causa abstinere se non debet, & ideo, cum judicare necesse habeat, secundum allegata, & probata causam decidere debet, & non secundum quod ut privatus novit, cui ut privato judicandi mutatur princeps non credidit, at vero advocatus tenetur injustæ causæ patrocinium suum impedire, sed ab ea omnino debet abstinere quod facile potest, ut pro ratione differentia in proposito considerat Burgens. in proam. leg. Titul. n. 269. inter judicem, & advocatum, injusta autem apud eum est, non solum quam legibus sed etiam quam propria conscientia non ignara facti, injustam esse, agnoscit: ab illa ergo abstinere debet qui injustæ patrocinari non vult.

13 Sequens quæstio est de illo qui justum convenitur, quia vere debet quod ab eo in judicio exigitur, sed quia fori privilegium habet illo uti vult objecta declinatoria exceptione. In qua quæstione resolutive dicendum est, quod si conventus damnum aliquod patiat in iudicio suo, non declinato iudice, verbi gratia quia clericus est, & coram iudice laico convenitur, vel forte iudex suspectus est, & si consentiat in illa quavis non ad aliud, quam ut debitum pro quo convenitur, coram eo confiteatur, non potest postea in causis eundem ex pristina suspitione causa recusare, in casu isto, aut alio simili si exceptionem objicere poterit advocatus nonne illius, si vero nullum juris sui detrimentum conventus patiat, excipere non poterit: quia enim exceptio ipsa in se justa sit, tamè quæ non aliud illa prætenditur, quam justam de exactorem differre, ad finem injustum exceptio objicitur, & medio justo non excusatur, quia sine illi malum, & injustum illo utitur, ut in proposito tradit Caietan. in summ. verb. advocatus circa imr. Medina Salmanticens. in tractator. confessor. cap. 16. §. 4. circa mutacionem quo eo citato transit Guier. practica lib. 1. quæst. 29. numer. 1.

14 Per contrarium quæritur, an liceat patrono justam causam defendenti, moratorij justique exceptionibus, & cavillationibus differendæ litis causa, atque ad cludendas

versarij cavillationes, & technas *Gloss. in c. en-*
pentes verb. malignantium, de elect. lib. 6. affirma-
tive tenet; ait enim, quod qui habet jus in prin-
cipali, cavillationes, & malitias adversarij po-
test per alias repellere, nec videtur fraudem fa-
cere, qui fraudem excludit, l. cum pater §. Titio,
in fin. ff. delegat. 2. idem tenet gloss. in c. Dominus,
verb. ex insidijs 23. q. 2. ubi ait, quod si advoca-
tus habet justam causam licite decipere adver-
sarium suum tradit Sylvest. in summa verb. ad-
vocatus m. 6. Tiraquel. de utroque retract. in præ-
fat. nu. 70. ubi alios citat, & pluribus citatis Co-
var. lib. 1. variar. c. 2. nu. 1. ubi late prosequitur,
Perez p. 2. tit. 19. lib. 2. ordin. in gloss. magna col.
1. versic. sed dubitatur Burg. de Pace, d. proæm.
leg. Taur. num. 271. Alphons. de Azeved. l. 2.
num. 7. titul. 16. libr. novæ recopilat. post eos
Bovadill. in politic. libr. 3. cap. 14. num. 64.
in fin. tom. 2. & est communis Theologorum asser-
io.

15 Quam tamen sic accipiunt omnes, ut
 oblique mendacio & falsitate liceat advocato
 justam causam tuenti cavillationibus uti, de
 quo D. Thom. 2. 2. quest. 71. art. 3. in fin. Ad-
 vocato, inquit, justam causam defendenti licet pru-
 denter occultare ea quibus impedire posset processus
 justus, non autem licet ei aliqua falsitate uti. Et in
 luce belli idem docet quest. 40. art. 3. & pro-
 bant omnes, quia mentiri nunquam licet, nec pro
 salute hominis nec pro totius reipublicæ utili-
 tate, cum sit intrinsicè malum, c. nequis & c. faciat
 in 2. 2. quest. 2. atq. ita, nec pars nec advoca-
 tus quantumvis justæ causæ defensor sit, poterit
 mendacio uti ad victoriam illius absq. peccato;
 tamen in casu isto mendaciū etiam in judi-
 cio prolatū, non plusquam veniale peccatū, dū
 modo sine juramento proferatur; si enim cum
 juramento sit, mortale semper erit, à quo nec jus
 in causa, nec parvitas materiæ excusat propter
 juramenti religionē, & ita post alios tenet Covar.
 d. c. 2. n. 2. in fin. Emman. Rodr. in summ. c. 2. cō-
 clus. 5. part. 1. Cavendum itaque à mendacio
 semper est, etiam si illo uti, necesse esset ad jus-
 tæ causæ defensionē, & multo magis abstinere
 quisque ab illo debet in articulis ad testiū in-
 terrogationē formatis quo casu mortalis pecca-
 ti reus erit advocatus quantumvis justæ causæ
 patronus sit & non juret ipse; quid enim aliud
 est, mendacem astruere articulum super quo
 testes præstito juramento sint interrogandi,
 quam perjurij, aut perjuratorum multorum præ-
 bere scandalum? *Vae autem homini illi per quem*
scandalum venit, Matth. 18.

16 Precedentem autem cōmunem senten-
 tiam, quæ advocato justam causam tuenti, ca-
 villationibus, & calumniolis exceptionibus,
 oblique mendacio tamen & falsitate, uti permit-
 tit, restringit Covar. d. c. 2. num. 1. versic. quo-

rum pauci, ut procedat casu, quo advocatus his
 uti necessarium esse duxerit, ad alterius cavil-
 lationes tute effugiendas, vel victoriam in lite
 consequendam. Ego quidem primo, commu-
 nem sententiam non ita large accipio, ut ex illi-
 mē, licere advocato, cavillationibus, morato-
 rijque exceptionibus uti in quacunque causa,
 quā justam arbitratus patrocinio suo tueatur; si
 enim hoc diceremus, latam calumniarū, atque
 procrastinandarū litium aniam præberemus,
 quod absit, cū ergo cum cōmuni dicimus, lice-
 re advocato justā causā defendenti, talibus uti,
 de causa ita justa intelligimus, ut justitia illius
 dubia non sit, sed certa, & constans doctorum
 judicio.

17 Sunt enim in proposito duo justæ causæ
 casus, seu gradus cōsiderandi; unus quando cau-
 sa ita ex parte una justa est, ut absque contro-
 versia non sit propter varias doctorū sententias
 & peritorū judicio contraria quoque pars pro-
 babiliter teneri possit; quo casu utriusque par-
 tis advocati juste patrocinantur; potest enim
 causa dubia licite ac conscientia tuta defendi
 secundum Theologos ut tradit Burg. de Pace
 in proæm leg. Taur. num. 399 cum sequentib. ubi
 late prosequitur, & ait, quod nullum adversaræ
 sententiæ in scriptis ad stipulari adinvenerit, &
 si studiose, instanterq. quæsierit, & ex Innoc. a-
 lijs in c. ne in iustis de constitution. & in cap. per tuas
 de simon. & alijs tradit Dec. in Apolog. pro juris pru-
 dent. c. 22. de offic. consulentis n. 15. qui numer. se-
 quenti subdit hoc casu sequendam fore magis
 receptam opinionē & si non apareat cōmunior
 putat eam sequi debere consulentem, in quā
 magis inclinatur ejus cōscientia, & pro qua ipse ju-
 dicaret, & n. 17. ait, quod in suscipiendis causis
 etiam justis neque debet esse nimium facilis, ut
 M. Antonius, neq. morosior, & durior, ut Craf-
 tus; si enim in utroq. peccabāt, ut monet Tull.
 in Oratore. & relato Burg. loco citato, atque etiam
 Ioan. Gutierrez. qui illum retulit, practic. quest. tom.
 1. lib. 1. quest. 26. num. 2. causam dubiam posse
 licite defendi, ex Theologorum sententia tra-
 didit Bovadill. politic. lib. 3. cap. 14. nu. 71. ad fin.
 tom. 2. & esse communem ac certam conclusio-
 nem dixit Villalob. in summ. tract. 1. difficult. 14.
 conc. 2. & ex unanimi Thomistarū placito Petr. de Le-
 delm. in sum. 2. p. tract. 8 c. 16. cōc. 6. dubitat. 1. qui
 dubitat sequenti post Emman. Rodr. in sum. 1 part. c.
 2. cōclus. 2. & alios idē probat etiā ad minus pro-
 babilē causā dū modo clientulum de hoc admo-
 neat patronus; præterquā si causa gravis sit, &
 multo magis si criminalis, in qua docet, actorē
 minus probabilē causam sectantē adversus reū
 probabiliori inhaerentē, non posse ab advocato
 sine peccato juvari; de quo Emman. d. c. 2. cōclus.
 3. Villalob. loco citato conclus. 4. Ledesm. loco
 citato dubitat. 3. ubi ex communi Thomis-

harum hoc tradit & cum Sot. de justit. & jure lib. 5. quæst. 7. art. 5. ita distinguente tradunt Burg. loco citato, num. 421. Gutierr. d. lib. 1. quæst. 27 num. 1. qui tamen cum Sot. ipso fatentur, periculolum esse, causam minus probabilem tutari. In prædicto, itaque, causæ justæ casu, seu gradu ita advocato patrocinium suum impendere licet, ut à calumniosis se abstinat exceptionibus nam cū in casu isto adversa quoq̄ par justè litiget, calumniosis exceptionibus jus quod habet ad causæ prosecutionē interverte re, aut etiam judicialē illius terminationē differre, ultra quā leges sinunt, non licet adversario, nec patrono illius.

Alter casus, seu justæ causæ gradus est, quādo de justitia illius certo constat, ita ut pars adversa nec ratione, nec autoritate munita litem instauret, & in isto casu communis sententia de qua supra est accipienda, ut nempe, in illo conscientia tuta possit advocatus cavillosas & moratorias objicere exceptiones absque mendacio tamen & falsitate, ut traditū est supra; idque non tantum, quando sic expedit ad evitandas adversarij cavillationes, aut ad victoriam in lite consequendam. ut aoespit Covar. d. lib. 1. c. 2. nu. 1. sed etiam si ad causæ victoriā ejusmodi exceptiones nullatenus conducant, nec quicquam aliud, quā lite, seu litis decisionem retardare, & impedire, illis intendat advocatus illis ut poterit, & quanvis eo animo utatur, ut adversarius diuturnæ litis tædio vexatus causam deferat, etenim, quanvis causæ victoria certa sit attenda juris dispositione, expedit tamen, eam liti eventui non exponere, qui dubius est etiam in bona causa. *quod debetur ff. de peculio.* Unde advocatum me nec *specul. titul. de advocato §. nunc tractemus num. 9. versic. caveat autem,* ut causæ victoriā clientulo non re promittat, sicut faciunt, inquit, medici super bē salutem pollicitantes *cap. quoniam, versic. & licent 88 distinct.* & quia de duce belli ad advocatū argumentatur Covar. loco citat. nos quoque pro hoc quod dicimus de exceptione opposita in causa justa solius differendæ litis animo, & intuitu argumentari possumus de illo Romani exercitus duce Q. Fabio Maximo, qui Ennij carnine laudatur, non quia præliando, sed quia cunctando restituit rem, atq̄ enim relatus à Tullio in *lib. de senectute.*

*Huius homo in nobis cunctando restituit rem.
Non ponebat enim rumores ante salutem.*

18 Quia verò non semel diximus in quæstione præcedente, advocato nunquam licere, mendacio, aut falsitate uti, & si ad justæ causæ victoriā uti velit, ex hoc resolvitur quæstio de casu apud nos frequen-

tissimo, qui est de mendacio asserto ad impetrandam securitatis chartam, quæ expeditur, ut is, qui summario præmisso examine & absque citatione illius, de crimine culpatur, ex quo secundum leges patrias capiendus statim sit, & in carcerem mittendus ad finalem utque, ac plenariam causæ cognitionem non capiatur, sed è carceribus liber innocentem se plenario judicio ducere possit, non tamen ejusmodi decreta ab his, quibus ejus rei potestas est, expediuntur, nisi impetrans aut crimen sibi impositum neget, & propria defensionis causa commississe affirmet: sæpius me vero contingit, ut qui hujus rei causa advocatum convenit, proprio ore se de delicto aggressorem fuisse, profiteatur, quo cognito non posse advocatum mendacio uti ad impetrandum decretum, ex prædictis constat: nam ad impetrandam victoriā in causa justa, illi uti nequit, multo minus uti poterit ad impetrandam carceris exemptionem delinquenti quam lex, atque iudex minister illius, aggressori delicti negat. Additur, quod etsi advocatus in causa principali pro delincente patrocinium ferre possit, non tamen cum mendacio ferre, illi licet; ut ad homicidæ causam, in qua de vita hominis agitur probat Burgens. in *prohem. leg. Taur. n. 270. quod conducit ad casum nostrum.*

19 Tota verò dubitatio in casu isto erit de qualitate peccati, an scilicet, veniale solummodo sit, an mortale; nam & in iudicio aliquando simplex mendacium non plusquam veniale peccatū efficit propter materiæ parvitatem & ad præcedentis quæstionis casum cum aliis tradidimus sup. pendet ergo præsentis casus solutio à parvitate delicti, aut gravitate, super quo pars, à carceribus securum interim recondendit, & quanvis videatur, materiæ parvitatem considerari non posse in crimine, quæ lex statim delinquentem capi, & in carcerem detrudi, præcipit, solo summario examine præmisso antequā super eo pars audiat, ut mendaciū ad eludendam justæ legis sanctionem tanquam in re gravi dictum, mortale peccatum secum semper involvat, contrarium tamen ostendū est, quia quod delinquens ab initio capitatur, & in carcerem detrudatur, non pœnæ causa à lege stabilitum esse, credere debemus, enim pœnæ causa stabilitū id esset, sequeretur quod ante sententiam, & ante partem auditam reus pro delicto puniretur, & ab executione pœnæ contra eū inciperetur, antequā condempnaretur, & etiam antequā defensionis facultas illi daretur: quod nullum jus patitur.

20 Dicendū est ergo, carceris detractione casu isto, non pœnæ, sed custodiæ causa à lege inducā fuisse, juxta ipsius carceris pri-

originem, qui non ad puniendos, sed ad custodiendos homines inventus est, si Vipiano credimus in l. aut damnatum §. solent ff. de pæn. Carcer. ait, ad continendos homines, non ad puniendos haberi debet, bonus text. in l. 1. C. de custod. carcer. ibi, Ut excruciatio desit, & permaneat sub fide custodia, ubi glossa notat, & constat ex definitione illius, quam tradit Bald. tract. de carcerib. l. 1. num. 2. ubi desinit, & ex eo Sebastian. Melet. tractat. de definitionib. 2. part. definition. 30. num. 2. dicens quod carcer est locus securus, horribilis, repertus non ad pænam, sed ad delinquentium, vel debitorum custodiam: & hoc secundum jus civile, Pontificio namque jure etiam ad pænam deputatus est carcer, ut tradit Bald. d. nu. 2. per tex. in c. quavis de pæn. lib. 6. quam differentiam inter utrumq̄ probat idem Bald. & tradit Hieronym. Zanetini de different. jur. civil. & canon. different. 62. quam posuit sub n. 160. Simanch. de cathol. institut. tit. 16. num. 14. sequenti, ubi rationem assignat, Conrad. Brun. lib. 5. c. 12. nu. 2. & 4. cum itaque carcer non pænæ delicti, sed custodiæ delinquentis causa sit institutus, quod & ipsius verbi etymologia indicat, carcer enim, secundum Varron. lib. 4. de lingua latina, à coercendo dicitur, quia reum conjecti exire prohibentur, si pæna delicti talis sit, quæ reum de illo acculatum, & convictum de fuga suspectum non efficiat hominis executio in eo fieri possit secundum iudicis sententiam, materia ad casum de quo agitur, quæ est de solo salvo conducto obtinenti, quo securus à carcere reus audiatur circa delictum sibi impositum, levis erit æstimanda, si ita simplex in illa mendacium materiæ partem à lethali crimine excuset, manens sub venialis reatu, alioquin, si pæna delicti ejusmodi, quæ illi obnoxium, si ante sententiam non capiatur, de fuga suspectum reddat, mendacium, quæquam ex re gravi scienter dictum à lethali non excusabit, ultra restitutionis onus, si damnatum quodvis pars offensa inde sufficit.

21 Prædictis, itaque, manet expeditum advocatum ab omni mendacio in munere sui ministerio abstinere debere. Nec unquam ei licet clientulum suum instruere in facti responsionibus contra veritatem, ut tradit Alberic. in c. 1. Codicis num. 17. gloss. in cap. 1. de confess. l. 6. quam singularem & à Doctorib. ibi secutam videt Perez lib. 2. ordin. tit. 19. libr. 1. in gloss. l. 3. in fin. Azeved. l. 2. num. 7. tit. 16. l. b. recep. & alijs citat. Barbof. ad ord. Reg. libr. 1. tit. 48. §. 15. & alias incidit in senatus Consultum libonianum, de quo mentio fit in rubr. ad leg. Cornet. de fals. & de senat. consult. lib. 1. tit. 1. secundum specul. tit. de advocato §. utriusque partis num. 6. & qui clientulo consulit, ut

instrumenta falsa producat, aut testes falsos, falsi pæna tenetur, l. falsi pæna ff. ad leg. Cornet. de fals. tradit Azeved. d. tit. 16. l. 3. num. 4. & l. 2. num. 6. Unde Caccialup. tract. de advocat. quest. 4. num. 13. Veh illis, dicit, qui clientulo suadent, qualiter respondeant articulis, positionibus, seu interrogationibus adversæ partis, contra veritatem, ut obtineant in causa; subditque quod bonus, & prudens advocatus debet dicere clientulo suo, si sic respondebis, perdes causam, si aliter, & contra veritatem, perdes animam; sanè sermo hic sanctus est, sed cautè practicandus ita ut non omni clientulo, & absque delectu manifestandus semper sit; quid enim si talis est, qui de lucro eorum, quæ mundi sunt, magis sollicitus appareat, quam de animæ suæ salute? Huic certè non expedit dicere, quod si contra veritatem respondeant causam lucrabitur cum animæ suæ detrimento, bonus ergo & prudens advocatus timorato dicat, Si sic respondebis perdes causam, si contra veritatem, perdes animam; alijs verò, quos noverit, querere quæ mundi sunt animæ suæ oblitus, absolute & animose dicat, mentiri judici, fas nunquam esse, nec pro maioris causæ victoria, & commodo, quando illa inde pendeat, quid enim prodest homini si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? Matth. c. 16

22 Dubitari rursus potest an liceat advocato, processum ante legis terminum à se expeditum, ad præfinitum usque terminum apud se retinere, cum nullum inde clientulo suo commodum sequatur, & adversarius in eo damnatum aliquod extrinsecum patiatur, videlicet, quia in loco judicij, maiores sumptus facit in alio domicilio habens. In qua quæstione resolutivè dico, quod contra justitiam non peccat advocatus in casu proposito; quia adversarius justè non exigit, exhiberi processum ante legis terminum; atque ita advocatus interim non exhibens, injustè non facit; peccat vero contra charitatem, quæ exigit, ut faciamus quod nobis non nocet, & prodest alteri Sed & a peccato isto excusandus erit, si clientulus illius residuo termini spatio frui velit post expeditum processum: non poterit enim advocatus invitum jure suo fraudare, quod ad totum legis terminum illi competit.

23 Diversa ratio est terminorum, qui minoribus in judicio restitutionis auxilio duplicantur: his enim, quia restitutionis beneficium minoribus non competit, nisi cum læsi reperiuntur l. nam & poster. §. si minor ff. de iure iurand. cum adductis per Cald. in l. si curatorem verb. sua facilitate C. de integ. restitut. minor. advocato uti non licebit, expedito processu in termino ordinario quantum res exigit, & si aliud deinceps terminum restitutionis auxilio impleat, injustè postulat

postulat, quia restitutionis auxilium implorat ad actum, in quo minor læsus non reperitur; contra justitiam ergo in casu isto peccatum illius erit; quod restitutionis obligationem damni, si quod inde adversarius patiatur secum involvit.

24 Ultimo peccat advocatus cum restitutionis gravamine acta processus ultra terminos à lege statutos retardando absque legitima causa: & si id ita agat tam suo clientulo, quàm adversario invito, in utrumque peccat, & utriusque ad damnum inde passio tenetur, sicut quando sine causa, retardandæ litis causa calumniosas objicit exceptiones; quod malum magnum est, & perniciosum valde, quod non solum diuturnioris litis damnum secum portat (grave utriusque damnum) sed & ipsius causæ damnum afferre, aptum natum sit, dum pars adversaria, quæ justam forte sustinet causam, eam nequit ad finem ulque sustinere, vel diuturnioris litis tædio, vel vexatione calumniarum, ac sumptuum dispendio attritus. Ex quo litium ambages, moras, & circuitus utriusque jus detestatur; quod per contrarium terminandis breviter litibus, & procuratis earum dilationibus ac technis prorsus exterminandis maxime invigilat, bonique iudices, atque advocati boni legem sequente in in id ipsum invigilare debent; qua de re latè post alios Bovadill. *politicor. lib. 3. c. 4. num. 77. tom. 2.* Steph. Gratian. *disceptation. forens. c. 186. à numer. 57. tom. 1.* Barbol. *ad Ordinat. Reg. libr. 1. titul. 48. in init. num. 7.*

25 Et hoc supposito intrat quæstio de advocato, qui multis implicatus processibus propter clientulorum multitudinem ad eum concurrentium omnibus superesse ita non potest, quanvis excubias multas obleret, & oleum multum intumat, ut statutis à lege terminis acta expedire, atque exhibere in iudicio possit, an scilicet, legitimum id præstet impedimentum, quo à peccato, atque à restitutione damni, si quod sequatur ex retardatione processus ultra legis terminum, excusetur. In qua quæstione cum distinctione respondendum fore cenleo; aut enim in foro alij versantur advocati idonei ad litium expeditionem, quantum res exigat, quanvis tota die, vel magna illius parte sint otiosi, quia non est qui conducatur eos, vel in loco iudicij advocati alij idonei non sunt; primo casu non excuso illum qui multitudine processuum, ac clientulorum, oppressus omnibus superesse nequit intra leges terminum: nam etsi diligens sit in muneris sui ministerio, & præ negotiorum copia implere omnia statuto tempore non valuisset, unde videbatur excusandus, quasi per eum non stetit, tamen verius dicitur, impedimentum

ex clientulorum turba proficiscens, non esse legitimum utpote, non necessarium, sed voluntarie proprii lucri causa assumptum, atque ut per eum stare, quominus legis termino satisfaciat, qui plura suscipit negotia, quam quibus debito tempore superesse ipse possit.

Vnde, non est ferendus qui cum alterius damno locupletare se ipsum contendit, nam in natura æquum non est, *l. nam hoc natura ff. de condit. indebit.* Nec item excusandus erit, si dicat, posse compelli à iudice ad suscipienda negotia ad quem pertinet, litigatoribus de advocato providere *l. 1. §. initium versic. An præter ff. de postuland. l. providendum versicul. si quis vero C. eodem titul.* refellitur enim excusatio ista, primo; quia quæstio non procedit in illo qui à iudice compulsus est, sed qui voluntarie plura sub patrocínio suo negotia suscepit quam quæ intra legis terminos expedire valeat, si id ita eveniat propter bonam de illo in populari opinionem, sive quod deterius est, quodque nullam habet excusationem) clientulorum turba eum non quærat, sed ipse certo quocumque negotiationis genere, seu artis industria, illos potius quærat, atque ad se sic conquisitos trahat. Respondetur deinde iudicem non posse advocatum cogere ad plura suscipienda negotia, quam quibus superesse possit debito tempore cum alij in civitate sint inter quos, quæ alijs superabundant, commode distribui possunt, & si iudex advocatum cogeret in casu isto, justam excusationis causam causidicus ipse haberet quam dū tacet, volens, ac propriam causam suscipere, credendus erit: quod ei non licet cum detrimento alterius, qui iuste postulat in legis termino exhiberi processum: ex quo patet, peccatum in casu isto contra justitiam esse, quod restitutionis onus secum trahit.

Denique, pro parte ista nova Benedicti constitutio, *qua incip. Decens, & necessarium est, mus, cuius meminit Ioan. Andr. in addit. ad speculat. titul. de advocato §. 1. num. 11. luer.* quæ inter alia de officio advocatorum præcipit, ut curiæ advocati abstineant à multitudine causarum, ratio constitutionis ea esse videtur, quod proprii clientuli damnum concernit: si etiam ne ultra legis terminum acta processus retardentur, quo adversarij, ac proprii clientuli detrimentum secum fert aliquando, & nuncupatim, quod advocatus, qui plura suscipit negotia tam etsi iusta sint, sicut medicus qui plures in firmos curandos suscipit, peccat mortaliter contra justitiam, tradit Petr. de Ledelm. *in summ. 2. part. tract. 8. c. 26. c. 26. ubi ait, eum qui ita suscipere paratus sit, in statu peccati mortalis manere, & quod h*

alij docent Authores. Quod sic in casu isto tenendum cenſeo ex una, aut altera ratione pro-
prie adductis, aut etiam quia non raro con-
current, ex utraque ſimul.

26 In altero vero casu, quando ſcilicet, in
loco iudicij advocatorum penuria eſt, ita ut
non ſint, qui cauſas quæ alij expedire non pol-
ſunt intra legis terminum propter multitudi-
nem earum, agere idoneè poſſint, dicendum
erit licere advocato, ſulcipere omnes patrocini-
o ſuo oblatas, tametiſi ad expeditionem eo-
rum, legis terminum transgredi neceſſe habeat
quia in casu isto legitime impeditus apparet

multitudine cauſarum, nec quidem impedi-
mentum voluntariè aſſumptum reputabitur,
quod ſubire, neceſſe habet, & à iudice compelli
potest, cum non ſint alij, quorum miniſterio
committi poſſint, quæ ſuum ſuperant. Cum
autem casus hanc evenerit, eas cauſas in expe-
ditione præponere, atque alijs præferre debet
advocatus, quarum moram maiores ſumptus,
& incommoda litigatoribus ferre, perſpexerit.
Hæc de advocato erga clientuli ſui adverſariū.
Conſequenter nunc ſequenti capit dicendum
erit de advocato erga adverſarij advocatum.

C A P. XI.

S V M M A R I A.

Advocati invicem legibus, non
probris certare debent.

2. & 3. An advocatus u-
nius partis, ab altera rogatus
de patrono cui cauſam ſuam
committat, conſulere ei poſſit
quem adeat patrociniſi cauſa.

Advocatus in cauſa criminali pro accuſatore, pæ-
na ſanguinis ſecta irregularis efficitur.

Proteſtatio advocati, quod pænam ſanguinis non

intendit, ipſum non excuſat, quonvis talis pro-
teſtatio excuſet accuſatorem, & differentiæ ratio
aſſignatur, ibid.

Irregularitas non contrahitur ex cauſa remota, qua-
lem præſtat qui edocet de perito advocato ad ac-
cuſandum in cauſa criminali unde pena ſanguinis
ſecta eſt; item prælatus qui ſeculares iudices cõ-
ſtituit ad decernendas cauſas criminales in terris
ſuæ iuriſdictionis, d. numer. 4. verſicul. Ni-
hilominus.

C A P. XI.

De advocato erga adverſarij advocatum.

Atronus cauſarum, pro ſua
unumquemque parte ſtre-
nue legibus, ac legum argu-
mentis adinvicem decerta-
re, honorificum eſt, & è
munere eorum alienum ve-
ro ab illo eſt, acerbum val-

de, atque literarum profeſſione proſus indig-
num, à legibus ad probra venire, atque aliquã-
do etiam interacta proceſſus injurioſis ſcriptis
literarum convitiari. Quid dicam de hoc?
Non aliud, quam inde injuriarum naſci occa-
ſionem, unde jura naſci oportuerat, contra id
quod habetur in l. memnerit C. unde vi, tradit
verſicul. titul. de advocato. §. Iam nunc videndum,
num. 2. ubi advocatos monet, ut non probris,
ſed legibus content, & quod unus alteri, nec
parti illius contumeliã dicat, & ſi aliquando
robata objicere neceſſe fit, ſubdit in num. ſe-
quenti, quod objiciat facta proteſtatione, quod

talia non proponit injuriandi animo, ſed juris
ſui conſervandi cauſa.

2 Aliquando, nec id raro, evenit, ut utra-
que pars eundem adeat advocatum patrociniſi
cauſa: quæritur modo an poſt priorem admit-
ſum, poſteriore eam ob cauſam irrejectum a-
mico ſuo commendare, ei liceat? In qua quæ-
ſtione, ut certa à dubijs ſeparemus dico pri-
mo, quod ſi amicus ad patrociniũ in cauſa ſe-
rendum idoneus non eſt, vel parum idoneus,
non licet advocato, ad eum patrociniſi cauſa
mittere adverſarium clientuli ſui illius rei igno-
rum: & qui contrarium fecerit peccat, & ad
reſtitutionem damni tenetur, ſi quod inde ſu-
beat adverſarius quem in re gravi feſellit ami-
cigratia, & propter lucrem illius; quod ei non
licuit cum jactura alterius. Certum item eſt,
non peccare advocatum, qui ab adverſario ro-
gatus de ijs qui in foro laudabiliter operam na-
vant, aliquos ſpecialiter nominat ut alijs præſi-
tatio-

tantiores qui vere ita sint è quibus ille præligat, cui causam suam defendendam committat: nam in hac specie nec adversarium fallit, nec susceptum clientulum jure suo modo a hquo fraudat: atque ita in neutrum peccat in casu isto.

3 Tota ergo dubitatio versatur in casu, quo ab adversario rogatus, aut etiam non rogatus, ille certum aliquem nominat è numero nobilissimorum ad cujus patrocinium rogantem se remittit. Et videtur, quod id non liceat, quia evenire potest, ut ex eo deterior reddatur clientuli sui conditio ad causæ victoriam, ad quam magis expedit, sagittas parvulorum experiri, quam tela gigantum. Rursus, quod per se facere non potest adversus eum, quem sub patrocinio suo suscepit, nec per alium potest: at vero, qui adversarium illius instruit de sole te ac valde perito patrono, quem ad causæ defensionem sibi eligat, facit, ut per hunc ipsum lis ex parte illius melius ordinetur ad causæ victoriam, quam si adversarius litigaret sub patrono non ita erudito igitur: quemadmodum ille non potest adversario loca juris manifestare ad causæ suæ instructionem, ita etiam non potest eum remittere ad alium, qui hoc æquè bene faciat. Pro parte vero affirmativa facit quia advocatus, in eo quod adversarium clientuli sui de patrono decet, quem concepta de eo opinio, ac meritum in foro commendat, nec commissæ sibi causæ secreta revelat, nec per se aut per alium juvat adversarium in ijs quæ ad causæ victoriam natura sua subordinata sunt; nec denique, clientuli sui conditionem deteriorem facit, quæ non pendet ab eo, quod adversarius præstantissimum habeat causæ patronum, sed quod justitiam ipse habeat in illa, habeatque prosequi judicem de illa edocere bene erit. Atque ita pars ista tenenda erit, præsertim quia ferpulesior nimis contraria apparet. Et ad fundamenta pro illa adductum respondetur, ad primum, commissæ sibi causa conditio deterior non efficitur, ut diximus, attemptæ rei natura, secundum quam causæ victoria pendet a justitia ipsius. Ad secundum respondetur, quod advocatus nec per se, nec per alium juvat adversarium, quia nec per se eum instruit de jure, aut facto quod ad causæ illius defensionem conducit, nec per alium, quia loca juris, aut facti merita quibus causa illius instrui convenit, alij non aperit, qui pro eo alleget; at verò mittere ad peritum qui loca ipsa non ignoret, non est allegare per alterum in causa adversarij, & remotum illud est à præstatione auxiliij & consilij ad causæ victoriam idcirco culpandus de hoc non erit, quod ad indagandam rei veritatem magis pertinet, & ut illa partium assertione patefacta, jus suum

cuique tribuatur.

4 Pulchra autem quaestio erit, an is qui alium accusare volentem in causa criminali, rogatus, ab eo de avvocato ad id idoneo, edocuit peritum quendam, ac in praxi criminalium causarum bene expertum, irregularis efficiatur si ex accusatione, patrocinante illo quem accusatori notum fecit, pena sanguinis secuta est. In qua quaestione pro parte affirmativa facit, quia advocatum ipsum in isto casu irregularitatis censuram incurere, non ambigitur, adeo ut, & præmissa protestatione pena sanguinis detrectante, nihilominus irregularitas maneat pena sanguinis secuta; quod non minus contentu receptum esse, tradit Covar. idem casus in clement. Si furiosus, de homicia. 2. par. 5. num. 5. Emman Rod. in sum. m. cap. 10. conclus. 12. tom. 1. quanvis talis protestatione accusatorem ipsum excuset à pena irregularitatis, ut omnes agnoscent, & differentia ratio est, quia advocatus alienum negotium gerit idcirco protestatione non excusatur, quæ tamen demum prodest accusatori, quando suam, vel eorum ve causam prosequitur: cum itaque in casu prædicto irregularitatis censura afficiatur, videtur, quod eam non evadat, qui accusare volenti, de avvocato providit consilio suo, decessit quem ut ad accusandum idoneiorem eligeret debuisset: videtur enim in hoc illum juvasse à pena sanguinis quam accusatione intendit, atque secuta est.

Nihilominus tamen contraria sententia tenenda omnino est, quia irregularitas contrahitur ex causa ad condemnationem propinquam qualis reperitur in iudice quia accusatum ultimo supplicio damnat, & in avvocato, procuratore, teste, & notario quorum munus ac ministerium ad ipsum immediatè tendit & subordinatur: at vero, qui accusare volenti dicitur, sit in foro peritus advocatus quem sibi ad accusandum elligat ille, accusatori non cooperatur nec avvocato in accusatione ipsa, quam nec consilio, auxilio ve suo juvat & si in eo quod advocatum apud accusatorem laudavit demeruerit peritia, & experientia, causam quam liberè persequitur, remota illa valde est ad pœnam ex accusatione secutam: idcirco qui tale præstitit, irregularitatis pœnam non incurrit sicut non incurrit qui consultus de pœna criminis ab alio peritatis, pœnam non oris, aut nuntiationis membri esse, respondet, secundum leges, quod omnes fatentur: quod item non incurrit prælatus, qui seculari iudices constituit ad criminales causas discernendas in oppido suæ jurisdictionis, quanvis si ipse per se eadem utens jurisdic-

sententiam diceret in causam languis, efficeretur irregularis, juxta text. in cap. final. ne cleric. vel monach. secular. negot. se im-

nusc. tradit. Abb. in cap. penult. numer. 10. extra eodem.

C A P. XII.

S V M M A R I A.

Traditur, qualem se vultu, gestu, & lingua exhibere debeat advocatus, & quod iudicibus humano, & divino jure debitus est honor.

Debitus iudici honor non offenditur per recusationem, aut appellationem a sententia illius, quantumvis interposita appellatio manifeste sit frivola, & frustratoria.

3 Appellans, & advocatus illius ab injuriosis verbis in appellatione debet abstinere, & non reputatur injuria, si dicatur, sententiam iudicis iniquam esse & injustam.

4. 5 & 6. De jure Regio Lusitaniae in convittatoris iudicium tam circa rem ad munus earum pertinentem, quam illud non attingentem, ad intellectum ord. lib. 5. tit. 50.

C A P. XII.

De advocato erga iudicem.

Qualiter advocatus habere se debeat cum iudice, docet specul. tit. de advocato §. Hic dicendum, ubi late prosequitur, monet vero ibidem numer. 6. quod præcipue circa tria maturum se exhibeat, in vultu scilicet, in gestu, & in voce,

debet enim vultu affabilem, benignum, & jucundum præbere se iudici, & assistantibus, absque indilcreto tamen risu, gestu gravem, beneque compositum lingua moderatum, ita ut loquacitatis notam omnino effugiat, nec vocem plus debito deprimat, aut exaltet. De his eleganter Lancellor polit. de officio advocat. §. de eloquentia, versicul. Nunc advocatum, ubi sic ait, nunc advocatum sobriè dicentem requiro in affectato sermone, neque composita facie de industria ut gratior appareat, sed ut naturaliter se habuerit loquentem desidero. Non tamen illud excusaverim, si pravo more confirmatur, gestu ac motu corporis in gratioso, atque immodesto fastidium creare, si forsitan nimis faedeora detorqueat, si nimis temere manus efferat, ac digitos importunè erigat, si totum corpus in decore jactitet, ac se aliter moveat, ut potius gesticulantem præsentem irredeant quam audiant patrocinantem. Hic ille iudici verò ante omnia debitus honor servandus est semper, tum ad benevolentiam ejus promerendam, tum & maxime quia honor, & reverentia omni jure iudicibus debetur l. final. C. quando provocat. non est necesse, & ut debi-

tus honor, ubi gloss. & Scribb. de appellat. & Abb. ibid. notab. 1. ad idem dicit enim a Domino potestas eis, & virtus ab Altissimo, ut habetur Sapient. 6. & Princeps Apostolorum Epistol. c. 2. Subiecti igitur, inquit, estote omni humane creature propter Dominum, sive ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò honorum; cui concinit coapostolus ejus Paul. ad Rom. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim Potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt; itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Secundum quæ apparet, quod humano, & divino jure honor iudicibus debetur.

2 Meminisse vero oportet, quod debitus illis honor, per appellationem non læditur, nec per recusationem sunt enim hæc remedia juris, quibus uti licet parti, & advocato illius; & qui jure suo utitur nemini facit injuriam, ut dicit juris regula; nec qui jure publico utitur, videtur injuriæ faciendæ, causa hoc facere l. injuriarum actio §. 15. qui ff. de injur. & in appellatione loquens est tex. optimus in l. & in maioribus C. de appellation. Nec enim, inquit, indrem oportet, injuriam sibi fieri, existimare, eo quod litigator ad provocationis auxilium convolvit. Hoc tamen in supervacua appellatione non ita se habet, illa, namque, injuriari iudicem, probat tex. in l. final. in fm C. quando provocat. non est necesse, quam sic concordat cum d. l. & in maioribus gloss. utrobique & injuriarum actione iudici teneri, temere ab eo appellantem, ex Dec.

Et alijs in c. inter cætera, de appellatione tradit Rugin. de appellat. §. 2. c. 4. n. 9. quod tamen Dec. d. c. inter cætera num. 1. versicul. & ad supradicta, in appellatione manifestè frustratoria, & frivola admittit, quia in illa, inquit, videtur appellans habere animum injuriandi, ex quo sibi talis appellatio non prodest, *argum. tex. in l. si quis de libertate, & l. penult. ff. de injur.* Ego quidem ex frustratoria appellatione, quantum vis frivola manifestè & notoriè illa sit, actionem injuriarum oriri, nullo modo probare possum; cum & in casu isto, non tam animo injuriæ judici inferendæ, quam differendæ litis causæ, appellationem interponi, probabilior conjectura sit, quæ & experientia constat; Unde injuriarum actio non nascitur, ex quo de injuriandi animo non constat, *ut cum Menoch. conf. 109. nu. 1. tradit Lusitanus Noster Emman. Barbosa ad leg. Regni in remission. ad ord. lib. 5. tit. 50. §. 2.*

3 Debet autem ab injurijs verbis appellans, ejusque patronus abstinere, tamen si appellatio iusta sit, quia non licet provocanti, convitiari ei à quo appellat, & alioquin plectendus erit *l. illud ff. de appellation. ubi Paul. l. i. ff. de injur.* quemadmodum nec judici, appellantem ab eo injuriare, licet, *ut tradit gloss. in d. l. illud, ubi Paul. tradit, quod in isto casu arbitrio ipsius judicis plectendus erit appellans, & sine processu, cum injuria sit, sequitur Rugin. d. c. 4. n. 9. de quo Farinac. in praxi criminal. 1. part. quæst. 17 num. 45. Cardin. Tusch. practico. conclus. tom. 4. conclus. 402. liter. f. & alij citati à Barbo in remission. ad ord. lib. 5. tit. 50. in princip.* Sciendum verò est, injuriarum in casu isto non censeri, ex eo quod appellans ejusve patronus dicat, sententiam judicis iniquam esse, & injustam: sed si dicatur dolose judicem ita judicasse, per sordes scilicet aut alias corruptum, vel amicitia notum, aut corruptum, *ita Paul. d. l. illud in fin.*

4 Quod est observandum ad leg. nostras patrias quæ convitatores judicum puniunt, diversimode statuètes inter eum qui convitiatur judici super re ad munus illius pertinente, & qui super alijs, quæ ad munus illius non pertinent tanquam privato cuilibet convitiatur, quod in dubio præsumitur, *ut ex Bernard. Gravæ. ad practico. camer. Imp. lib. 1. conclus. 39. num. 5. tradit Barbof. ad ord. Reg. lib. 5. tit. 50. in princip. n. 4* in primo enim casu statuit ord. d. tit. 50. in princip. ut judex ipse offensus arbitraria pæna pro personarum, atque convitij qualitate conviciatorem puniat, quod convenit cum Pauli traditione *in d. l. illud.* quod tamen non procedit, quando in loco convitij adest judex alius superior: tunc enim punitio pertinet ad eum, *ut in ord. d. tit. 50. §. 1.* Nunquam tamen injuriæ causa reputabitur, dixisse quempiam iniquam esse judicis sententiã, nisi dolose ita judicasse

asseveret, *iuxta Paul. sententiam in d. l. illud, ubi venit ord. nostra d. tit. 50. §. final. ibi, on que se, maliciosamente algum erro em seu officio.*

5 In altero vero casu de quo loquitur eadem ord. in §. 3. non committit lex judici offensam injuriæ sibi illatæ punitorem; permittit verò injuriantem, quando ita gravis injuria sit, incipere detrudere, alias re ad principem delatum coram illo cõparere, præcipit delinquentem. Videtur autem lex, in casu isto durius præcipere delinquentem dum judici permittit, à captura incipere, cujus non meminit ad præcedentem casum, in quo ex natura maius committitur delictum, strictiori idcirco censura animadvertendum, propter honorificum officij ministerium, in quo judex offensus fuit. Quare, cum iudicio pensanda est lex, quæ in §§. præcedentibus in quibus loquitur de injuria muneris ministerium respiciente alternativè loquitur in injuria facta, aut verbis illata, sicut & in princip. ubi *in d. §. 1. & 2.* eundem semper dispositionis tenorem observat; at vero in *d. §. 3.* ubi agit de injuria, judicis officium non attingente, titolo utitur lex non enim alternative loquitur de injuria facta simpliciter loquitur, quasi ita, in casu de quo ibi non verbalè, sed realem solè modo offensam attendi velit, id est, non quæ verbo, sed quæ facto iudicem lædit, ut si gravis sit, judex ipse offensus offendentem se capere, in carceribus mancipare possit, sin minus, ad principem remittat, pro rei qualitate punituram.

6 Ex quo ad priorem legis casum observandum est, quod & in illo eadem captura facultas judex uti poterit, quando injuria illi irrogata, facti injuria sit, & gravis: quanvis enim in casu illo captura lex non meminisset, videtur tamen quod à mente illius aliena non sit, quando facti offensæ gravitas id expostulet, ut in posterius legis casu, qui datis paribus terminis delinquentem non ita onerat, per contrarium vero, nec priori, nec in posteriori legis casu, propter injuriosa verba judici dicta, quanvis illum graviter lædant, à personæ captura incipere poterit, judex, quia verba legis de personæ captura, non ad dictam judici injuriam diriguntur *in d. §. 1.* facta autè injuria ibi illa intelligitur, quæ in injurioso facto irrogatur, & non quæ cõtumeliosè dütaxat verbis profertur; hæc namque, in lege nostra injuria dicta appellatur, ut alterna va oratio sæpe repetita in princip. & duob. sequentibus. & illud. Quibus ultimo additur injuriã advocato illatam sui muneris causa non pertinere ad casum leg. Regie d. tit. 50. §. 4. *in capta dec. 214. n. 5. 1. part. tradit Barbof. ad ord. Reg. ibi, erit tamen ejusmodi injuria, ut tantum atrox æstimanda, ratione officij, & personæ, & gradus, ut dixit Cabed. d. n. 5. in fin.*

C A P. XIII.

S V M M A R I A.

Advocati militibus comparantur in jure, non tamen arma portant.

Filius famil. advocatus in ijs que ad vocationis ministerio acquirit, quasi castrensis peculij privilegij fruitur.

Advocatus pro debito ex civili causa contracto non tenetur ultra quam facere potest, sicut nec miles, nec clericus.

Multum privilegia que illis competunt propter præsumptam juris ignorantiam non competunt advocatis, alia vero competunt, versicul. Hoc tamen; num. 3.

Advocatus pro civili debito non est incarcerandus, sicut nec cælestis, nec armatæ militiæ milites incarcerantur, nec tali privilegio renuntiare potest advocatus. Quod & alia advocatorum privilegia malè moratis non competere, traditur.

In libris advocatorum non est facienda executio pro are alieno, etiam bonis alijs non extantibus, sicut nec in militum armis, quibus advocatorum libri comparantur.

& 7. Movetur difficultas de jure Regio, & solvitur, intellecta ord. 3. titul. 86. §. 23 seq.

8 Arma militum, communi juræ capi non possunt pro executione rei judicatæ, etiam si non adsint bona alia: idem in libris advocatorum, etiam stante jure nostro Regio.

9 Advocatis competunt privilegia nobilibus indulta.

Testimonij ferendi causa non compelluntur venire ad iudicium, sed mittitur ad eos tamquam ad egregias personas, versic. Rursus, d. n. 9.

10. & 11. Advocatus an testimonij causa super juris articulis, mercedem laboris in studio impensi recipere possit. Resolutio d. numer. 11. & 12.

Testi ministrandæ sunt expensæ quas facit testimonij ferendi causa, & lucrum cessans præstari ille debet, & quid de labore mercede d. n. 10. versic. sed est advertendum.

12 Testi spoliato à latronibus in itinere, quod testimonij ferendi causa agebat, damnum latrocinij non debetur.

13 Advocatus pro clientulo suo in testem produci nequit nisi in casu in quo ab adversario producitur a quo cogi potest ad ferendum testimonium.

14 Advocatus pro delicto alijs commissso, in auditorio non est capiendus, nec scholaris in scholis.

15 Privilegia doctorum, an advocatis competant.

C A P. XIII.

De Privilegijs Advocatorum.

Advocati militibus comparantur ab Imperatoribus in l. advocati C. de advocat. diversor. judicior. ubi tradit communiter recepta secundum Palat. in rubr. §. 37. nu. 16. de donation. inter jur. & u-

gloss. in l. 1. §. est & alius, verb. cæperet ff. si à parent. qui manumiss. fuer. quam notabilem vocat l. d. t. miles num. 9. tradit Iodoc. in Eucharid. pariam, verb. Advocatus, & miles, Perlador. lib. 2. ver. quoriatan. c. final §. part. §. 3. num. 23. ubi scripsit per tex. illum in d. l. advocat, advocatorum privilegia, non minora esse, quam militum, proindeque olim causidicorum statuas, non secus ac militum, equestres esse solere, Juvenalis, & Martialis testimonio comprobatur

ibid. post alios Bova^d ill. politicor. lib. 1. c. 13 num. 81. non tamen advocati arma portant, ut ibid. tradit, sunt enim doctorum arma codices, & leges, ut dicit Menoch. de arbitr. centur. 4. cap. 394 num. 74. citato Puteo de re milit. verb. ar. impotens, in fin. quos & Decian. tom. 2. tract. crimin. lib. 8. c. 3. num. 40. ad idem retulit Bovadillo loco citato.

2 Hinc primo inferitur, filio famil. casarum patrono, in his quæ officij sui ministerio, & intuitu lucratur, quasi castrensis peculij privilegium competere, inquit castrensis, quod militibus competit in ijs quæ militiæ intuitu acquirit, ut cum alijs quos refert, probat Gratian. disceptation. forens. cap. 56 num. 34. tom. 1. quod privilegium consistit in libera peculij administratione cū dominio illius iam quoad proprietatem,

tatem, quam quoad usufructum l. fori C. de advocat. diversor. judicior. cui convenit ord. nostra lib. 4. tit. 97. §. 18. & in activa testamenti fac-tione l. final. versic. de alijs autem C. de inofficis. testament. ord. lib. 4. tit. 81. §. 3. de quo egimus in commentar. l. 1. C. de sacrosanct. eccles. 1. part. §. 7. num. 3. & 4. & num. 17. & generale est, ut tenet gloss. in l. 2. ff. ad senat. Consult. Macedon. & nuncupatim loquens in quasi castrensi peculio ad- vocati gloss. in l. miles qui ff. de re judicat. & in d. l. fori, verb. castrense, quam gloss. notab. dicit Cor- nel. Reninc id ipsum post alios tradens tract. de paupert. & eius privileg. quæst. 7. specialis 1. in iu- dicijs, num. 7. & 8. Cald. in l. si curatorem, verb. læsis C. de in integr. restit. minor. n. 98. & 99. ubi communem tradit.

3 Secundo infertur, non teneri advocatū pro debito ex civili causa contracto ultra quā facere possit, & hoc enim militum privilegiū est, scriptum in d. l. miles qui, & in l. item miles eod. titul. quod in causæ patrono æque probat gloss. d. l. miles qui, quia & ipse, inquit, miles est, similiter ac multo magis in cælestis militiæ mi- litibus, quia per eos inquit, divini numinis ve- niam speramus, & est communis traditio Bart. & Scribb. in d. l. miles qui, ubi las. num. 8. & 9. in advocato loquens glossam sequitur, & communiter approbatam dicit, & in clerico tradunt Abb. & Doctor. in cap. Odoardus, de solution. las. in illo quoque communem dicens d. l. miles, numer. 11. & scripsi in commentarijs l. 1. 2. p. §. 4. num. 17. C. de sacrosanct. eccles. & in utroque miiste argumento ar- mati tradit Parlador. lib. 2. rer. quotidianar. cap. fin. 5. part. §. 6. n. 23.

Hoc tamen privilegium in advocato de fa- cto non servari, testatur Alberic. in d. l. miles, & Paul. ibi, Galpar Baet. tract. de inope debitor cap. 16. num. 151. versic. Notandum tamen, & num. 153. in fin. nec quidem verum putat Alber. ibid. & in d. advocati C. de advocat. diversor. judicior. in fin. ubi plus voluit, generaliter credens, quod privilegijs militum in testamentis, & alijs non gaudeant advocati, quod in ijs probandum est, quæ armatæ militiæ militibus conceduntur propter præsumptam juris ignorantiam, quæ non cadit in advocatum, & ita tradit Paul. in d. l. miles, Alex. ibi in princip. las. num. 9. Baet. d. num. 151. versic. Item advocatus, in alijs vero procedit gloss. sententia in d. l. miles, & communiter recipitur, secundum Alex. & las. ibi, & cum illa Ultramontanos tenere, fatetur Alber. ibid. quem solum contrarium tenere, scripsit las. d. n. 9. & nuncupatim loquens in privilegio ad- vocatorum, ne teneantur ultra quam facere possunt, gloss. illam in d. l. miles, singulare vocat, & mente tenendam monet Suar. titul. de los govi-ernos, q. 5. num. 12. ubi, & duobus numer. sequen- tib. alio in propositum adducit, & communiter ap-

probatam dicit, & sequitur Azeved. in l. 1. num. titul. 16. lib. 2. novæ recopilat. subditque, non consuetudinem unquam in contrarium vici- se, nec jus Regium hoc corrigere.

4 Tertio infertur, pro civili debito advo- catum non debere incarcerari, sicut nec ca- lestis, nec armatæ militiæ milites, & ita in ad- vocato tradit Angel. d. l. miles, num. 2. ubi in- quit, quod huic opinioni inhæreas tanquam æquæ, & quia facit pro nobis las. ibi num. 11. Roder. Suar. titul. de los goviernos quæst. 5. num. 13. Baet. d. c. 16. num. 150. Parlador. d. §. 6. 23. Azeved. d. l. 1. num. 4. novissime Phæbus decision. Lusit. 48. num. fin. Idque generale est in omnibus, quibus privilegio datum est, non conveniantur ultra quam facere possint, ut non habeant unde solvant, in carcerem de- trudi non debeant pro civili debito, ut tradit Baet. d. tract. de inope debitor. c. 3. num. 2. Barbo- post alios quos refert in l. maritum num. 2. ff. de matrimon. idcirco talibus celsionis bonorum remedio ad evadendos carceres opus non est, ut ibid. per eos. An vero advocatus ejulceme- di privilegio renuntiare possit tradit Baet. d. 16. num. 153. affirmativam sententiam pro- bans, qui tamen fatetur, quod cum hoc alio- quando in Regio Hispano tenatu controver- sum maxime esset negativa obtinuit, ut neci- pe, renuntiatio non valeret, cui sententiæ ad- sentit noster Phæbus decis. 48. in fin. & illa quæ- dem non displicet, quia tale privilegium advo- cato propter privatam concessum non est sed propter literarum, literariaque professionis ho- norem, qui carceris mancipatione laederetur, quando advocatus dolose non agit, sed verè lo- vendo non est talisque ipse est, qui munere suo indignus non appareat: indigno enim præ mo- ribus suis, advocatorum privilegia non com- petunt, secundum Baet. d. c. 16. n. 147. & n. 151. versic. Eamque.

5 Quarto infertur, advocatorum libri pro are alieno capi non posse, etiam bonis alijs non extantibus in quibus executio fiat quæ admodum, nec militum arma capiuntur quibus advocatorum libri æquiparantur, quibus advocatorum libri æquiparantur; sunt enim libri, literarum arma sine quibus literaria militiam exercere non possunt, & ita hoc argu- mento in libris advocatorum tradit, & moribus esse receptum, testatur Baet. d. c. 16. num. 151. Parlador. lib. 2. rer. quotidianar. c. fin. 5. part. §. 22. & 23. novissime Barbol. noster Vimarit ad ord. Reg. lib. 3. tit. 86. §. 23. num. 4. de quæst. gloss. in l. nepos Proculo, verb. dignitate ff. de verbor. significat. quæ scholarium libros armis militum æquiparat, quam glossam singularem dicit Rebuff. de privileg. scholar. privileg. 19. num. 1. ubi tradit, scholarium libros pro domus com- dicitur

dicta pensione tacite non obligari, secutus Angel. & lat. ab eo citatos in §. item serviana, inf. de action. & quanvis ratio per eos assignata præsumptam scholarium in libros affectionem respiciat, ob quam tacite obligari non censentur sicut generali obligatione non veniunt ea in quibus specialis debitorum consideratur affectio, obligatione generaliff. de pignorib. l. 1. C. quæres pignori obligat. poss. tamen præsens privilegium non pendet à præsumpta voluntate, & affectione in libros, sed à favore publico, cuius intuitu in libris advocati facienda executio non est, quanvis bona alia desiderentur, sed relinquendi illi semper sunt, sicut arma militibus relinquuntur.

Hoc tamen difficultatem apud nos patitur propter ord. lib. 3. tit. 86. §. 23. qua in Regijs senatoribus provitum specialiter extat ut in libris eorum executio non fiat: ex quo, id alijs negare, videtur. juxta regulam, l. cum prætor ff. de iudic. l. maritus in fin. C. de procurator. cum assuetudine. Et augetur difficultas ex §. secunda d. leg. Regiæ in illis verbis, mostrando as suas contendas neste paragrafo outros seus bens móveis ou de raiz, desembarcados em que se possa fazer a execução, & execução, quæ plane ostendunt, privilegium indultum personis de quibus ibi ne armis executio fiat, non habere locum deficientibus bonis alijs ad executionem idoneis, que ita videtur, quod in eisdem terminis ad libris advocati deveniendum multo magis sit pro executione rei judicatae ita ut, idoneis alijs pignoribus non datis, in libris executio fiat.

Sed contrarium est dicendum etiam stante lege nostro, quod nec militum privilegium quo arma communi Doctorum calculo probatum vocat, restringit ve, nec communem librorum cum militaribus armis æquiparationem. Et primam difficultatem ortam ex d. §. 23. referendum est, senatorum Regionum librorum executioni rei judicatae non subditos, ibi declarata, dignitatis causa ipsorum senatorum, quo respectu advocatorum libri eadem immunitate non cadunt, sed diverso alio respectu, nempe, quia advocati militare dicuntur in d. l. advocati C. de iur. advocat. diversor. iudicior. & literariam illam immunitatem suam, reipublicæ non minus necessariam, quam armatam, ut ibidem probatur, si libris exercere non valent, atque ita non dignitatis causa ex propria persona privilegium sibi vendicant, sed quasi milites, armati mihi argumento, quod in senatoribus Regijs diverso alio respectu lex providit, qui non continent patronis causarum, convenit autem militare privilegium, à quo lex illos non excludit.

Ad secundum respondetur, non omnes, qui arma portant, æquale in illis privilegium habent, quod lex ipsa Regia manifeste osten-

dit in d. §. 23. iuncto 24. immediate sequenti; nam in §. 23. privilegium armorum ad evitandam executionem absolute datur personis de quibus sibi, quæ scilicet, equestres sunt ordinis, vulgo, fidalgos, & cavaleiros; at verò in §. 24. de personis inferioris ordinis lex loquitur; quarum privilegium ad impediendam armorum executionem perpetuum non est, & generale, sed restrictum ad casum quo bona alia executioni dentur, & sic quidem privilegium de quo ibi in eo solo consistit quod & si executio à mobilibus incipere debeat etiam debitore invito secundum præscriptum ordinem lege ipsa Regia d. tit. 86. §. 7. & l. a Divo Pio. §. in venditione ff. de re iudicat. tamen si immobilia pignori dantur, capienda erunt omisso in armis pignore. Quod item privilegio in aratorijs bobus, ac terre semine fruuntur agricolæ ex d. §. 24. quod tamen ex lege Castellæ largius illis competit, ut explicat Matienz. in l. 5. tit. 17. lib. 5. novæ recopilat. gloss. 2. nu. 2. Atque ita apparet armorum privilegium, de quo in dicto §. 23. quo ab executionis gravamine libera semper manet, ut patet ibi, posto que outros bens não tenhão, largius esse quam quod dicitur in dicto §. 24. Et arida quidem militum, illo comprehendendi dicendum est, si ve verbum cum alteros, de quo ibi, comprehendat milites, ut idem verbum, ad similem Castellæ legem, quæ est l. 6. tit. 17. lib. 5. novæ recopilat. interpretatur Matienz. ibi Gloss. 2. num. 1. si ve, ne alias juris communis correctio inducatur, illo, namque, jure militum arma pignori capi non debere pro executione rei judicatae, ex eo plane probatur, quia milites ultraquam facere possunt non tenentur, ut est expressum in l. miles qui, & in l. item miles ff. de re iudic. & sine armis militiam exercere non possunt, & ideo ad arma eorum pro executione rei judicatae deveniri nunquam potest; nec enim possunt, quod salva dignitate non possunt, salva autem dignitate, sine armis manere non possunt, ut dicit gloss. in l. nepos Proculo, verbor. dignitate ff. de verbor. significat.

8 Constat, itaque, jure communi attentato arma militum nunquam pignori capi posse etiam bonis alijs deficientibus; unde, si dicatur, quod legis nostræ dispositio in dict. tit. 86. §. 23. verborum tenore milites armatos non comprehendit, utique, nec in §. 24. de illis est verbum, atque ita juris communis correctio per dicto §. 24. temere non est inducenda sed magis, quod ad arma militum attinet, tanquam casus in lege omissus, sub juris communis dispositione manere debet, & in libris advocatorum, in quibus lex nostra loquuta non est, idem æque dicendum erat factò argumento de milite armato ad literarum, juxta supradicta,